

FINTA KATA

KORABELI

TÖRTÉNETEK

*A borítólapon látható képen a Magas-Tátra virágai
Lányom, Buday Katalin fotója*

KORABELI TÖRTÉNETEK

a Finta család, benne részletek Katalin életéből

A kötetet összeállította és szerkesztette:

Finta Kata

A vers életem jelmondata, amely életem folyamán elkísért utamon,
sokszor segített bánatok és nehéz körülmények idején, éreztem,
hogy az Isten sohasem hagyott el.

Ady Endre: Az Úr érkezése

Mikor elhagytak,
Mikor a lelkem roskadozva vittem,
Csöndesen és váratlanul
Átölelt az Isten.

Nem harsonával,
Hanem jött néma, igaz öleléssel,
Nem jött szép, tüzes nappalon
De háborús éjjel.

És megvakultak
Hiú szemeim. Meghalt ifjúságom,
De őt, a fényest, nagyszerűt,
Mindörökre látom.

Bevezető: Emberi sorsok

Eleve elrendelt az emberi sors?

AZ EMBER GYAKRAN HISZI, hogy sorsa eleve elrendelt akaraton múlik. Pedig mennyi, de mennyi mindenből adódik össze. Csak egy példa: a születés pillanata döntő fontosságú lehet a megszületett gyermek életére. Következő a hely, hogy putriba, vagy palotába pottyan valaki. De még az sem jelenthet mindenkire nézve kényelmes életet egész életre. Mi lett a Második Világháború után a grófokkal, bárókkal, gazdagokkal? Hová lett egyik napról a másikra a palota, a kényelmes élet?

Azonban az életutunk legtöbb esetben saját döntéseinken múlik. Amikor döntenünk kell, melyik vagy milyen utat választjuk, például a pályaválasztásnál, vagy szüleinktől, hogy hova küldenek az alapiskola után, mindjárt dolgozni, vagy tanulhatunk tovább?

Nem folytatom, mert ahogyan elmélkedünk a témáról: „lehetetlen kellő mélységben és alapossággal kivesézni”. – Olvastam több „tanulmányt” e kérdésről.

Sorsfordulók

SZÜLETÉS – Nem mindig, de legtöbbször az is számít, hová érkezünk a világra, jómódba, jó emberek közé, vagy szegénységbe-putriba, de az se mindegy, mikor, melyik korban?

Az is számít, hogy nyugalom van-e vagy háború – és válságos idők alatt, amikor esztelenül ölnék, gyilkolnak, nehéz az élet, és amikor nem mi döntjük el, mit tehetünk a jólétünkért.

Sokat számít kik és milyenek a szüleink? Törődnek-e velünk, jól irányítanak-e bennünket? Életünket igyekeznek-e jó vágányra irányítani, vagy részeges, rosszindulatú szülő a gyermeke életét már kicsi korában elkese-ríti, megrontja.

Tanáraink irányítása fontos az életben, hogyan segítenek arra a pályára, amit jónak látnak, ami megfelel nekünk?

Döntő, hogy kikkel, milyen emberekkel találkozunk életünk során?

Egyik legdöntőbb, amikor párválasztásra kerül sor, tudunk-e választani, milyen emberrel kötjük össze az életünket? Nagyon át kell gondolni, s ne behunyttal szemmel válasszuk a párunkat, aki nem hozzánk való, akiben nem lehet megbízni, aki önző vagy durva.

Ha rosszul választottunk, el kell dönteni minél előbb, hogy vele maradunk-e, vagy szenvedünk tovább, ez is választás kérdése, eldönti további sorsunkat, de nem csupán a miénket, hanem a gyermekeinkét is! Utódaink sorsát mindig előnybe kell helyezni, mert a sok vita, fájdalom mellett gyermekek is szenvednek.

Tehát mindent nagyon át kell gondolni, mert sok minden befolyásolja az életet. Ezért nem könnyű az emberi élet. Ha tehetjük, mindig, minden sorsfordulónál nagyon jól gondoljuk meg, hová, merre tartunk, mert legtöbbször majd ez fogja eldönteni, hogy okosan választottunk-e!

Utólag már nincs értelme a rossz döntés miatt magunkat emésztetni, hiszen „Megtörtént dolgokat nem lehet megváltoztatni!”¹

Ajánlom minden kedves olvasómnak a kötetemet, több érdekes történetet találtam összegyűjtve, olvassák szeretettel.

Kötet készült 2016-ban

Finta Kata

Alkotásaiért többször kapott kitüntetések birtokosa

Fénykép, ami Salgótarjánban készült, 2012. évi,
Költők Napi ünnepség és a kötetem dedikálása után.

¹ Saját mondásom, sokszor használom.

Családomról röviden

A FINTA CSALÁD történetét vizsgálva, nem kétséges, hogy vérzivataros éveket kellett átélnünk; szüleim a 19. század végén jöttek a világra, alig nőttek föl, máris jött az első világháború minden szenvedésével.

A háború nyomorát még ki sem pihenték, fiatal éveikben beköszöntött a húszas évek végén az első világválság – ami több mint tíz évig tartott. Az élet azzal „köszönt” meg a nehéz éveket, hogy Apámat a románok Erdélybe, szülőföldjére 20 évig² be se engedték Édesanyját meglátogatni.

Nehéz idők jártak. Édesapám az első világháborút végigharcolta, kitüntetésekkel főhadnagyként még utána is hét évig hadiszolgálatot teljesített. A katonaságtól leszerelve a csonka hazában telepedett le, tanítói képzettségét Erdélyben szerezte meg. A Nógrád megyei kisfaluban kapott állást, megbízták az elemi iskola szervezésével. 20 évig tanított a faluban, de nem csupán az iskoláskorúakat, hanem a felnőtteket is, legalább a fontos alapismeretekre, mivel ott korábban nem volt tanítás.

Anyukám, aki a történelmi Nagy-Magyarország északi részén, a Felvidéken született és élt, szüleit korán elvesztette, nagyszülei nevelték, fiatalon ő is a csonka hazába jött, itt ismerkedtek meg édesapámmal. A nehéz élet országútján találkoztak, házasságot kötöttek.

Szüleim hattagú családot tartottak el, apám fizetését ezért a százcsaládos méhészet jövedelmével és saját természetű besztekercei aszalt-szilva eladásával pótolta.

Bár küszködni kellett a megélhetésért, mégis boldog gyermekkorom volt; békés családban nőttem fel, otthon emberségre neveltek, jóra tanítottak, szerettük és segítettek egymást. Jól éreztem magam, mert három fiútestvéremmel mindenhová elmehettem, akkor nem kellett félni erdőben, mezőn járkalni, megismertük a természet minden szépségét, a fákat, növényeket, állatokat, bogarakat és madarakat.

Gombát és erdei gyümölcsöket gyűjtöttünk, tiszta forrásból ittunk vizet.

Apánk tanított meg bennünket is az alapiskola tantárgyaira. Utána kor szerint különböző bentlakásos iskolába kerültünk.

Fiatal voltam még, a harmincas évek második felében a középiskola alsó négy osztályát Pásztón bentlakásos iskolában végeztem (1937).

² Azért, mivel a háborúban kitüntetésekkel kapott, ráadásul verseiben sosem dicsérte a románokat.

Amíg mi tanultunk és szórakoztunk, addig Lengyelországban már kegyetlen dolgok történtek, nem figyeltünk arra, mi történik a világban, miközben 1938-ban Európa fölött sötét viharfellegek gyülekeztek. Kitért a második világháború.

A történetekkel mi, gyerekek nem sokat törődtünk, akkor vidéken még rádiót is kevesen hallgattak, előbb nekünk is egy detektoros kis fülhallgatós rádió szolgált arra, hogy a világesemények eljussanak hozzánk. Később már egy hangszórós rádiót is lehetett kapni, amit apuka időnként bevitt az iskolába, amikor esténként a felnőtteknek előadásokat tartott. Csodálkozva hallgatták a híreket, vagy a zenét, mert akkor az ott, még inkább csodának számított a rádió.

Erdély egy részét a csonka hazához csatolták, öröm volt a családban, mert 1940 karácsonyán Apukát a következő év iskola-indítástól kezdve áthelyezték Marosvásárhelyre, az elemi iskola felső tagozatát tanítani. Ő kérelmezte, mivel három gyermeke még különböző helyen tanult bentlakásos középiskolában.³

Izgatottan készülődtünk mindnyájan, mert én és a két testvérem a következő iskolai időben már ott tanulhatott tovább, naponta otthonunkból indulva iskolába.

Legidősebb testvérem akkor már megszerezte a tanítói képesítést Miskolcon, őt Erdélyben Nagyvárad közelében lévő Barátkára nevezték ki tanítónak.

HÁBORÚKTÓL, VÁLSÁGOKTÓL MENTSÉN MEG A TEREMTŐ!

Nemrég' olvastam a lengyel Piechowski Kazimir (a 918-as hadifogoly): Szökés a táborból c. emlékiratait, melyben leírja, hogy: „A bochniai vasútállomáson várakozó marhavagonokba a németek ezerötszáz férfit tuszkolnak be.

Nem tudtuk, hová visznek minket, és miért. – 1940. június 20-án kegyetlenül túlszűfolt szerelvény megáll. A peronon SS-őrök várnak ránk. – Schnell! – üvöltik, és kizavarják az embereket a kocsikból... A foglyok között szájról szájra jár az „Auschwitz szó, de senkinek nem mond semmit. A második transzporttal kerültek Auschwitzba, és az érkezők háromnegyedét lengyel cserkészfiúk tették ki.

A hatalmas területen még csak három barakk állt. Így létesült Auschwitz-Birkenau, a lengyel haláltábor.”

³ Legidősebb testvérem akkor már megszerezte a tanítói képesítést Miskolcon, őt Erdélyben Nagyvárad közelében lévő Barátkára nevezték ki tanítónak.

Akkor már én – kitűnő bizonyítvánnyal – befejeztem a középiskola alsó négy évét, örültem, mert ezek után naponta otthonról indulhattam az iskolába. Tervem szerint művészeti pályára készültem, szerettem rajzolni, mindenféle kézimunkát ismertem és készítettem, mégis jobb lesz ott helyben tanulni, mivel akkor csak Budapesten volt felső-fokú művészeti képzés. Választanom kellett, hová iratkozzak be.

„Babij Jar egy szakadék Kijev mellett, ahol 1941 szeptemberében harmincezer zsidót legéppuskáztak.”

Ezt a helyet jóval később megtekintettem, a munkahelyemen egy jutalom-utazást ajándékba kaptam. Mondhatom, rémületes látvány volt, amikor eszembe jut, még ilyen időtávlátában is borzongok.

Amikor mi, diákok voltunk, semmit sem tudtunk ezekről a rémségekről. Tanultunk és éltük fiatal, sokszor kellemes diákéletünket. A borzalmak csak felnőttkorban, könyveket olvasva jutott tudomásomra.

1943 nyarán történt. Marosvásárhelyen a hozzánk közel laktunk a kis vasútállomáshoz, és abban az időben a gyakori légitámadások miatt el kellett sötétíteni az ablakokat; mégis többször láttuk emberek tömegét fegyverekkel terelni az állomás felé, általában hajnalban, hogy ne tűnjön fel a lakóknak.

Mi, fiatal diákok nem sejtettük (talán sok felnőtt sem), mi történik a világban körülöttünk, bár a gyanús esetek gondolkodásra készítettek mindenkit.

Egy alkalommal pl. vasárnapi misén a Barátok templomában mellettem egy fiatal-asszony ült és egész idő alatt a könnyeit törölgette, a mellén egy sárga csillag volt.

Másik alkalommal a főutcán, a járdán sétáltam és az úttesten hosszú sorokban katonák/rendőrök kísérték – fegyverrel kezükben – az embereket. El se tudtam képzelni, hová viszik őket? A sorból kiabált egy fiú, lelken-dezve integetett nekem. Fogalmam se volt, mit keresett a tömegben?

Unokabátyámnak a városban volt egy – aranyműves-ötvös – műhelye, ahova a bátyám is járt a tanítóképző végzése mellett, még iskolaidőben is; mert őt érdekelte az ötvös mesterség.⁴ Rokonunknál inaskodott az a tízegyházy éves fiú, aki az utcán integetett nekem.

⁴ Középső bátyám diplomát szerzett a tanítóképzőben, de megtanulta az aranyműves- és ötvös mesterséget is, végül az lett a fő kenyérkeresete.

Még jó, hogy ezért nem lett baja; de mi nem értettük, hová mennek az emberek és ő is, fegyveres kísérettel. Csak jóval később tudtuk meg, mi történik.

Marosvásárhely, 1942.

Egy júliusi vasárnapra virradóan, rózsás arcú kisfiút láttam álmomban. Mosolygó arccal, kezeit kitarva jött felém. Ez jót jelent, nálam bevált, mert egész heti haragos viszony után kibékültem Jenővel, aki osztálytársam volt, ő a fiú-osztályba járt). Bár a templomban nem láttam őt, de utána sokáig együtt voltam vele. Nevetgáltunk, cigiztünk!

Akkori szokás szerint lányok és a fiúk külön osztályba jártunk, de kirándulni együtt mentünk, és nyári szünetben egy kisiskolásoknak kialakított nyári-táborban nevelőként munkálkodtunk. (Szerelmesek voltunk egymásba.)

* *

Marosvásárhely, 1943. november 17.

SZÉP ÁLMOT LÁTTAM. Kedvenc színészeim: Szeleczy Zita, meg Szilassy László jelent meg álmomban. A részletekre már nem emlékeztem reggel, csak kellemes érzéssel ébredtem.

Abban az időben három mozi volt Marosvásárhelyen, és mi szinte minden jó filmet megnéztünk. A moziba csak osztályfőnöki engedéllyel, és megfelelő szülő- vagy testvéri kísérettel mehettünk. Nekem három fiútestvérem volt, ezért mindig akadt megfelelő kísért. Gyakran megszegettük az előírásokat, én olyan sok filmet láttam, hogy több jegyzetfüzet telt meg a címekkel. Az említett két hírneves színész a kedvenceim közé tartozott, ezért nem csoda, ha álmomban meglátogattak.

1944. április 19. szerdán éjjel „**KICSÍ**” jelent meg álmomban, de nem olyan szituációban, ami jót jelentene. Vele egy kellemes románc alakult ki köztünk, akkor már nyári szünet volt. Nemsokára az ismeretségünk után a frontra irányították, s az „örök” szerelem után sosem hallottam felőle. Ki tudhatja, talán nem is élte túl a háborút. Most nem is gondoltam rá, mégis kellemes lehet a jelentése, mert aznap csupa jó dolog történt velem.

Ma olyan jól ment minden a zongoraórán, amiért megdicsért Kató, egyik osztálytársam nagynénikéje. Azt mondta, bár mindig így menne.

1944. évben az iskolákban hamar, március végén befejezték az iskolai tanítást, mivel Marosvásárhelyhez is közeledett a front. A hosszú nyári szabadságon mi diákok ettől függetlenül remekül szórakoztunk és készülünk a nagy napra.

Ugyanis júniusban a város iskolái nagyszabású rendezvényt, sportnapot szerveztek. Volt futás, labdajátékok, magas- és távugrás, versenyfutás, stb. és ötvenfős lánycsoportban gyönyörű székely népviseletben nagy körben táncoltunk. Óriási siker volt, én versenyfutásból érmet nyertem. A háborúra nem gondolva, jól szórakoztunk.

MERLE: Mesterségem a halál c. regényében olvastam jóval később, felnőtt koromban: „1944 nyarán Magyarországról négyszázezer – már előzőleg elkülönített zsidó érkezik a lágerbe, ahol a zsúfoltság miatt a ‘különleges kezelésük’ temérdek gondot okozott!”

Utazás ágyúdörgés kísérettel

1944 SZEPTEMBER 10-ét ÍRTUK. Utolsó nap utolsó vasárnap Marosvásárhelyen, a legszebb nyár végén, ahol életem legemlékezetesebb időszakát, a diákéveimet töltöttem. Éjszaka egyikünk se tudott aludni. Arra gondoltunk, mi lesz ezután? Hová kerülünk? Hová tűnnek szép reményeink? Hová vezethet az utunk ebben a vérzivataros időben? Megkegyelmez-e a háború az életünknek? Istenem! Miért? Miért mindez? Olyan jól indult itt, Marosvásárhelyen családjunk sorsa, mégis el kell szakadnunk meleg családi otthonunktól, kedves rokonainktól. Láthatjuk-e még a szép várost, ahol együtt lehetett a család, ahol mindig olyan jól éreztük magunkat? Élvezhettük otthonunk kényelmét, pedig még meg se melegedhettünk. Most már örökre búcsút kell vennünk mindentől? Miért kell ismét elszakadnunk a nagyszülőktől, rokonoktól? Mindig csak a miért? Miért... De választ nem kapunk rá!

Apám és Pityu bátyám behívót kapott, Guszti bátyámat már a frontra vezényelték,⁵ ezért nem maradhatunk itt tovább. Délelőtt csak Mici néniék álltak kint, velünk szemben az utcán, mert mindenki az állomás felé tartott!

Az utolsó vonat ebéd után indul. Kérdés, hogy a nagy kavargásban ez a rengeteg ember felfér-e a szerelvényre? Leültünk elfogyasztani az utolsó ebédünket kedves otthonunkban. Senki se szólt, de tudtuk, mindenki arra gondol: mikor fogunk megint újra mindnyájan terített asztalnál együtt ebédelni? Egyikünknek se esett jól az étel. Két iskolatársam – akik nálunk laktak az udvari kis szobában – megérkeztek, hogy összekapcsolják a holmijukat, mert a falujukban lakó földbirtokos családjával mennek haza.

⁵ Lásd a következő fényképen.

Vajon milyen körülmények között láthatjuk egymást? Vagy talán soha? A napokban Ansu kérte, cseréljük ki a táskánkat egy napra, de többé soha nem találkoztunk, ezért odaveszett a szép bordó, borjúbőr retikülöm.

Szegény Róza néni úgy sírt, mikor megtudta, hogy elmegyünk. Mindig olyan jól megvoltunk vele. Hűséges, dolgos asszony, ő segített anyukának a háztartásban, teljes ellátást, fizetést kapott nálunk. Mi lesz vele? Egy darabig még biztosan ügyel a házra, az itt maradt holmira. De ki tudja, meddig teheti? Nem fogják-e vandálok szétdúlni mindenünket, őt meg kirakják valahová. Mi lesz az árván maradt öt kiscicámmal, őket nem vihetjük magunkkal. Lelkére kötöttem Róza néninek, hogy gondoskodjon róluk.

Még egyszer körbejártam a szobákat, tekintetemmel végigsimogatva a megszokott tárgyakat. Látom-e még ezeket, vagy csak most, utoljára? Az ebédlőszoba nagy kandallóján ott piroslott az óriási szegfűcsokor, a péntek esti emlék, amit Pista bátyám diplomája megünneplésére kaptunk a vacsorán. Ez is itt hervad el, nélkülem. – Úgy elszorult a szívem... Mindent itt hagyni és menni a bizonytalanságba...

Ebéd után végső búcsúcsút vettünk a kedves otthonunktól. Kis bőröndömben a fényképezőgéppemmel, fotóimmal, naplóimmal, imakönyvemmel, fontos iratokkal, emlékeimmal, és váltás ruhával szomorúan ballagtam az állomás felé. Éreztem: vége a gondtalan szép diákéveknek. Életem talán legszomorúbb napját éltem át, amikor vonatra szálltam. Ekkor lettem igazán nagykorú.

Apukát azzal bízták meg, hogy tartalékos tisztként egy levಂತekorú csoportot kell kimenekíteni Nyugatra. Kikísért bennünket, pedig még nem tudja, mikor kell indulnia a fiúkkal.

Szomorú őszi nap, az eső zuhog, mintha bennünket siratna. Piszok, sár, mindenütt. Rengeteg ember... a szerelvény már bent állt, de csak apuka közbenjárásával lehetett korábban beszállnunk egy háromszemélyes tiszti fülkébe. Lassan teltek a kocsik. Micsoda zsúfoltság! Ember-ember hátán mindenütt. Nemsokára mi is kilencen szorongtunk a három személyre szabott fülkében. Se állni, se leülni nem lehetett.

Indulás előtt egy órával megszólalt a légiriadót jelző sziréna: VÚÚÚ... Az emberek, mint az örültek, ugráltak ki a vonatból.

Kicsi az állomás óvóhelye, kevesen fértek be. Futás, fel a dombra! Az eső még mindig zuhogott, piszok, sár, mindenütt. – Nemsokára megjelentek a repülőgépek, de nem bombáztak. Lefűjták a riadót, mindenki ment vissza a vonatba. Elhelyezkedtünk. Alig telt el fél óra, megint riadó! Zűrzavar mindenütt. Közben hozzám szólt egy kamerád, azt mondta, hogy Bécsbe mennek, rongált autókat visznek a gyárba. A mi vonatunk végén levő tehervagonokba pakolták a sérült autókat, ahová a mi személypoggyászunkat is pakolták. Hívtok, menjek velük, kivisznek Németországba. Na, még csak az hiányozna nekem!

A riadó nem tartott sokáig, végre mégis elindították a szerelvényt, de amíg a kisállomáshoz közeledtünk, a Gázgyárnál megint megszólaltak a szirénák, a vonat zakatolt tovább. Az ablakból elmerengve néztem a várost, a Maros folyót, a víkendtelepet, ahol diáktársaimmal oly sok kellemes órát töltöttünk, boldogan fürödtünk, csónakáztunk, most ott is kihalt és sivár a táj, mint az én lelkem... Most senki nincs arrafelé, mindenki mással van elfoglalva, rohan, csomagol. De hová? A nagyvilágba!

Így végződött a szép nyár, a hosszú vakáció, kedves diákéveim... Elvesztettük meleg családi otthonunkat; szeretett városunkat, a legutolsó civileket szállító szerelvényre szálltunk föl, hogy elvigyen bennünket a bizonytalan jövőbe...

Amikor útra keltünk Marosvásárhelyen, még élt bennünk a remény egy szikrája, hátha nem kell örökre búcsúzni, s egy kis kitérő után Nagyváradról visszatérhetünk Marosvásárhelyre, igazi otthonunkba, s talán Nagyvárad csupán egy rövid kirándulás lesz számunkra. Ezért szüleim a személypoggyászokat is oda irányították. Leendő rokonainkat értesítettük érkezésünkről, hogy keressenek számunkra ideiglenes szálláshelyet, amíg ott tartózkodunk.

Útban, Marosvásárhely és Nagyvárad között. 1944. szeptember 11. 12.

Alig hagytuk el a várost, ahol átutaztunk, nyomot hagytak a szörnyű pusztítást okozva a légiriadók. A majd' háromnapos utat nem lehet luxusutazásnak nevezni. Vonatfüst, zsúfoltság, ember emberhátán, még a vonat tetején is emberek nyüzsögtek. Négy nap kellett hozzá, hogy Nagyváradra érjünk. Igaz, Debrecen is érintenünk kellett, mert nem volt közvetlen csatlakozás.

Debrecenben szörnyű pusztulás képe tárult eléink. Az állomásépület nagy része szinte romhalmaz, a vonat- és villamossínek sok helyen felszaggatva, felfelé meredeztek az Ég felé. Mire jó az emberek nehéz munkájával teremtett világunkat romba dönteni? Istenem! Te tudod, miért van mindez!

Vonatunk Nagyváradra 1944. szeptember 13-án, hajnali négykor érkezett.

Rokonaink szerencsére megkapták a táviratunkat, Tiszike várt bennünket.⁶ Olyan, amilyenek elképzeltük Ilike és Guszti elmondása alapján. Kedvesen fogadtak, mint rokonokat. A Püspöki palotában pazar lakosztályt jelöltek ki számunkra. A háromnapos fárasztó és zűrös utazás mocskát igazán jól esett lemosni magunkról a fürdőszobában, utána a fehér, puha ágyban kialudni fáradságunkat. Mindennel elláttak bennünket, mindenről gondoskodtak, amire szükségünk volt. Kényelmes szállásunkon – Nagyváradon, szeptember 14-25-ig semmiben nem szenvedtünk hiányt. Felszolgálták az ételünket. A nagy ebédlőben rendelkezésre álló zongorán gyakorolhattam, Bandi öcsém is élt a lehetőséggel. Gyönyörködhattunk a falon függő, Erzsébet királynét ábrázoló festményben, Mária Terézia képében és Ferenc József fehér márványszobrában, amelyet egy kis állványra helyeztek. A hatalmas ablakok a patakra nyíltak, ahol csodás nagy fák zúgtak, meséltek, mintha éreznék, hogy ismét piros vérrel festett történelmi idők következnek.

Tiszi végig igyekezett elfeledtetni bajainkat, földönfutó sorsunk valóságát. Gyugyiról hír érkezett, apukától is kaptunk egy lapot. Csak a légiriadók ne zavartak volna... reggel... délután... Az esték különösen félelmetesnek bizonyultak: idehallatszott Szatmárnémeti bombázása, szinte még itt is rengett a föld, fények cikáztak az elsötétített város sötét éjszakájában.

A püspökségi épület alatti hatalmas pince szolgált óvóhelyül. Oda futottunk le minden alkalommal. Nagyon sokan jöttek a környéken lakók közül, mindig megtelt a hatalmas térség. Az emberek vérmérsékletük szerint reagáltak a légiriadók okozta félelemre. Némelyikük imádkozott, mások siránkoztak, vagy riadt szemmel néztek a semmibe. A riadók után gyakran megnéztük, milyen pusztítást végeztek a bombák a városban. Békeidőben nehéz elképzelni, milyen szörnyű rombolással járt egy-egy bombatámadás. A püspökségi épület mögötti részen szőnyegbombázás pusztított. Az ott haladó villamos sínek magasan feltekeredtek, úgy meredeztek az ég felé, mintha csupán dróthuzalból lettek volna. Utcák tűntek el, azt se lehetett megkülönböztetni, hol álltak a házak. Egy helyen olyan bombatölcser tátongott, hogy belefért volna egy lakóépület.

Minden reggel fél nyolckor átmentünk Tiszikez, ott vártuk a szirénát, ami mindig pontosan riasztott.

⁶ Guszti bátyám menyasszonyának nagybácsija, aki magas rangú papi tisztséget töltött be a Nagyvárad Püspökségén.

Postára adtam egy levelet Keszthelyre Lászlónak, akivel nyáron Nagylondán ismerkedtem meg. Tájékoztattam, hogy elhagytuk Marosvásárhelyt. Vajon megkapja-e soraimat? A postára nem lehetett panaszunk, mivel a rettenetes háborús zűrzavar ellenére, esetleg időnként kissé késve, de a küldemények mindig rendben megérkeztek. Azonban erre a levelemre választ mégsem várhatok. Ki tudta volna megmondani, hova visz bennünket a Végzet?

Biharszentandrásra mentünk, a szőlősökbe, hogy kialudjuk magunkat – ott csend volt. – Sajnos, csak három napig maradhattunk ott, mert a helyzet súlyosbodott. Szegény Ilike (Gusztó bátyám eljegyzett menyasszonya), sokat aggódott.

Tiszikét vártuk vasárnapra, úgy beszéltük meg, hogy velünk ebédel és estig marad. Amint megérkezett, már a komor arcán láttuk, hogy gondok lehetnek. Visszament Váradra, s ígérte, ha újabb rossz híreket hall, azonnal értünk jön. Nem kellett sokáig várnunk, néhány nap után jött. Közben becsomagoltunk; besötétedett, amikor beértünk a városba, de minden összeesküdött ellenünk: Össiben a villamosra fél óráig várakozni kellett, vissza kellett mennünk, ismét a szőlőben éjszakáztunk. Éreztük, hogy itt is egyre rosszabb a helyzet, ezért ki se csomagoltunk, nem mertünk messzire menni, pedig kellemesen éreztük magunkat a szabadban Ilike és Tiszi társaságában. Finom őszibarack és egyéb gyümölcs érett a szőlőben.

Rossz hírekkel jött nemsokára Tiszi. Nincs remény rá, hogy visszatérjünk Marosvásárhelyre, tovább kell indulnunk. Már besötétedett, amikor Váradra érkeztünk.

Nem fordult jobbra a helyzet, nem gondolhattunk rá, hogy Marosvásárhelyre visszatérhetünk, megállás nélkül itt is hallatszik már az ágyúdörgés, a közelgő front ijesztő moraja. A leventéket innen is hátizsákkal felpakolva indították Nyugat felé.

Úgy néz ki, hogy a két fiú-testvérem nem maradhat velünk tovább, csak mi, anyukával várhatnánk még valamennyi ideig. Igen ám, de ők kikötöttek, hogy nélkülünk nem hajlandók továbbmenni. Apuka lelkükre kötötte, hogy mindenképpen együtt kell maradnunk! Ezért végiggondoltuk a helyzetet, eldöntöttük, hogy mind a négyen együtt megyünk tovább szülőföldem felé, s – ahogy apukával megegyeztünk, – a háború befejeztével ott fogunk találkozni.

Szeptember 25-én kevéske holminkat összepakolva indultunk az állomásra. Anyuka ismét érdeklődött az otthon földott poggyászaik iránt. Sajnos, a nagy zűrzavarban pontos fölvilágosítást sem tudtak adni. Lehetségesnek tartják, hogy a szerelvényről, amellyel érkezünk, valahol lekapcsolták a teherszállítmányt; mert most az emberek mentése a legfontosabb. A szolgálatban levő tisztviselőnek anyuka otthagya a leendő címünket azzal a kéréssel, ha megtalálják, irányítsák utánunk a hatalmas csomagokat. Szomorúan vettük tudomásul újabb veszteségünket, nem sok reményünk maradt arra, hogy valaha is viszontlátjuk értékeinket. Most már az összes vagyonunk egy-egy kicsi kézipoggyász, váltás fehérneművel és néhány aprósággal.

Gusztai bátyám menyasszonyát, Ilikét hívtuk, tartson velünk, de nem jött, neki Józsikára kell vigyáznia. Sírva búcsúztunk el tőlük, megköszönve, a pazar szállást. Zuhogott az eső, a repülőktől és bombázástól égen-földön amerre elláttunk, minden villogott körülöttünk...

Az ágyúzás már ide is nagyon közlelről hallatszott. Istenem! Vajon kiérünk-e ebből a pokolból? Szinte percről-percre közeledik a front. Megint abba a helyzetbe kerültünk, mint Marosvásárhelyen, hogy azt sem tudjuk, kiérünk-e a vonattal előbb, mint ahogy az ellenség beszabadul a városba? Este kilenc óra tájban vettünk búcsút szeretteinktől. Józsi bácsi megígérte, hogy élete árán is megvédelmezi Ilikét.

Még éjféltor is ott állt a szerelvény Nagyvárad állomásán.⁷

Éjjel két óra lehetett éjfélt után, amikor végre elindult a szerelvény. Micsoda „Luxus” – vagonokban utazni! Ugyanis marhaszállító vagon a lakosztályunk. Borzasztó hideg, kellemetlen az idő, amilyen talán máskor szeptemberben még ritkaság. A vagon oldalain-tetején helyenként beesett az eső. Legmelegebb ruhadarabom a szép világos, homokszínű tavaszi-kabátom, abban dideregtem egész éjjel. Mindnyájan nagyon fáztunk.

Berettyóújfaluban sebesült katonák szálltak be hozzánk, akik szintén Váradról indultak. Úgy eresztették el őket, menjen, ki merre lát! Mindenki didergett a hidegben. Többen igyekeztek új helyet keresni maguknak. Mi is átköltöztünk a postakocsiba, amely tele volt újságokkal. Abból készítettünk fekhelyet, azon aludtunk. A katonák takarókkal, köpenyeikkel takargattak bennünket.

⁷ Nem olyan régen keresett meg az Internetről valaki, aki egy irodalmi honlapon novellában olvasott utazásunkról, és közölte velem, hogy édesanyjával, mint kisgyerek, ugyanannak a szerelvénynek a tetején menekült ki Nagyváradról, amelyen mi is utaztunk. Levelezés útján megbarátkoztunk egymással.

Elemózsiánk sem bizonyult elegendőnek, mivel Váradon az utolsó nap nem sütöttek kenyeret. Mi sem tudtuk, mikor indulnunk tovább. Így aztán az útitársakkal szalonáért cseréltünk kenyeret.

Sokszor kellett vesztegelni az állomásokon. Aggódni kezdtünk, hogy nem lesz elég az útravalónk. Sötétedéskor megágyaztunk és lefeküdtünk. Megállapítottuk, hogy a legpuhább derékalj a „Vasárnapi újság” és a „Függetlenség”, ezért én azokon helyezkedtem el. Sok helyen a vonat másik vágányra irányították, s volt, hogy ott három napig kellett időznünk, mert a hadiszállítások előnyt értek.

Később jobb helyet kaptunk, mivel a vonat katonai része egy századoshoz tartozott. Amikor tudomására jutott, hogy apukám főhadnagyi rangban van, jobb helyet ajánlott fel, egy külön vagon. Így történt, hogy a családkunk, és egy tanítónővel elfoglalhattuk, amelyik jobb és tisztább volt az eddiginél, a századostól kaptunk egy meleg plédet, ezért éjszakánként nem kellett fáznunk. Szeptember 5-én érkeztünk Monorra.

Ahogy visszagondolok az előző napra, eszembe jut: hiába minden, ha menekülünk is, azért szép a természet, most is süt a nap, a fák levelei szép őszi színekben pompáznak, mi pedig sétálni indulunk a szerelvény körül. Először végigmentünk a vonat elején, egy lépcsőn megpihentünk, majd átmásztunk a túlso oldalra. Innen is szép kilátás nyílik a falura.

Itt már végre csend van, rég’ nem halljuk a háború zaját, mintha nem is laknának a közelben emberek. Nem messze egy erdő tarkállik gyönyörű színes falevelekkel. Mi meg békésen sétálgatunk, mintha minden a világon a legnagyobb rendben volna.

Vonatunk mostanában elég jól halad. Bár nappal sokat álldogáltunk, de éjszakánként rendes ütemben megyünk előre, közeledünk célunk felé. Séta közben sokáig beszélgettünk Zoltánnal. Anyukámnak azt mondta, hogy így, ahogy vagyok, olyan szívesen magával vinne és kár, hogy ilyen rövid volt az út, amit együtt tölthettünk.

Hü, de kapós lettem egyszerre! Még hogy rövid volt az út? Lassan egy hónapja, hogy Marosvásárhelyről elindultunk! Délután is ott állt a vonatunk.

Anyukával együtt meghívott uzsonnára. Utána megkínált Tokaji borral – finom volt, mondhatom – bár csak egy liköröspohárral ittam belőle. Később rádiót hallgattunk, majd hármásban elmentünk egy vendéglőbe, és kirúgtunk a hámból, vagyis ittunk egy-egy hosszúlépést, – igaz, én és anyukám alig kóstoltunk belőle.

Visszafelé menet egy bódében hatalmas fasírozottakat sütöttek a szabadban, vettünk belőle vacsorára. Olyan jól esett a sok száraz étel után, hogy még most is érzem finom ízeit. Zoltán megígérte, hogy vacsora után átjön értem és sétálunk egyet.

Már besötétedett, változott a program, inkább a „szobánkban” beszélgetett a társaság egy ideig, utána a vagon ajtajában bús magyar-nótákat énekeltünk (lásd a fényképen), és sokáig társalogtunk. Az „ifjúság” a tanítónőkkel kártyázott. Úgy tájékoztattak, hogy még az éjjel beérünk Budapestre. Ezért csak úgy, ruhástól feküdtünk le, mert már mindent összehcsomagoltunk.”

Ó, BUDAPEST! – hogy látlak viszont! Szomorú gyászünnepre virradtunk, – igazán borúsra. Reggel a Nyugatiban ébredtünk. Készülődni kezdtünk, és útitársainktól a viszontlátás reményében búcsúzkodtunk – bár ebben egyikünk se bízott. Hordásra vártunk, majd taxin mentünk át a Keletibe. A csomagokat beraktároztuk, majd elindultunk körülnézni Pesten. Mivel a pénzünk fogytán volt, Anyukám arra gondolt, megpróbálja fölvenni Apuka esedékes illetményét. De sajnos, nem sikerült. Mindenütt – hol udvarias formában, hol kimérten – visszautasították. Közltek, hogy csak ott lehet szó róla, ahol majd letelepszünk.

Testvéreim kihasználták az alkalmat, elmentek fürödni, s megborotválkozva úgy felfrissültek, alig ismertünk rájuk, amikor visszatértek. Tisztálkodásra nekem már csak a Keleti pályaudvaron nyílt alkalmam. De az is jólesett.

Sokan jöttek át Erdélyből. Átmentünk Budára, közben több marosvásárhelyi ismerőssel találkoztunk. Rokonoknak leveleket írtam, barátoknak, Lászlónak is itt adtam postára, abban a reményben, hogy hamarabb megkapja. Pityuval moziba mentünk; egy könnyű olasz film ment: „Maga lesz a férjem”, felüdültünk, amíg néztük. A Rákóczi úton benéztünk egy eszpresszóba. Olyan furcsa Pest, este, így elsötétítve.

Éjjel légiriadó volt, szerencsére nem bombáztak. Vonatunk csak reggel indul tovább, ezért még ma is vagonlakókként, vonatban aludtunk.

Utunk – némi megszakítással Nagyváradon – majd’ egy hónapig tartott, mert a vonatszerelvényt gyakran a hadiszállítások miatt, mellékvágányra irányították. A háború, a front félelmetes moraja utazásunk alatt majdnem végig kísért(-ett) bennünket.

Szomorú gyászünnepünk hajnalán, október hatodikán érkezünk Budapestre. Ezt a napot életem folyamán addig, és a későbbi időkben is, leginkább csak magamban sohasem mulasztottam el megünnepelni. De a mostani, többszörösen is gyászünnep számomra:

Hősi halottaink mellett most félig lerombolt Csonka hazánkat, elsötétített, romos Fővárosunkat és Erdély ismételt elvesztését gyászolom...

1945. márciusában a légerek parancsnokai személyesen kapnak parancsot Himmler SS Reisführer-től, hogy nem szabad többé zsidókat kivégezni, s mindent el kell követni, hogy a halálozási arány csökkenjen (Auschwitz, Bergen-Belsen, Buchenawald, Dachau, Flossenbürg).

Ezek után már Szülőfalumban voltunk, ott éltük át a front borzalmait. Nem gondoltuk, hogy egy olyan kicsi településen hol az oroszok, hol a németek váltották egymást. Az iskolaépület melletti tanítói lakásban laktunk, mivel onnan a front elől a tanítónő hazamenekült a szüleihez.

Kisbárkány, 1945. március 25. vasárnap

ÉRDEKES álmokat láttam ma éjszaka. Honnan jönnek elő ezek? Hisz' ilyenek nekem ébrenlétem alatt sohasem jutnának eszembe. És milyen tisztán kivehető volt minden apró részlet! Kertben, a kis emelkedő részen sétálgattam. Velem szemben jött egy csinos német (!) tiszt. Nagy rangja lehetett (ezeket én nem ismerem), mert sok jelzést láttam rajta, köztük az „SS” jelzést. (!) Többen voltak a kíséretében. Egész halom csokoládét hoztak nekem. Amikor bevittem a lakásba, egy fiók megtelt vele. Van egy közmondás: „Éhes disznó makkal álmodik!” Ez nagyon ráillik az álombéli ajándéokra, mert már időtlen-idők óta nem ettem, sőt, nem is láttam csokoládét. (Ezt az álmot már menekülésünk után, Kisbárkányban láttam. De honnan jött elő ez az álom? Tulajdonképpen életemben sem láttam SS katonát, később is, csak filmekben volt szerencsém hozzájuk!)

Tavaszi 1945-ben (Sztálin eke)

BEKÖSZÖNTÖTT a szép tavasz, bármilyen nyomorúságot okozott a háború. A történelem visszanyúlik jóval több, mint fél évszázadra: 1945-öt mutatott a naptár, amikor a kicsi falu rettenetes látványt nyújtott: betört ablakok, háborús nyomok, szeméthalmok szerte az utcákon, a mezőn is. A megszállók minden mozgó állattól, tárgytól megszabadították a gazdákat, az éléskamrák kifosztva, üresen állnak.

Alig lehet ép házat látni. A kis faluban eddig rend volt, most mindenütt romhalmaz, hulladék. Nehéz eltakarítani, a front borzalmaait, rendbe tenni a szétlőtt házakat, az egész falut és környékét.

Három civil ember halt meg a háborús események miatt, ilyen kicsi községben! *A ránk köszöntött hosszú tél lassan elmúlt, eddig soha nem érzékelt súlyos háborús eseményekkel.*

Aztán kezdett melegedni az idő, amikor egyszer rémülten láttam a közvetlen szomszédunk virágoskertjében – a front idején csak úgy septiben – az oda eltemetett orosz katona két lábfejét, amint az olvadó hó alól kilátszott a földből... Megborzongtam. Ki gondolta volna, mikor ide menekültünk, hogy ez haditerület lehet? Aztán mégis, két hétig állt a front, akarom mondani, hol németek, hol az oroszok foglalták el a 44 házból álló kis települést, mintha valamilyen, ki tudja mennyire fontos haditámaszpont lenne!

A háború már elmúlt, de a házból alig mertünk kimozdulni. Sokáig csellengő idegen katonák, és a lehetőségeket kihasználó senkiházik járkáltak mindenfelé. Aki valahová mégis kimerészkedett, csak rossz hírekkel térhetett haza. Március végén még mindig, rendszeresen idegen emberek jelentek meg, és fosztogatták, ijesztgették az embereket; a még megmaradt (jól eldugott) élelmiszert, jószágot és minden megfoghatót elvittek, ha hozzáfértek. Akkor ezt úgy hívták, hogy: zabrálnak.

Négy-öt nap óta végre, csend volt a faluban, aztán megint több szekér érkezett. Teljesen kifosztják a falut. Már alig akad néhány portán tehén, ló, és egyéb állat a faluban, de gabonát, szénát-szalmát, mindent elvisznek, amit találnak a kellemetlen látogatók. Az ágyúdörgést ismét közelebről, Szécsény felől lehet hallani, ami újabb rettegést okozott, de a front állásáról semmit sem tudunk. Nagy bánatunkban, nélkülözéseink között, a szomorú hónapok után, néha ránk mosolygott a jó Isten.

HAZAJÖTT APUKÁM: 1945. április 7.

Nagy öröm és meglepetés ért bennünket! Utoljára 1944. szeptember 10-én láttuk kedves otthonunkban, Marosvásárhelyen, amikor kikísért bennünket az állomásra az utolsó menekülteket szállító vonathoz. Boldogság volt mindnyájunknak! Nagyon fáradt, kimerült volt és lesóványodott. A falu végén találkozott egy ismerőssel, aki legalább onnan segített a hátizsákját hozni. Később elmondta, milyen viszontagságok között jutott haza a Nyugati határról. De végre, itthon van!

Jó hírt hozott Guszti bátyámról. Március elején kapott tőle levelet, akkor Siófokról írta, hogy oroszok fogva tartják. Közölte, hogy jól van, és reménykednek, hogy hazaengedik őket. Sajnos hiú ábránd volt, mivel csak három év után szabadult fogságából, nem kellemes emlékekkel.

Mégis eljött a tavasz, mindjárt szebb gondolataim támadtak. A nap már kezdi ontani melengető sugarait, kedvet éreztem egy kellemes sétára. Ebéd után Pajti kutyusomat magam mellé fütyentettem, és egy pulóvert vállamra dobva, elindultam a határba. A máskor rendezett szántóföldek mindenütt teleszórva hulladékkal, egy helyen elpusztult ló maradványai, inkább csak a csontjai láthatók szerteszét. Nem messze mély lyuk emlékeztet a sárba beragadt tankra. Eszembe jut az a rettenetes nap, amikor a lerészegedett tatár tankosok beállítottak a faluba. Tankjuk befagyott a földbe, sokáig – amíg ki nem olvadt a föld – itt rekedtek, az egész környéket rettegésben tartva.

Tovább sétálva, helybeli gazdákkal találkoztam, akik nagy csapatban, vállukon ásóval-kapával és gereblyével vonultak ki a határba. Köszöntöttük egymást. – Hova mennek a szerszámokkal? – kérdezem tőlük.

– Sztálin-ekével⁸ földet szántai – válaszolták jó humorral, közben a vállukon vitt szerszámokra mutogattak. Szinte vidáman masíroztak a földúton, akik még ilyen nagy felfordulásban is, természetesen fogták föl a gondjaikat. Eddig ezt a kis falut jómódú gazdák lakták, minden portán tartottak igavonó állatokat: lovakat, ökröket. Nem kellett menni munkaeszközökért, amikor szántani, dolgozni kellett a mezőkön. Most meg milyen könnyedén veszik az ásót-kapát a vállukra, hogy művelni kezdjék a határt, hogy majd ősszel nehéz munkájuk kisebb termését is learathassák. Csak azért ástam elő ezt a régi történetet a naplóimból, mivel magamat is vigasztalni akartam, hogy lám, a mostaninál nehezebb időket is átvészeltük...

SZÉP TAVASZI napra virradtam Kisbárkányban egy vasárnap, érdekes álmot láttam éjszaka. Fakadnak a rügyek, új élet megújul a természetben. Nekem fáj a szívem, majd' meghasad. Kettétört az életem. A seb soha nem fog begyógyulni. Ahogy az idő tavaszra fordul, én úgy fogok elhervadni... Amit a növénynek a napsugár jelent, nekem olyan a szeretet, nélküle silány, elsatnyul az életem, kilátástalan a jövőm. Igen, most érzem, mikor semmi hírt nem hallok diákkori kedves ismerősömről, pedig nagyon hiányzott.

⁸ Józsi falusi humorral így nevezték el a most vállukon hordott ásót-kapát, mert a korabeli ekét húzó lovakat és ökröket az oroszok mind elzabrálták.

1945. április 22. vasárnapra virradóra talán ezért láttam álomban a következőket: Piroskánál, gyermekkori barátnőnél voltunk, esküvőre készülünk.

Mindenki várt, várta a menyasszonyt, aki kényelmesen, nyugodtan a frizurájával volt elfoglalva. A vőlegény pedig Ő volt, akiről már oly régen nem hallottam, akit olyan sóvárogva várok. Aztán Ő fogta meg a kezemet, kért, hogy vigasztaljam meg. A kép ekkor összezavarodott.

Ezután Piroska bátyja jelent meg, aki a Tiszába fulladt egy nyáron, a mamájuk álomban is most is nagyon siratta.

Mégis lehet valami az álmokban? Halottal álmodni – esőt jelent – és íme, beborult az ég, eleredt az eső.

MIT JELENTSEN EZ? 1945. április 29. vasárnap Ő, a diáklövagom jelent meg álomban. Mintha Pozsonyból értesített volna engem. Pénzt küldött. Hogy miért, azt nem tudom. Azt írta, odamenekült. Aztán – még mindig álomban – hozzánk jött, Piroskáék is meglátogattak, s a szobában nagy volt a rendetlenség. Én meg – legalább álomban boldognak éreztem magam.

Az álom folytatása már Piroska lakásában zajlott. Diáklányok a folyosó mellett sorakoztak, akiket menekíteni kellett valahonnan, nem tudni, miért. Madárka, a középiskolai tornatanárnő vezette őket. Én nem mehettem – mivel messzire szakadtam tőlük, akár csak a valóságban. Kuci abban a szép kék, virágos ruhájában pompázott, ami olyan jól állt neki, zsebre tett kézzel, kihívóan, vidám arccal nézett mindenkire. Édes-néninek hívtuk a tornatanárnőt vagy Madárkának, sajnálta, hogy én itt maradok. Odajött hozzám, átölelt és megsókölt.

Ettől olyan nagyon-nagyon boldog lettem. Pedig álomban a csók valami rosszat, árulást jelent. De hát, mégis ez történt velem – álomban. Álom-álom, édes álom... Jó volt mégis, legalább álomban együtt lenni velük, akiket annyira szeretek.

Ó, boldog idők, kedves emberek! (Piroska vagy Pirkó gyermekkori barátnőm. Édesnéni, vagy Madárka a tornatanárnőnk volt, akiről már előbb is volt szó, Kuci pedig osztálytársam.

Az egészben az érdekes, hogy az álomban Pozsonyról van szó. Íme: megérzés! Jóval később derült ki, hogy László, diákkori udvarlóm fogságba, Nyugatra került, Pozsonyon keresztül vitték őket Ausztriába.)

SALGÓTARJÁNBA mentünk bátyámmal, hogy elhelyezkedjünk és pénzt, ill. inkább ételjegyeket kapjunk.

Együtt laktunk egy albérleti lakásban, édesanyánk meglátogatott minket. Beszélgetés közben elmondta nekem, hogy érdekes álmot látott. Mikor hallottam tőle, még elhinni is nehéz volt, hiszen majdnem teljesen, ugyanazt álmodtam én is ugyanazon a vasárnapra virradó éjszakán: 1946. február 17-én. Nagyon érdekesnek találtam, mégis megtörtént. Megdöbbenő és eddig még ilyesmiről nem is hallottam, hogy két személy egyazon éjjelen ugyanazokkal a személyekkel és eseményekkel álmodjon, mint a másik. Most megtörtént.

Anyukám elmesélte, hogy álmában három levelet hozott a postás. Én közömbösen fogadtam. Egy különleges hivatalos levél is volt köztük, fehér borítékban, Lacitól. A bekezdésben nagyon körülményesen ír, de lehetett következtetni a lényegre. Szóval: feleségül kért. Nagyon érdekesnek, szinte megdöbbenőnek találtam, mert pontosan ezt álmodtam.

Anyukámnak volt egy másik álma is. De hogy jutott eszébe? – Rostár Lacit látta zongorázni, nagy, hosszú ujjjaival ütötte a billentyűket. Amikor ezt megjegyezte, azt a választ kapta, hogy Katókanak (mármint nekem) is olyan ujjai vannak... De ekkor már nem Rostár volt az illető, hanem László, aki velem beszélt. Aztán egy sarokra mutattak, ahol egy nagy lángoló szív volt látható, de hogy kié, azt nem tudta értelmezni Anyukám.

Az egészben érdekes az, hogy egyszerre álmodtunk Lászlóról is. Pedig most nem is gondoltam rá egy idő óta. Anyukám másik álma pedig azért érdekes, mert Salgótarjánban, Rostár Laci a Barátok templomában volt a kántor. Még az alakját, hajszínét is leírta, ahogy látta őt álmában, pedig nem ismerte, csak nekem volt ismerősöm, mégis név szerint is megjelölte, amikor elmondta az álmát nekem...

„MICSODA ÉJSZAKA VOLT...” 1946. május 18-án virradóra. Az albérleti lakásunkban az akkor átélteket igazán nem lehetett kellemesnek nevezni, mint a dalban, mert inkább szörnyű volt. És az eleje nem is álom, mint a dalban, hanem valóság volt, ráadásul olyan, mint egy rossz álom.

Még mindig szombat, majdnem éjfél van, mire lefekhettem, mert el kellett végezniem egy csomó munkát: takarítottam, sütöttem egy tepsipiskótát. Utána megmosdottam és előkészítettem a kiránduláshoz szükséges kellékeket. Fáradt voltam, nem tudtam mindjárt elaludni. Az járt az eszemben, hogy milyen lesz a kirándulás, milyen idő lesz? (Ugyanis előző nap esett az eső.) És én hogy fogom magam érezni, mert bizony nem valami jó a közérzetem. Hogy fogom kibírni azt a hosszú gyaloglást, nem is tudom.

...és akkor éjjel, két órákor valaki irtózatos erővel, kitartóan kezdte zörgetni a bejáratí ajtót. Én ébredtem fel előbb. Magamra kaptam a pongyolát, papucsba bújtattam a lábam, majd kibotorkáltam az előszobába. Azon törtem a fejem, ki lehet az ilyenkor, éjjel? Talán csak nem történt valami baj otthon?

Még jó, hogy Pityu, a testvérem utánam szólt, mert közben ő is fölébredt: kérdezd meg, ki az! Legjobbkor jött a figyelmeztetés, mert félálomban és ijedt-zavaromban el is felejtettem volna.

Odaérek az ajtóhoz, és hangosan kérdezem: Ki az?

És borzalmak borzalma, valaki akadozva, oroszul válaszol. Hirtelenében a kisbárkányi „tankosok” jutottak eszembe, mikor ránk törték. Nem is figyeltem, mit mond, visszarohantam a szobába. Na, az én orosztudásommal nem mentem sokra. Pityutól kérdeztem: mit tehetünk? Még mindig döngetik az ajtót! Az biztos, hogy nem szabad kinyitni, hátha részegek, és berontanak? Csak nehogy betörjék az ajtót!

Közben az utcára nyíló ablak rolóját fölhúztam, ki tudja, hátha ott kell menekülnünk? Csak verték, ütötték az ajtót, legalább fél órán keresztül. Közben felöltöztem, a kabátot is magamra vettem. Azonban a dörömbölést nem hagyták abba még mindig. Mit akarnak ezek az örültek?

Aztán egyszerre csend lett. Végre elmentek. De hallottuk, hogy kicsit távolabb, máshol is kezdtek zörgetni.

Én pedig remegtem, s megborzadtam arra a gondolatra, mi lett volna, ha Pityu nem szól közbe, és félálomban kinyitom az ajtót...

Elképzelhető, hogy ezután már csak sokára tudtam elaludni. Persze, utána még álmomban is egy orosz láttam, mindenütt engem figyelt, beleselkedett az ablakon, járkált utánam. Sokáig üldözött, nagyon kifáradtam. Kellemetlen éjszaka volt, mondhatom, senkinek se kívánok hasonlót.

1946. június 18. kedd

KELLEMESET ÁLMODTAM, eljött László, és kibéköltünk. Olyan kedves, gyöngéd volt hozzám. Már többször láttam őt álmomban, akkor is, amikor hosszú ideig nem hallottunk egymásról. Szombaton feladtam postára, talán már meg is kapta a leveletem! Ma kedd, talán már olvassa? Csodálkozik majd a hirtelen döntésem miatt. Vajon jól tettem-e, hogy megírtam?

Most már beláttam, hogy nem kellett volna, talán ezért nem sikerült utána egyik házasságom sem. Nem tudtam elfelejteni, még évtizedek távlatában is, sokáig úgy éreztem iránta, mint akkor, régen...

Csak egyszer láttam közlőrl

TÖRTÉNT SALGÓTARJÁNBAN, 1946. június 22. napján, szombaton.

Rögös úton érkeztem idáig. Ne feledjék, hogy ekkor 1946-ot írtunk. A történet egyik része Magyarországon, azon belül Salgótarjában játszódott le, amit akkor sokan előszeretettel „Kismoszkvának” neveztek.

És most beszéljen helyettem a naplóm: nem jutott nekem írógép, így az elkészült gépeléseket én olvastam össze Sztáray úrral, az irodájában. Mivel tegnap rosszul éreztem magam, megkérdezte: – Hogy érzi magát? – Ezután a következő párbeszéd zajlott le közöttünk:

– Köszönöm, még élek.

– Én is kimerültem.

Én (ártatlanul): – Mondja, Sztáray úr, nagyon szereti ezt a bányát?

– Miért kérdi?

– Csak azért, mert reggel 7-től este 9-ig itt tölti az idejét, nincs magánélete!

– Katalin, ne mondjon ilyet, mert kikap tőlem!

– Komolyan gondoltam, amit mondtam: Tényleg, hogyan bírja? Különösen délelőttönként tapasztaltam, hogy ezerfelé rángatják.

Magyarázatként annyival tartozom, hogy kerültem Salgótarjába. Front elől menekülnünk kellett Marosvásárhelyről, mert nyilvánvalóvá vált a románok Yassy-nál történt átállása után, hogy a visszacsatolt területeket ismét elveszítjük. Egy Nógrád megyei kis faluban, Kisbárcányban éltük át az „éles” háborús eseményeket, s ha lehet, még ezeknél is rosszabb, emberi brutalitással, gonoszsággal kellett szembenéznünk.

Amint a helyzet lehetővé tette, Pista bátyámmal együtt megélhetés után kellett néznünk, mert a leírt események következtében otthonunkat, mindenemű anyagi javainkat elveszítettük. Le kellett mondanunk arról, hogy főiskolán továbbtanulhassunk. Ő műszaki, én képzőművészeti pályára készültem.

Ezért kerültem Salgótarjába, a Bánya központjába, ahol leltárak gépeléséhez kerestek munkacérót. A megnevezett úr a kislefőnök volt.

ISMÉT NAPLÓJEGYZETEKBŐL írom: Még egyszer megkérdezte (Sztáray úr): – Jobban van már?

– Köszönöm, még élek – ismételtem. Hazaindulásunk előtt beosztotta, ki jöjjön be másnap, mert elrendelték a munkaidőt vasárnapra is.

Voltam olyan bátor és megkérdeztem: Szabad megtudnom, mi az oka, hogy vasárnap is dolgoznunk kell?

– Például azért, amiért maga holnap Szentkútra akar menni. Az üzleteket kinyitattják a városban, hogy a dolgozók el legyenek foglalva. Az Acélgyárban valamilyen félhivatalos ünnepély lesz, a városnál pedig nagygyűlést tartanak.

Minden programot azért találtak ki, hogy sokaknak megakadályozzák a törekvését, hogy Mindszenty József hercegprímás beszédét meghallgassák. Nekem szerencsém volt, mert Sztáraynál megértésre találtam. Megéreztem, hogy hozzám hasonlóan érez az akkori politikát illetően.

Nem lelkesedtek a lányok, de hús közlül nyolcat ki tudott jelölni a holnapi munkára. Én közöltem vele, hogy nem tudok jönni. Erre (megértően) azt válaszolta: – Persze, – tudom, hogy beteg volt, de én se tudok bejárni vasárnap, mert főzni szoktam. Családom Budapesten él, engem pedig a munkám egyelőre ide köt.

Már korábban elhatároztam, hogy Szentkútra megyek, amikor Péter atya (Ferences rendi szerzetes) újságok rendezése közben arra kért, hogy föltétlenül menjek velük. Eddig nem gondoltam végig, hogy majdnem lehetetlenség rossz cipőben elindulni 20 kilométeres gyalogtúrára. Mi lesz, ha elfog a rosszullét útközben, és nem tudok visszajönni?

Péter atya buzdítására mégis elhatároztam, lesz, ami lesz, megyek. Nem mulaszthatom el az alkalmat, hiszen hallom, hogy ahol a hercegprímás beszédet mond, az emberek tízezrei hallgatják.

Ezért tesznek óvintézkedéseket, hogy akiket lehet, távol tartsák tőle. Megsegít a jó Isten, nem lesz semmi baj. Este elkészítettem az útravalót. Alig maradt időm alvásra. 1946. június 23. vasárnapra virradó éjjelre beállítottam mindkét ébresztő órát, nehogy elaludjak. Jóval korábban fölébredtem, fölkattintottam a villanyt. Utána már csak percekre aludtam el, nem akartam, hogy újra elnyomjon az álom. Mindenáron ott akarok lenni, hallani akarom a hercegprímás beszédét.

Közben emlékezetembe idéztem azt a napot, amikor tavaly, 1945. szeptember 23-án Szécsényben voltam rokonoknál, ahol a ferences atyák templomában hallgattam szentmisét. Aznap délben az új hercegprímás tiszteletére országszerte megkondultak a harangok. Most, hogy a közelünkben lesz, ezt az alkalmat nem akarom elszalasztani.

Így telt az idő háromnegyed háromig. A gyülekezőhelyen még kevesen voltak, mikor odaérkeztem a főplébánia-templom elé, ahol többen csatlakoztak hozzánk.

Út közben néha eleredt az eső, nehogy unalmassá válják a hosszú menetelés. Észre se vettem a távolságot, már ott voltunk. Újra itt vagyok, Mátraverebély-Szentkúton! A régi kedves helyen, mintha csak pár hete lett volna, hogy – mint gyerekek – átruccantunk egy-egy napra. Pedig az már legalább 5-6 éve történt.

A templom melletti téren szentbeszéd folyt éppen, mikor a csoportunk odaért. Nagyon elkeserített, hogy elmulasztottam a beszéd elejét, azt hittem, már a hercegprímás úr beszél, pedig én azért jöttem! Valaki felvilágosított, hogy a hercegprímás csak 10 órákor, az ünnepség végén tartja beszédét, mire megnyugodtam.

Volt rá idő, megreggeliztünk, majd elindultunk, hogy jó helyet kapjunk. A többiek szétszéledtek, én nem mozdultam el a térről. A lépcsőkön akkor már nem volt hely, odamentem a rendező tisztelendő úrhoz. Kértem, tegye lehetővé, hogy a szónoki emelvény közelében lehessenek, ahol jól hallom majd a beszédet, mert gyorsírással fogom jegyezni. A lépcsőkön már akkor nem volt szabad tartózkodni. Kérdőn, kutatóan nézett rám és megkérdezte:

– Miért akarja leírni a beszédet? – majd folytatta: Tudok egy esetet, amikor valaki úgy tette át jegyzeteit, hogy egészen más lett belőle, mint ami elhangzott. Nem is csodáltam, ha gyanakodott, hisz’ megmondtam, hogy Salgótarjánból jöttem, amit a helyiek Kismoszkvának becéztek! Amennyire meglepetésem miatt tudtam, megnyugtattam, és olyan könnyőgőn néztem rá, hogy odaengedett az oltár melletti bástyába. Nagyon megörültem, mert éppen ezt a helyet szemeltem ki magamnak.

Csapatokban érkeztek a „Kalász” lányok csinos népviseleti ruhákba öltözve, akiket külön, községenként helyeztek el a téren. (Akkor katolikus falusi lányok-egyesülete.) Középre került a mezőkövesdiek színes tarkasága. Gyönyörű látvány volt onnan fönről. Most örültem csak, hogy innen láthatom, olyan volt, mintha egy színházban, páholyból figyelném az eseményeket.

Kezdődött az ünnepély. Több ének hangzott el, volt szavalókórus, majd korszerű kérdés-felelet műsor következett: divatról, a fiatalság gondjairól, mindennapi dolgokról. Utána voltak a köszöntések, üdvözlések.

ÉS MOST FÖLÁLL AZ EMELVÉNYRE
MINDSZENTY JÓZSEF HERCEGPRÍMÁS ÚR,
HOGY ELMONDJA BESZÉDÉT.

Óriási tapsvihar és „éljen”-zúgásban tört ki a hatalmas, végeláthatatlan (többtízezres) tömeg. Egy talpalatnyi hely sem maradt szabadon. Rengeteg emberfej mindenfelé, amerre a szem ellát. Aztán elült a tapsvihar, mély csend borult a térre, olyan mély csend, hogy én a ceruzám percegését hallottam. Kihúzódtam az oltár mellé, ott írtam a papok között. Egy kicsit eltakartak, így nem látszott, hogy valaki jegyzetel. A hercegprímás határozott fellépése, megnyerő megjelenése, kivételes szónoki tehetsége elragadta a tömeget.

Ilyen beszédet nem hallottunk mostanában. Már nem csodálkozom azon, hogy amerre jár, ezrek, százezrek követik mindenütt. Minden szava oly igaz. Beszéde tömör, nincs abban egy nélkülözhető szó, de minden benne van, ami lényeges. Egy igaz magyar ember, katolikus-vezető szónoklatát hallottuk.

Úgy éreztem, beszéde rám is találó. Igen, ma nekem is be kellett volna mennem, vasárnap, dolgozni, mint másoknak. Miért? Hogy a katolikusok ne Isten házába, a templomba menjenek, vagy ide Szentkútra.

Beszéde közben úgy éreztem, mintha belelátott volna gondolataimba, mintha tudta volna, hogy sokan nem jöhettek ma ide. Utána beszélt magyar hazánkról, egyházunkról, elszakított és elhurcolt testvéreinkről, a hadifoglyokról. A következő részt, beszéde végét, szó szerint jegyeztem be a naplómba:

„Azzal a céllal jöttem ma ide, hogy azt a szentséget, amit a szentáldozás nyújtott nektek, amit a lábatokban éreztek a hosszú gyaloglástól, és a tisztaságotoknak minden értékét, – mielőtt elmentek, ajánljátok föl Magyarország Nagyasszonyának; Magyarország feltámadásáért, idegenben szenvedő foglyainkért, és a testvéreink szabadulásáért, a magyar siralomvölgy tengerének lepadásáért, mindenütt a világtájakon, a Kárpátok pereme mellett a magyarok rettenetes szenvedéseinek megszűnéséért...”

Sokan sírtak szavai hallatán. Én is törülgettem könnyeimet. Ezután elbúcsúzott, a jó Isten áldását kérve ránk. Magával ragadta a hatalmas embertömeget, úgy lelkesülni, szívből, lélekből örülni, mint ahogy ott láttam, talán még soha sehol eddig!

Micsoda éljen- és, tapsvihar tört ki, zengett, zúgott a templom melletti hatalmas térség... Úgy éreztem, nem kell félni, én sem féltem sorsunkat, a katolikus magyar sorsot. Sokan vagyunk, és velünk az Isten.

Amikor a viharos taps és éljenzés után lassan, nagy sokára csend lett, csak ültem ott tovább, magamba mélyedve.

Fölajánlottam a mai zárandoklatot (amilyenben eddig még sohasem volt részem) a hercegprímás elgondolása szerint a fogságban sínylődőkért, szeretett Guszti bátyámért, hogy minél előbb szabaduljon a többi magyar hadifogollyal együtt, azokért, akik itthon rabságban szenvednek, és határainkon kívül élő rokonainkért, magyar testvéreinkért, egyházunkért, áldozatvállaló papjainkért. Külön imámba foglalva kértem a jó Isten áldását Házfőnök atyára és Péter atyára, akik olyan jók hozzám, akik nagy magányomban mindig mellettem állnak. Szeretem őket, mint testvéreimet, mindig igyekszem a rágalmakat elhárítani róluk, amikor igaztalanul bántás éri őket, a félreértéseket javukra tisztázni. Segítséget kértem családuknak, testvéreim sorsának jobbra fordulásáért, mindenkiért, akiket szeretek és ismerek, akik jót tettek velünk menekülésünk idején és utána.

Olyan jó volt ott. Felemelkedett a lelkem, mintha semmi anyagi gond, baj nem nyomná vállaimat. Erőt gyűjtöttem, felfrissült erővel, nyugodt, tiszta, derűs lélekkel tértem haza, fölvidítva a monoton hétköznapiakat. Milyen jó, hogy Péter atya rábeszélte erre a zárandoklatra!

Délután 4-kor indultunk vissza Szentkútról, út közben tréfáltunk, nevetgélünk. Félúton megálltunk, hogy a lemaradt csoportot bevárjuk. Beborult az ég, és nemsokára nekikeseredve zuhogott az eső. Bőrig áztunk, mit sem ért az ernyő, kendő, meg kabát. Ez se vette el a kedvünket, mindnyájan vidámak voltunk. Mikor beértünk a városba, sokan olyan furcsán, szinte „ferdeszemmel” néztek bennünket. Nem csoda. Sok embert félrevezetnek. Én az egésznapos fáradság ellenére nagyon jól, frissnek, könnyűnek éreztem magam.

Este így imádkoztam: „Istenem, légy velünk, add, hogy győzzön az igazság, segítsd meg az ilyen értékes embereket, akik a te akaratod szerint küzdenek, ne engedd őket gonosz kezekbe, akik gáncsolják áldásos munkájukat. Ámen.” Utólagos bejegyzés: Sajnos, imám nem hallgattatott meg.

A naplóból innen két oldal hiányzik.⁹

A napló sorait otthon jegyeztem le, a hiányzó lapot pedig néhány évvel később kellett megsemmisítenem a gyorsírási jegyzetfüzetemmel együtt, ami teljesen megtelt a beszéddel, pedig micsoda érték lenne ma az a szó szerinti jegyzet!

⁹ Előbbi megjegyzés azt jelenti, hogy abban az időben veszélyes volt hasonló jegyzeteket őrizni még otthon, a fiók mélyén is.

Ugyanis valaki (a válófélben lévő „kedves” férjem) följelentett érte, és ha nincs az ismeretségi körömben egy olyan ember, aki erre figyelmeztet, abban az időben talán meghurcoltak volna érte.

Nekem egy ereklje volt, emlék attól az embertől, akit csodáltam merész kiállásáért, akit nagyra értékeltem, – egy olyan írás, ami senkinek nem árt-hatott, s talán csak egyedül én jegyeztem le szó szerint, ahogyan elhangzott.

Kincsként őriztem, mégis, el kellett égetnem. A följelentésről szóló rövid ügyészégi határozatot ma is őrzöm: az van benne (csak a lényegét írom le), hogy az eljárást megszüntetik, mivel a beszédet nem terjesztettem, a birtoklás pedig nem bűncselekmény!

Fölvettek az acélgyárba!

1946. július 5-én jelentkeztem munkára a Rimamurány-Salgótarjáni Acélművekhez. A gyártelep óriási helyet foglal el, végigmenni egy jó gyalogtúrát jelentene. A gyártelep több üzemszéből áll, legnagyobb éppen az, ahová engem fölvettek, azon kívüli sok munkást foglalkoztat az Öntöde, a Sodrony- és a Szöggyár, de nem sorolom, valamennyi a háború sebeitől lerobbant állapotba került, melynek nyomait mostanáig nem tüntették el.

Ezekben dolgoznak a munkások, mindegyikben külön irodarészleg is található.

Pista bátyámmal a közeli Ferences atyák templomához nem messze laktam, onnan vezet az út egyenesen a gyár kapujához, amelynek mindkét oldalán faszor- és járda vezet végig. A gyárban dolgozó tisztviselők és más alkalmazottak által lakott kertes házak jó benyomást keltenek a járólókben.

A gyárkapu előtt már csak jobbra és balra vezet egy-egy keskeny utca. A kapun belül jobbra látható a gyár nagyirodája, vagyis az igazgatóság épülete – irodákkal, külsőleg jó állapota miatt ellentétben áll a belső üzemi csarnokok lerobbant látványával, amelyek még abban az időben a háború nyomait magukon viselték.

Engem a Gazdasági Szerszámgyár üzemében, irodai munka végzésére alkalmaztak. A fizikai munkások három műszak-váltásban dolgoztak, az irodai dolgozók munkaideje hetenként hat napon át, reggel héttől délután háromig, szombaton délután egy óráig tartott.

A mi üzemünk nagycsarnoka nem messze, a kaputól keresztben terpeszkedik, azon belül vékony fallal elválasztva az irodák helyezkednek el.

A bejáratától jobbra alakították ki az üzemmérnök szobáját, mellette egy beosztott mérnök hivatali szobáját, bal felől sorakozott a többi zsúfolt, rosszul megvilágított, szerényen berendezett iroda, a beosztott alkalmazottak részére, valamennyi üvegfallal elválasztva egymástól. Itt töltöttem el fiatalságomból majdnem öt évet.

ELSŐ NAPOM a gyárban péntek volt, 1946. július 8. hétfő.

Már kezdem megszokni az embereket és a környezetet. Ha ugyan meg lehet barátkozni a rendetlenséggel, a szerény irodai elhelyezéssel és a sok ismeretlen emberrel körülöttem, akik minden mozdulatomat figyelik. Új munkahelyemen naponta korán, reggel hétkor kezdtünk és délután háromig tartott a munkaidő. Ma ebéd után elengedtek az irodából arra az időre, amíg a bányánál kijelentkezem.

Délután a nagyfőnök sok levelet diktált gyorsírásba. Holnapra éppen elég dolgom lesz ezekkel, amíg írógépre áteszem.

Este a szomszédomban lakó Gizivel, a közvetlen szomszédunkkal mentem ki az állomásra, mivel Péter atya Szentkútról ma érkezik vissza. Késett a vonat, ezért amíg bejött, sétáltunk és beszélgettünk. Mikor a szerelvény beállt, Péter atyát sehol nem láttuk. Talán a másik oldalon szállt le? Csalódottan ballagtunk hazafelé, mivel szerettem volna vele találkozni; tudtára akartam adni, miért nem mehettem el újra Szentkútra. Biztosan megérti, hogy az új munkahelyemről nem lett volna helyes elkérni magam.

Út közben elmondtam Gizinek, biztosan azért maradt tovább, mivel jól érzi magát ott a gyönyörű helyen, szeret járkalni az erdőben, és tiszta levegőt szívni a tarjáni förtelmesen szennyezett levegő után. Emlékszem, amikor Szentkúton, a kilátónál kövekből raktuk ki a keresztet, úgy nevetett, szinte sugárzott belőle a jókedv, ő is hordta, dobálta a köveket, mint egy játékos gyerek. Mi is jól éreztük magunkat, én vidámnak, könnyűnek éreztem magam, azonban a mindennapi kenyérért való küzdelem szörnyű nehéz! Én sem saját magam nyomorúságáért búsulok, hanem azért, mert mindenütt éhséget, szegénységet látok magam körül. Persze, nálam is gyakran előfordul, de én már megszoktam; mint például ma reggel is, hogy egy darabka száraz kenyeret vittem magammal, meg néhány kis almát, amit tegnap kaptam Miklós bácsitól.

Ebédre egy kis darab puliszkát kaptunk, azt nem szeretem, ezért éhesen keltem fel az asztaltól. Panaszkodjak? Kinek? Miért? Csak a Jóisten tudja, miért adatott nekünk mindez. Lehet, hogy csupán ennyit érdemelünk, mert nem úgy viselkedünk egymással szemben, ahogy kellene.

Este megérkezett Öcskös. Legjobbkor, mert élelmiszer utánpótlást hozott, sok zöldfélélt küldtek szüleim a kertjükből.

A KATOLIKUS AKADÉMIA Salgótarjánban, 1946. július 10. szerdán kezdődött. Alig egy éve annak, hogy véget ért a háború, családunk állandóan nagy gondokkal küzd, de hiába nehéz az élet, mégis akadnak szép napok, amikor az ember látja, hogy körülötte az utcák fáin nyílnak a virágok, bódító illatuk megdobogtatja a szívemet. Alaposan be kell osztani az időmet. Ugyanis ma tartották az első előadást. De arról még nem számoltam be, hogy néhány hete kóruspróba után a kar vezetője bemutatta nekem dr. K Lajos gimnáziumi tanárt, utána magunkra hagyott azzal, hogy siet valahová, de itt nyugodtan megbeszélhetjük, amiért összehozott bennünket egymással.

Leültünk a kisasztalka mellé, és a tanár, aki egyben a gimnázium cserkészcsapat parancsnoka, elmondta nekem, hogy katolikus akadémia nyílik a városban, ahol országos hírű egyetemi tanárok és magas tisztséget betöltő egyházi személyek tartanak majd előadásokat, és az ott elhangzottakat szeretnék megörökíteni. Valakitől hallotta, hogy én kitűnő gyorsíró vagyok, ezért arra kér, írjam le a beszédeket gyorsírással.

Kissé elgondolkoztam: mi a humán tárgyak mellett gyakorlati tantárgyakat, köztük gyorsírást is tanultunk, amiben én valóban jeleskedtem, ezért biztosan megbirkózom a feladattal, és az eddigieknél is nagyobb gyakorlatra tehetek szert.

Az esti órákban tartják az összejeveteleket, és a gyorsírás áttételénél szakmai segítséget nyújtanak. Igaz, eléggé elfoglal a munkám, de az estéimet szabadbá tudom tenni.

Tetszett nekem az is, hogy ilyen környezetben biztosan sok értékes előadást hallok majd, legalább az elszenvedett fásult hónapok után az agyam is csiszolódhat, végül igaz, de csak magamnak azt is bevallottam, hogy a nagyon megnyerő jóvágású férfinek finom modorával, kellemes hangjával sikerült elérnie, hogy elvállaltam.

Nos, ma este kezdődött, és a hetenként két estén folytatódik majd az előadás-sorozat. Egyetemi tanárok, írók, a város nagy tudású, felkészült szakemberei is, mindig más témában adják át ismereteiket a hallgatóságnak.

A hatalmas teremben megjelent a város színe-java, zömmel értelmiségi körökből; de nem maradtak távol a fiatalok sem, tekintve, hogy több középiskola működik a városban. Persze, megjelent K. Lajos, valóban nem mindennapi jelenség: magas, sportos alkatával, dús fekete hajával, meleg barna szemeivel azt hiszem, sok nőnek megdobogtatja a szívét. Persze, nem rólam volna szó, gondoltam magamban, én komoly nőnek érzem magam, nem lehet engem könnyen levenni a lábamról.

Sokáig tartott az előadás, kilenc óra is lehetett, amikor letettem kezemből a lantot, akarom mondani: az asztalomon sorakozó ceruzákat összeszedhettem és becsuktam a majdnem teleírt gyorsíró füzetemet, amiről szerencsére nem nekem kell gondoskodnom az íráshoz.

Az előadást követően Pityu bátyám várakozott rám az előtérben, megkértem jöjjön elém, mert nem szeretek este egyedül mászkálni. Igaz, a tanár úr is megígérte, ha nem tud elém jönni, akkor gondoskodik arról, hogy ő vagy másvalaki más hazakísérjen.

Hazafelé sétálva megjegyezte, hogy valóban jól megszerkesztett, értékes beszédet hallgatott, mivel ő is végig jelen volt a teremben. Fáradtam tértem haza este, gyorsan lefekvéshez készülődtem, mivel másnap korán kell felkelnem.

Egy idő óta délelőtt az üzemi irodán, délutánonként pedig a nagyirodán dolgozom. Az üzemben igyekeztem megismerni a környezettel, az emberekkel; már jól érzem magam, csak a főnökömmel nem vagyok kibékülve, időnként este hétre akar berendelni, de én félek tőle...

Salgótarján, 1946. július 16. kedd. Otthon ebéd után olvastam, közben úgy elnyomott az álom, hogy nem ébredtem fel időben.

Sietve készülődtem, mert Lajossal megegyeztünk abban, hogy a múlt heti előadások jegyzetét ma át kell tennünk.

Csengetnek. Lajos, a fess fiatal tanár áll az ajtóban. Azt hitte, megfeledeztem ígéretemről. Bátyám itthon, aranyakkal foglalkozott, kicsit beszélgettünk, aztán elindultunk hozzájuk, mert náluk, a saját írógépén fogunk dolgozni.

Salgótarján, 1946. július 16. kedd. Szépen berendezett lakásuk dolgozószobájában helyezkedtünk el, mindjárt nekifogtunk a munkának. Együtt dolgozzuk át a leírt anyagot: én a gyorsírási-jegyzetet olvasom, Lajos átgondolva, gépbe diktálja a húgának.

Erika pedig kis asztalkára helyezett gépen írta a szakszerűen megfogalmazott mondatokat. Már annyira benne vagyunk, hogy egészen jól haladunk vele.

Mamája finom almás-pitével kedveskedett a szorgos társaságnak, ezért rövid pihenőt tartottunk, utána folytattuk a munkát.

Tízet ütött a nagy falióra, mire befejeztük a hosszú beszédek áttételét. Mikor végeztünk, még rövid ideig beszélgettünk; Lajos érdeklődött az otthoniak, és az új munkahelyem iránt. Utána hazakísért, megvárta, amíg bátyám ajtót nyit, csak azután búcsúzott el mindkettőnkől.

Este végiggondolva a hosszúra nyúlt napot, úgy éreztem, jó, hogy elvállaltam ezt a munkát. Kedvemre való, még egyszer átgondolhatjuk a hallott beszédeket, s azon túl, nagyon jó alkalom nekem a gyakorlásra. Már elmúlt tizenegy óra, mire ágyba kerültem. Rövid az éjszaka, mert reggel félhatkor csörög az óra.

1946. július 21. vasárnap. Gyorsan telnek a napok. E héten bátyámmal kétszer mentem strandra, azt hittem, hogy elfelejtettem úszni, ma is oda készültem. Még mindig jól megy, pedig mintha már rég lett volna, amikor a Marosban a kedves sulibaráttal úszkáltunk. Nem sokáig maradtunk, mert beborult az idő, még jó, mivel megbeszéltük, hogy folytatjuk a beszédek áttételét. Már nagy gyakorlatot tettünk szert, és jól összehangoljuk a feladatot. Annyiban változott a munka menete, hogy én olvasom a szöveget, Lajos rögtön gépbe írja, mivel a húgának más dolga akadt. Közbe-közbe jókat nevetünk. Tegnap például azon a részen, ahol a felszólalások, és a kérdések szerepelnek.

– Nem maga írta ezt a kérdést Katóka? – kérdezte tőlem, miközben felém fordult. Ugyanis írásban leadott kérdésekre az előadók válaszoltak.

– Én, miért éppen én kérdezném, mivel éppen a papi nőtlenségről volt szó az előadás után? Már nem emlékszem rá, ki kérdezte, de tény, hogy ez a téma gyakran fölvetődik.

Gyakori téma, és őszintén mondta, hogy még köztünk is sokszor előfordul. Majd hozzátette: Bizony nem könnyű dolog valakinek 20-25 éves korában egész életre szólóan elköteleznie magát ilyen fontos kérdésben.

– És akkor valaki dönthet-e egész élete fölött, ha valaki abban az életkorban megházasodik? – kérdeztem. Ugyanis komoly gondolkodású ember előtt világos: a házasságot is, a papi hivatást is egy életre szólóan választják. Ha valaki az egyiknél teheti ebben a korban, akkor a másikinál miért ne lehetne?

Sőt, szerintem a papokat már úgy nevelik, legtöbbször középiskolás koruktól kezdve, hogy korábban érnek meg a nagy elhatározásra, mint a többi fiatal.

Később, amikor befejeztük a munkát, szó esett az emberi kézjegyekről, mivel őt is foglalkoztatja ez a téma. Elmondtam, miket mondott nekem Csiszér Éva a napokban, amikor figyelte a tenyeremet.

Neki is van ilyen grafológia tárgyú könyve, elővette és nézegettük.

– Keze sok jót mutat – jegyezte meg Lajos, amíg figyelte a tenyeremet.

– Ha ez így van, nem az én érdemem, mert az adottság, Isten ajándéka.

– Az életvonal és a fejjvonal elég távol esik egymástól, ami apróbb hibák mellett sok pozitívumot jelez. Azután a könyvből olvasta fel, közben vizsgálva a tenyeremet (pontosan idézem):

„Heves, impulzív elhatározás, elsietése a dolgoknak, nagy vállalkozási kedv, erősen túlzott önbizalom, merész elhatározások jellemzik, esetleg a meggondolatlanságig.”

Eddig nem valami jó, – gondoltam magamban, majd így folytatta:

„Ilyen ember nem hatalmaskodó, nehezen befolyásolható, nőnél nehezen hódítható, sőt, az illető mindig hajlamos bizonyos tartózkodó viselkedésre, baráti közeledés távoltartására, amint abban bizalmaskodást, udvarlást vagy szerelmi közeledést, befonni akarást vél felfedezni.

A szellemi fejlődése már bizonyos befejeződött kialakulást mutat. Az illető már bizonyos fokig függetleníteni tudja magát az erotikától, az ösztönös elfogultságtól. Az ilyen különvált élet-fejvonalú emberek az életben mindig boldogulnak, és előbb-utóbb célhoz jutnak.”

Utána a könyvben intim rész következett, ezért sietve összecsaptam a kötetet, nem akartam, hogy ezután tovább vizsgálja a tenyeremet, mert nem tudhattam, rám is vonatkozik-e a szöveg?

Viszont kíváncsi voltam a folytatásra, ezért kölcsönkértem tőle a könyvet, hogy otthon egyedül böngésszem tovább. Sokáig tartott, amíg befejeztük a munkát némi szórakozással, utána természetesen ma is hazakísért. Lassan sétálva ballagtunk hazafelé a néptelen utcákon, élveztük a tavaszi este nyugalját, egymás közelségét. Mikor hazaérkeztünk, azzal adott át bátyámnak, hogy épségben hazahoztam a húgodat.

Ebben az időben a fizetés mellett természetbeni járandóságként havonta 75 db cigaretta, ami igen jól jött csereberéhez, időnként azzal fizettünk és 1 kg só jár a fizetésünk mellé. A kollégák között miatta vita támadt.

Otthon már az étel sem esett jól, olyan későn kerültem haza. Elmosogattam, s lepihentem. Aztán fél kilenckor ébredtem arra, hogy éhes vagyok, mert ma alig ettem valamit.

BETEGCÉDULÁT KÉRTEM 1946. július 30-án az irodában, mivel meglehetősen rosszul érzem magam, orvoshoz kellett mennem. Ma már kicsit jobban vagyok, azonban itthon maradtam pihenni.

Ennek ellenére délután megint írtuk a beszédeket. Érdekes megfigyeléseim vannak. Csodálattal figyelem ezt az embert, nagy tudású, intelligens volta mellett a megjelenése sem mindennapi. Ezzel a külsővel színésznek is mehetett volna. Ő is fiatal. Azon gondolkoztam, hogy benne felébred-e a másik nem iránti vonzalom, fellobban-e benne a szerelem lángja? Milyen érzéseket élhet át, mennyi küzdelemmel, mennyi önmegtagadással telhetnek mindennapjai? Ahogyan ő is kifejezte a napokban: nem egyszer önmagukat, legbensőbb énünket kell megtagadniuk, ami a legnehezebb a hivatásuknál.

A FORINT születése

Salgótarján, 1946. augusztus 1. csütörtök

NAGY FELHAJTÁS mindenütt, tervek, remények. Mi lesz a vége? Hoz-e eredményt, valamit, amit mindnyájan várunk? Legalább annyit, hogy nem kell naponta az árfolyamnál azt a rengeteg nullát számolnunk!

Végre, valakinek eszébe jutott, hogy be kell szüntetni a már csillagászati számokkal nyomtatott bankókat, aminek naponta más az értéke. Megszoktuk, hogy előbb ezrekben, majd milliókban, nemsokára milliárdokban és billiókban számoljunk!

Vásárlás előtt mindig meg kellett tudakolni a bankban, hány nullával kell aznap számolnunk. Sokáig számolgattunk, de nem stimmelt mindig. Mindenki kezdett beleőrülni a számolásba, hiába voltunk tele ezresekkel-milliókkal-billiókkal vagy a vége felé millpengőkkel! Semmit sem ért a rengeteg pénz, még annyit sem, amiért előállították.

Hans FALLADA: Farkas a farkasok között c. regényéből 649. o.) „Pedig csupán ennyi történt: jött egy ember, és befellegzett a csillagászati számokkal teleírt eszelős, züllött bankóknak. Az emberek először elképedve bámulták az új pénzt: csupán egy egyes volt rajta, vagy kettes, vagy tízes. Ha a szám mögött két nulla is állt, az már igen nagy pénz volt – nahát, milyen furcsa!

Amikor megszokták, hogy milliárdokban, sőt billiókban számoljanak! Ismét forgalomba kerültek az érmék, igazi pénzérmék. Már nem csak márkákban kellett gondolkodni, nem bizony, hanem krajcárokban, azaz pfenningekben is.

Észbontó! ... És valami sajátos varázs áradt az alacsony számokból, az érmékből és kis bankjegyekből. Az emberek számolni kezdtek, és egyszerre csak sikerült, egyezett a kassza! Ennyit kerestek egy héten, ennyit költhetnek. Évek óta számolgattak, és sose stimmelt. Beleőrültek a számolásba, az éhen pusztultak zsebében ezermárkasokat találtak, a legárvább országúti csavargó is milliomos volt...”

„És most valamennyien fölébredtek: fölébredtek a hosszú, kínzó lidércálomból. A pénz már nem hagyta cserben őket...”

Újult kedvvel igyekeztek a dolgukra; ismét volt értelme a munkának, életnek. Ó, mégis nagyon, de nagyon megváltozott minden!”

Éppen ideje, hogy valaki kitalálja, hogy a régen sokat ért Pengőt megváltoztassák, s a pénz értéke valóban érjen valamit. Valamikor még fillérekből is jóllakhatott valaki, most már el is felejtettük, milyen az apró fémpez. Marosvásárhelyen, az iskolában három fillérért kaptunk egy finom békebeli kiflit. Hol vannak már azok az idők?

Végre nálunk is beköszöntött a fémből készült Forint, mindenki csodálkozva tekintett rá, hogy hová lett az a sok nulla? Most egyetlen szám ékeskedik rajta, mégis többet jelent, mint a soknullás papírpénz, mert van értéke! Milyen különösnek tűnt, ha a szám után nulla is állt, az akkor igen nagy pénznek számított, akinek tulajdonában volt, az gazdagnak érezte magát.

Mindenki örült az új pénznek, az első fizetés óriási meglepetést jelentett, úgy éreztük, hogy van értelme annak, hogy egész nap dolgozunk, gürcölünk a munkahelyünkön. Föllélegeztünk, mintha lidércálomból ébredtünk volna. Én például, mint kezdő, egy év múlva ötszáz forintot kaptam, és abból mennyi mindent meg lehetett venni, lassacskán minden fontos dolgot be tudtam magamnak szerezni, fodrászhoz jártam, a ruhákat jónevű varrónők készítették (nem mint most, kínai ócska holmit visel a lakosság nagy része!)

AZ AKADÉMIAI ESTÉKET rendszeresen követték egymást; szeretek ott lenni az értékes előadásokon. Mindig várom a szerda- és szombatestéket.

A következő alkalommal a templomi kóruossal fellépünk az előadáson. Már előre sajnálom, hogy nemsokára vége lesz az egésznek.

Azért várom annyira, mert utána szabadságot kérek, és haza akarok menni, legalább egy hétre! Otthon sehová sem kell rohanni; jó lesz csendes helyen, pihenni, nem hallom a folytonos zajt, lármát, a gépek zakatolását...

Érdekes, mert azt hittem, vasból vannak az idegeim, semmi se árthat nekem. És íme: sokszor érzem, hogy remeg a karom. Tegnap is éreztem ezt írás közben. Amikor az áttételnél vissza kellett olvasnom egy részt a gyorsírásból, ahogy tartottam a lapot, remegett a kezemben a papír. Gondolom, furcsának tűnhet annak, aki ezt észreveszi.

SAJNOS, EGYRE JOBBAN ÉRZEM a hétvégeken, hogy nagyon fáradt vagyok, hamar kimerülök. Azt hiszem, sokat várnak tőlem az irodában is. A templomban azon elmélkedtem, mennyi a gondom-bajom, ami ellen én magam hiába akarok tenni, nem tudom befolyásolni.

Nagyon bánt szegény Guszti bátyám sorsa, hogy még mindig fogságban sýnlődik. Istenem, hogy bírják ennyi ideig azt a borzalmat, amiben élhetnek? Nekünk a gondolatot is nehéz elviselni, hogy ott tudjuk őt. Talán anyukámnak is ez a legnagyobb baja, a testi betegsége is ebből fakad.

Kóruspróba után a bányairodába siettem. Olyan kedvesen fogadtak a lányok, meg a kisleány is. Észrevették és megjegyezték, hogy nagyon lefogytam. Együtt indultam haza Csizsér Évával. Arról panaszkodott, hogy fásultnak érzi magát. Próbáltam vigasztalni, de nem nagy sikerrel, hisz' én is rászorulnék a vigaszra. De kinek panaszkodjam? Ki értene meg? Ezt a nagy hajszát, amiben élek, előbb-utóbb megsínylem majd, tudom. De mit tehetek ellene?

Most még „csak” az érthetetlen idegességben nyilvánul meg nálam, azon tűnődtem: hogy lehetek én, ideges? Ki érti ezt? Érdekes. Ez nálam annyit jelent, hogy minden érzékelhető ok nélkül könnybe lábad a szemem és jól esne keservesen zokogni minden apróságon. Már az egész életem érthetetlen előttem: a cél, irány, honnan, és hova megyek. De miért? Miért...

Nem értem, semmit sem értek már! Néha, amikor hazaérek egy nehéz nap után, leroskadok a heverőre és csak sírok és sírok... Egy hangos szótól, kis zajtól összerendeznek, megijedek. Félek. Eszembe jutott az intó szó, amit házfőnök atya mondott egy alkalommal:

– Ebben a korban nagyon kell vigyázni az egészségre, még valami betegséget szedhet össze.

Valóban, a többkilós fogyás sem tett jót az egészségemnek. Ilyenkor félek, megijedek. Nem, nem akarok megbetegedni! Élni akarok, szép életet akarok magamnak! Egy barátságos, meleg otthont!

Elhatároztam, hogy betegszabadságot kérek. Szükségem van rá. Nem mehet így napról-napra, hogy nincs megállás, csak a robot, a munka – és a gyenge, nem kielégítő táplálkozás, nyilván nem vezethet jóra.

Érzem, már nem bírom sokáig a nagy iramot. A sok munka, állandó rohanás, a gondok, sokszor az emberek rosszindulata, a gyárban a robot, zaj, a gépek zakatolása, a nagy forgalom!

Mindez még semmi ahhoz az aggodalmamhoz képest, amit a főnököm viselkedése okoz. Ma, amikor fél háromkor hazaértem, szinte remegett a lábam, járás közben alig bírtam emelgetni, a kezem is szokatlanul remegett.

Eddig azt hittem, hogy csak az öregek, nagyon idős emberek kezei remegnek. Istenem, milyen terhek nehezedenek még rám ezután? Már ez is sok, nagyon sok. Mit bír el egy ember? Már nem is tudok olyan vidám lenni, mint eddig.

Gyakran csak bámulok a semmibe, összerezzenek, ha megszólítanak. A semmitől is megijedek. Biztosan meglátszik rajtam a zaklatottság.

Találkoztam Icuval, a kis védőnővel. Lefogytál, rengeteg a gondod, hogy bírod? Meddig lehet még bírni? – én is gondolkodom rajta. Az ember kibírja egy ideig. De ilyen sokáig? Pityu bátyámnak se merek szólni. Minek terheljem őt ezzel? Úgy se tudok rajta segíteni. Ki kell bírnom még egy ideig.

Ha befejeződik az akadémia, utána hazamegyek. Bent már tájékoztattak arról, hogy nem kell szabadságot kérnem, elég, ha beteget jelentek.

Aggódom azért, ha Pityu felmegy Pestre, márpedig azt hiszem, nem-sokára így lesz, akkor albérletet kell keresnem, nem maradhatok egyedül az öreg inassal. Egyik kolléganőm bútorozott szobát ajánlott, rendes családnál.

Borzadva gondolok rá, hogy egyedül maradok. Akkor kezdődik aztán az igazi árvaságom, ha teljesen magamra maradok, mert így együtt jól megvoltunk a testvéremmel.

Menjek apácának?

KEDVES NÖVÉREK arra kértek, álljak be közéjük a Ferencesek rend-jébe. Nem tudom, hogy jutott eszükbe, pont ebben a politikai helyzetben? Ki tudja, még velük is mi történhet? Nem ismerem a szabályokat, de félek, nem felelnék meg a követelményeknek.

Itthon se tudom kellő figyelemmel elvégezni, főleg a reggeli imádságomat. Ami nem valami jó jel, de hát mit tegyek? Különben fogadalom nélkül is mindig jó katolikus akarok maradni.

Ami tőlem telik, így is megteszek mindent, ezer örömmel! Ezért nem vállalhatom a zárdai életet, pedig a gondolat már fiatalabb koromban is többször fölmerült bennem.

Nemrég' egyik kollégám azzal az ötlettel állt elő, hogy lépjek be a párt rendező gárdájába! Hogyne! Ez pártmunka, gondoltam, egyébként az eszme, igazán távol áll tőlem! Ez futott át gondolataimban.

– É-én? Ez volt az első reakción. Elmagyaráztam neki, mennyire el vagyok foglalva, hogyan jutnék el még oda is?

– Ünnepszeg lesz az acélgyári díszteremben – folytatta a puhítást, és filmre is fölveszik a részleteket, és magácska az első sorban ülne!

– Még mit nem! Gondolja, hogy ez számomra valami kecses ajándék?

Nos, ez az, hogy én bizonyos vonalon mindent megteszek, amit lehet, no de ilyet? Azt már nem!

Hétvégén nehéz napom volt. Sajnos, egyre jobban érzem, hogy nagyon fáradt vagyok, hamar kimerülök. Azt hiszem, túl sokat várnak tőlem az irodában. A templomban azon elmélkedtem, mennyi gondombajom van, ami ellen én magam hiába akarok tenni, nem tudom befolyásolni.

Nagyon bánt szegény bátyám sorsa is, hogy még mindig fogságban sýnlódik. Istenem, hogy bírják ennyi ideig azt a borzalmat, amiben élnek? Nekünk még a gondolatot is nehéz elviselni, hogy ott tudjuk őt. Anyukámnak is ez a legnagyobb baja, még talán a testi betegsége is ebből fakad.

Úgy érzem, már nem bírom sokáig azt a nagy iramot. Sok munka, állandó rohanás, a gondok, időnként az emberek rosszindulata, a gyárban a robot, zaj, a gépek zakatolása, a nagy forgalom. De még mindez semmi ahhoz az aggodalmamhoz képest, amit a főnököm viselkedése okoz. Ma, amikor fél háromkor hazaértem, szinte remegett a lábam, alig vártam, hogy hazaérjek.

Otthon megint egyedül maradtam. Ez az, amitől még a hátam közepe is borzong... egyedül! Fáj, szinte szaggat belülről ez a szó, ez az érzés. Összeroskadtam, a fürdőszobában, térdelve könyörögtem: miért? Ez már mindig így lesz ezután? Miért vész el az én otthonom? Miért kellett elvesztenünk mindent, miért kellett családuknak szétesnie? Már szinte félek elmenni egy rendes, szép lakásba, ahol megmaradt minden kényelem, ahová hazamegy valaki, ahol várja a család, az ebéd, az otthon!

Eszembe jut: nekünk is „volt” otthonunk! Minden szertehullott, darabokra esett, ami szép, ami jó volt az életemben... Most itt állok egyedül az életben... Más lány „hazamegy” és készen várja minden...

És nekem? Mi vár rám? Már nincs is szép gondolatom. Egy értelmetlen káoszt látok magam körül, ez a szörnyű bizonytalanság, amit érzek magamban. Egyedül, idegenekkel körülvéve... Csak az iroda, idegenek, robot. Ez nem lehet élethivatás. Nem, nem tudom elképzelni, minden porcikám, minden csepp vérem, minden gondolatom és érzésem tiltakozik ez ellen. Mindig elkeserítenek ezek a gondolatok. Tudom, vannak nagyobb problémák is. Mindezzel tisztában vagyok, de nem tehetek róla, nem tudom magam rajta túltenni.

Augusztus 7-én, szerdán, este hatkor megint az akadémián írtam a beszédeket. Szerepeltünk a kórossal is, viszonylag jól sikerült. Néhány pernyi idő jutott rá, hogy a folyosón beszélhettem Péter atyával. Azt hittem, el se jön, mert családlátogatásokat végzett, s úgy tudom, hogy elhelyezik innen. Kért, ha elmegy, számoljak be neki néha levélben az énekkar munkájáról. Megígértem, de nagyon fogom sajnálni, ha elmenne, nekem hiányzik majd. El se tudnám képzelni a mindig vidám, nevető kis Péter atya nélkül az énekkart és a plébániát.

Másnap Lajos gyönyörű, finom almákat hozott nekem és bátyámnak.

Ha volna egy kis cukor, sütnék süteményt. És ha anyukám itt lenne, névnapomra megint krémeset készítené, mint tavaly. Olyan finomat senki más nem tud sütni. Bár őrzöm a receptjét, de én ebben nem tudnám őt utánozni.

Kicsit összeszedtem magam, jobb a közérzetem. Szégyellem magam azért, mert néha annyira elkeseredem. Időnkint olyan jó lenne gyöngének lenni, és vigaszra szorulni. Nem szeretek panaszkodni, leginkább csak a naplómnak sírom el bánatomat. Erről nem tudnak még a legjobb barátnőim sem, ők csak a vidám, mosolygós, erős és bátor Katót ismerik. Előfordul, hogy belül bánt és sajog valami, de nem szeretném kimutatni.

Hálaimát zengek bent a szívemben, hogy nem lesz úrrá rajtam az elkeseredés.

Minden bajt, szenvedést érdemes eltűnni, mert ezt senki más nem érezheti, amit én. Hányan vannak, akik elmennek minden mellett érzéketlenül; szemük van, de nem látnak, fülük van, de nem hallanak. És én látok és hallok. Meglátom és meghallom a világban azt is, ami szép és jó még ebben az árvaságban, még a mostani nyomorúságos körülmények között is.

Salgótarján, 1946. augusztus 9. péntek. Végre egy nyugalmas délután itthon. Kicsit vasaltam, aztán rendbe tettem két ruhámat. Ma kórus-próba lesz, oda készülődöm, és megszólal a csengő.

Pista-Pityu bátyám

Amikor kinyílik az ajtó, ott áll dr. K. Lajos. Behívtuk, egy ideig beszélgettünk, közben Ő érdeklődéssel figyelte Pityu bátyámat, ahogy munkálkodott az ékszerekkel. Értem jött, hogy folytassuk a beszédek írását. Ezért lemaradtam a mai kórus-próbáról.

Lassan jöttünk bele a rendes kerékvágásba, mindig másra terelődött a szó. Sokat nevettünk. Érdekes. Azon csodálkoztam, ha kezébe veszi a gyorsírásfüzetemet, olyan folyékonyan olvassa vissza, mint a sajátját, pedig

általában nehéz más gyorsírás-jegyzeteit felismerni. Amikor én megakadtam a saját írásomon, mindig kisegített. Sokat nevettünk ezen.

Én azonban nevetés közben érdekes megfigyeléseket tettem, miközben majd' megszakadt a szívem, mikor mondta, hogy beteg volt, ezért kellett abbahagynunk a munkát. Nagyra értékelem – saját szavaival fejezte ki:– a gyötrelmet és küzdelmet. Tudom, mi játszódott le benne. Nagyon nehéz próba, amikor az embernek saját érzelmeit kell megtagadnia. Nem először vettem észre küzdelmét. Csak azt nem tudom, miért kell nekem mindig ilyen lehetetlen helyzetekbe bonyolódnom?

Tudom, semmi az egész, teljesen ártatlan dolog, csak annyit érzünk mindketten, hogy egymás mellett kellemes lenni, nagyon jól érezzük magunkat. Biztos, hogy a jó Isten is mosolyogva nézi vergődésünket: rokon lelkek találkozását! Mégis: le kell győzni a vergődést és gyötrelmet. De nehéz, nagyon nehéz. Küzdelem és harc, nappal munka, éjjel gond, fő a fejem. Borzalmas jóérzés: gondolatok és érzések harca... Este sokáig nem tudtam elaludni. Hiába, nem tehetek róla. Marcangolják lelkemet a gondolatok...

Abban az időben szombat is munkanap volt, nekünk az irodában déli egy óráig. Ma délelőtt az irodában nagyon fáradtnak, álmosnak éreztem magam. Mándoky Bandi, a fiatal mérnök, a nagyfőnök helyettese diktált egy hosszú-hosszú szöveget.

Mint mondta, éjjel négykor aludt el, ő is álmos volt, ezért nem fejeztük be a megkezdett munkát. Nagy örömömre már tizenkét órákor megreggelizhettem.

Utolsó akadémiai előadás 1946. augusztus 10. péntek

BÚCSÚZÓ. Kár, hogy vége... Nagyon fog hiányozni annak ellenére, hogy nehezen tudtam rá időt szakítani. A kisasztalon, ahol jegyzeteltem, nagy vázában gyönyörű rózsaszín szegfűcsokor pompázott. Vajon ki tehette oda? – Mintha nem tudnám!

Biztos voltam benne, hogy érzései szerint piros virággal kedveskedett volna, de nagy nyilvánosság előtt mégsem tehette. Meghatott a figyelmessége. Olyan szép és tanulságos volt a beszéd sorozat, hogy aki mindegyiken részt vett, lelkiekben nagyon sokat gazdagodott.

VÉGRE, BETEGSZABADSÁGOT KAPTAM! Salgótarján, 1946. augusztus 15, Csütörtök. Tegnap reggel az irodában rosszul éreztem magam, abba kellett hagynom a gépelést. Látták rajtam, azt ajánlották, hogy nyugodtan menjek haza. Erzsike, a kifutó kislány elkísért.

Pszotka doktor javaslatára kétheti betegszabadságra mehetek, amit szüleitől tölthetek el. S ezt ráírta a beteglapomra is. Erről álmodni se mertem. *A képen akkor még középiskolás diák: András (Bandi) öcsém.*

Még tegnap délután mindent elintézttem, hogy mielőbb hazaindulhassak. Miklós bácsi fölkeresett Piroska barátnőm édesapja, evangélikus pap (családunk barátja) megígérte, hogy várni fognak a villamosnál.

Elbúcsúztam a lányoktól, Péter atyától. Házfőnök nem volt itthon, csak üzenet útján búcsúztam tőle. Nekem hiányozni fog a Ferences plébánia.

Estefelé bekopogott hozzánk Koncz Lajos. Közöltem vele a jó hírt, hogy betegszabadságra hazamehetek.

Nagy gondban vagyok, mert kiadó szobát kell keresnem, Pityu nemsokára Pestre megy, én nem maradhatok ebben a lakásban az öreg inassal. Már tegnap kétszer is elmentem egy helyre, amely szoba kerülhet, de nem találtam otthon senkit.

Egyik ismerősöm elvállalta, hogy segít nekem, utánajár, nyugodtan menjek csak haza, az eredményt Pityuval fogja közölni. Bandit úgyis bejön, hogy a bátyámnak vigyen egy kis „kaját”, utána meg strandolhat egy kicsit. Ő majd elhozhatja nekem az üzenetet.¹⁰

Pityu egy szép aranykeresztet készített Lajosnak, aki a mamájának szánta. Nagyon tetszett neki.

Én is kaptam már tőle egy gyönyörűen megmunkált keresztet a láncomra, melynek stilizáltak a szárai, ónix-kő berakással. Azzal adta át, hogy nemsokára már nem lakunk együtt, legyen tőle emlékem. A legelső munkáját is nekem készítette: egy gyűrű, közepén egy nagyobb, körülötte apró bordó rubin-kövel, gyönyörű ajándék volt. Annyira meghatott a figyelmessége. De nagyon félek az egyedüllétől. Ha nem sikerül valamelyik hely, gondoltam arra, hogy kérek szállást a kedves-nővéreknél. Csak hát kicsit messze van a gyártól, és lehet, hogy nekik kellemetlen lenne együtt, egy világi nő társasága.

Ugyanaznap este, Bede-pusztán. – Nagy viszontagságok után végre hazaértem. Már Pálfalván kezdődtek a gondok. Mire odaértem, a villamoscsatlakozás elment, nem várta be azt, amivel érkeztem. Már csak este tízkor jön villamos, addig nem várhatok. Mit tegyek? Egyedül induljak neki a hosszú, 18 kilométeres útnak? Közben beborult az ég, lassan megeredt az eső. A megállónál telefonáltam Nyárjasra, ha valaki vár, tovább is várjon, mert gyalog indultam útnak. Adtam az öreg bácsinak két doboz cigarettát, amiért megengedte a telefonálást. Abban az időben cigarettát is kaptunk a fizetés mellé, amivel fizethettünk, csereberéltünk.

Közben, amíg siettem az úton, eszembe jutott: tegnap este arra kért K. Lajos (így mondta): „Nyárjason gondoljon rám, hogy az elmúlt reggel én is ott jártam”. Egész úton rá gondoltam. Tegnap ugyanezt a tájat nézte, csak villamosból, erre járt és talán ő is gondolt rám, mert azt írta le abban a mondatban... „arca elkísér bennünket mindenhová”...

¹⁰ A képen, Bandi öcsém a Bede-pusztai „Otthon” előtt.

Elgondolkozva ballagtam, mondhatom, hogy elkeseredve. Milyen árva vagyok. Itt megyek egyedül, egy lélek sincs a közelemben, aki a borús gondolataimat elterelné, és megvigasztalna. Egyedül járom az élet útját. És még most ez is: miért kellett megismernem? Miért kellett találkozunk? Az eredménye mindkettőnknek csak szenvedés és gyötrelem. Mégis: a gyötrődés, ez a fájdalom olyan édes érzés.

Mindkettőnk keze gúzsba kötve, hiába nyújtánánk egymás felé... nem foghatjuk meg egymás kezét... soha... soha!

Közel az alagúthoz, egyszer csak Bandi öcsémet láttam felbukkanni. A síneken ballagott csendben, velem szemben, és csak néz... néz előre egyenesen, én az országúton, vele szemben haladok. Nem figyelt se jobbra, se balra, észre sem vett. Már egészen közel jártunk egymáshoz, egy vonalba értünk. Ha nem szólítom meg, elhaladt volna mellettem. Hogy meglepődött a nagy Öcskös! Visszafordult és együtt haladtunk hazafelé. Arra gondolt, ha nem találkozunk, ő bemegy hozzánk, Tarjánba.

Kiskeresztúron, Jocinál megpihentünk, majd folytattuk az utat. Lucfalván Piroska már nagyon várt. Piroska néninek fáj a keze, fel van kötve.

Amikor Editke¹¹ meglátott messziről, élém szaladt: Katica, Finta Katica! – kiabálta örömeiben. Az ölemben vittem fel a csöppséget. Sokáig pihentünk, megvacsoráztunk, úgy indultunk tovább, hazafelé. Pirkó elkísért a falu határáig.

Út közben említette, hogy Szent István napján Szentkútra készülnek. Pedig evangélikusok, sőt édesapja, Miklós bácsi a falu papja. Mégis szeretik azt a helyet. Mondtam, hogy én is oda készülök, szeretnék ott egyik ismerőssémmel találkozni.

Mire hazaértünk, már besötétedett. Milyen jó, hogy eljöhettem végre, láthatom a szüleimet. Otthon csend és nyugalom vett körül. Vacsorára két nagy pohár tejet ittam kaláccsal, majd később gyümölcsöt ettem. – Átjött Telek néni, mondta, készen vár a szobám. Ugyanis most otthon nagyon szűk a férőhely, ahol kényelmetlen volna aludnom. Tiszta kis falusi szobát készítettek nekem. Olyan jó, nyugalmas a környék, csend, nyugalom vesz körül. Gyönyörű a nyárest. A hold kikandikált a felhők közül, a fák félig eltakarták, nekem eszembe jutott Valaki.

Eszembe jutott, hogy ott ültem mellette, nem akartam felnézni rá, mert féltem, attól féltem, ami úgysis bekövetkezett...

¹¹ Piroska barátnőm kis húga, aki akkor született, amikor ő 14 éves volt, a mamájának a haja pedig már fehér, ősz volt.

Másnap korán, félnyolckor keltem. Készülődünk a kismisére. Egy óra alatt talán beérünk Nagybárcányba. Hárman indultunk útnak. Szép tájon haladtunk, szülőfalum fölött, a parton vezetett utunk. Ott, a „Csapástetőnél” sétálgattam tavaly, onnan néztem a csodálatosan szép hegyvonulatokat.

Olyan jól aludtam, hogy reggel csak félkilenc után ébredtem fel. Itt nem csörög az óra, nem kell sietnem.

Épp jókor érkezünk a templom elé, nemsokára beharangoztak. Kedves nekem ez az egyszerű templom, ide jártam gyermekkoromban. Akkor nagynak tűnt, most meg mintha kisebb lenne.

Bandi készülődött, Pityunak csomagot állítottunk össze, levelet írtam neki. Kértem, ha Karancsra mennek, akkor kínálja meg Péterkét is a finomságokból.

Dél előtt anyukámnak segítettem, hogy több pihenés jusson neki. Ebéd után egy könyv társaságában kivonultam a rétre, a kert mellé, és napoztam. Kellemes helyet találtam, körülvéve magas bokrokkal. Alattam puha pázsit, sok virág köröskörül és csend. Hanyattfeküdtem, szemem félig lehunyva néztem a bokrok fölött a világoskék égen gomolygó fehér felhőket, és hallgattam a madarak dalát.

Olyan jó így pihenni, semmire sem gondolni. Semmire? Oh dehogy, szó sincs róla! Ábrándozni!

Eszembe jutott és százszor ismételtam magamban, állandóan, refrénszerűen előjöttek gondolataimban azok a szavak: „Ha valakit szeretünk, igazán szeretünk...” Ezt nekem mondta, tudom. Igen. Csak én nem mondhattam, hogy értem. Ő mégis tudta, érezte. Milyen szép mindez, de egyben fájdalmas. Lelkeinkkel szeretjük, igazán szeretjük egymást. De nem szabad ezzel az érzéssel foglalkozni. Úgy van, ahogyan ő lediktálta: Szóval: „...nem tudunk, és nem is akarunk szabadulni tőle”.

Estefelé kísértálmam az erdőbe naplementét nézni. Olyan szép, oly csodálatosan szép az alkonyat. A fák közül látni a sötétnarancsszínű napkorongot, ahogy lassan halad, megy lefelé a láthatáron. Először egészben látszik, mindig lejjebb, lejjebb ér, már csak a fele van meg, majd alig egy vékony ív látszik, aztán hirtelen eltűnik egészen, csak a felhők emlékeztetnek rá, amint tűzpiros színben kergetőznek fölötte.

Szép a tanyai est. Ott ültem a fűben, fejemet egy fának támasztva, némán, mint akit megigéztek. Néztem a csodát. Láttam a csodát. Aztán a mámból fölébredve továbbsétáltam, emlékembe idézve Öt.

Behunyt szemmel magam elé parancsolva tekintetét: „arca elkísér bennünket mindenhová... „Megjelent előttem egész mivolta, de csak elmosódottan. De én erősen, élethűen akartam látni, talán vagy kétszer sikerült is, de csak egy-egy pillanatra. Azért van így, hiába ültem mellette, nem akartam felnézni rá, mert félttem attól, ami úgyis bekövetkezett.

Később elindultam hazafelé, dúdolvá hozzá szállt a dalom: „Mért hideg a lelked forró nyári este, mért bolyong a lelkem lelkedet keresve? Könnyeim utánad miért is peregnek! Ilyen bánatosan, ilyen halálosan miért is szeretlek?”

Augusztus 18. Vasárnap. Megint készülődtünk a kismisére. Kedves nekem ez az egyszerű templom, eszembe jut gyermekkorom, akkor is abba a templomba jártunk vasárnapokon. Mise után Etával beszélgettem. Férjhez ment a kis kántorhoz. Már tavaly dúlt bennük a szerelem, de Eta bátyja, a tisztelendő úr valamilyen okból ellenezte a köztük kialakult viszonyt. Mégis győzött a szerelem.

Hazafelé Malvinkával találkoztam. Szegénynek meghalt a férje. Őt szerettem a fiatal nők közül talán legjobban. Érdeklődött családjuk iránt. Én is kérdezgettem a kisbárányiak felől. A faluban benéztünk a Lucza családhoz. Erzsivel barátkoztam iskoláskoromban, a lányát, Elzát Pásztóra írátták iskolába, rám emlékezve őt is Katalinnak keresztelték.

Az erdőn keresztül mentünk tovább, közben vadkörtét kóstolgattunk.

Itthon finom ebéd várt. Kellemes leülni a kész ebéd mellé. Tyúklevest főzött anyukám, utána a húst szósszal, krumplival, végül túrós rétes és almabor fejezte be a lakomát.

Ebéd után pihentem, majd elnyomott az álom. Aztán anyukával kiültünk a folyosóra, olvastam, de nem sokáig, mert jöttek a lányok, később a fiúk is, tangóharmonikával. Jó hangulat kerekedett, énekszó, vidámság költözött a kis házba. Közben besötétedett, a lányok kört képezve táncoltak, a fiúk a folyosón ülve nézték őket, énekeltek. Kedves ez a csendes este, felettünk a csillagos ég. Egyszerűség, romlatlan, tiszta jókedv.

Említettem a társaságnak, hogy jó lenne meghívni jövő vasárnapra Péter atyát, tábori misét szervezhetnénk. Elhatároztam, írok neki, holnap úgyis mennek Tarjánba a szomszédból, küldök levelet Pityunak. Arra kértem, hívja meg Lajost is. Milyen kellemes napunk volna, itt vendégül látni őket. Vajon mit szól majd hozzá, ha megkapja a levelet?

Jó itthon nyaralni, sokat pihenhetek, anyukám pedig etet, azt mondja, borzasztóan nézek ki.

Finom ételeket főz, és sok gyümölcsöt kell ennem, vacsora után még fél liter tejet is megitatnak velem. Ha visszamegyek, rám sem ismernek majd.

1946. augusztus 25. vasárnap. Letelt a vakáció nagy része. Mindig esik az eső, a levegő is lehűlt. Olyan nagy sár van mindenütt, hogy ki se lehet lépni a házból.

Még Telekékhez is, amikor átmegyek aludni, gumicsizmát kell a lábamra húzni, ugyanis én csak szandálokat hoztam magammal. Azt hiszem, az esti sétáknak és a napozásnak már befellegzett.

ÁLMOMBAN TELJESEN IDEGEN, a valóságban nem létező ismerőst láttam a gyárban Bede-pusztán, 1946. augusztus 25-én a nagyfőnök hivatott és kérdőre vont, miért maradtam távol ennyi ideig? Micsoda badarság ez az álom? (Főlébredve reméltem, hogy nincs valami baj.)

Előre megálmodtam, hogy mi fog történni! Betegszabadságon voltam szüleimnél, a gyárban pedig tévedés folytán rosszul jelentettek le az irodához, ami kellemetlenségeket okozott nekem.

Szerencsémre végül kedvezően zárult az ügyem. Kerékpárral mentem az országúton Salgótarján közelében, és mégis, mintha a kisbábkányi keresztnél kellett volna befordulnom.

Esett az eső. Visszanéztem, és mögöttem gyönyörű tájkép tárult elé: a kereszt az akácfák között, ami mégis magányosan állt az út kanyarulatánál. A háttérben sötét felhők gomolyogtak, elütő, éles színekkel, világos kerettel. Ez részlet a kereszttel annyira különös látvány volt, hogy ha eszembe jut ez az álom, még ma is magam elé tudom idézni a kereszt mögötti rész csodálatosan szép színeit, a kékek erős kontúrral elválasztott árnyalatait... mint egy jól sikerült festményt.

Reggelre elállt az eső, de az udvarban, mindenütt nagy a sár, a földutak járhatatlanok. Ma nem tudok elmenni a templomba sem.

Cserkészek

Bede-pusztán, 1946. augusztus 27.

TEGNAP ESTE megint zuhogni kezdett az eső, mégis meglepetés ért. Ahogy kinéztem az ablakon, néhány kis cserkésziút láttam, amint ide-oda rohangálnak, mintha nem is tudnák, kit vagy mit keresnek. Apukám kiment hozzájuk, behívta őket.

Beszélgetésükből kitűnt, hogy salgótarjániak, de Szentkútról jöttek ide, azzal a feladattal megbízva, hogy egy „hölgyet” kell megtalálniuk.

Ahogy ők mondták, a parancsnok úr üzenetét kell átadniuk. Még mások is jöttek, itt a találkozóhely, a keresztnél. Alig mondták el, megszólalt a síp, a többiek is megérkeztek. Szüleim rám néztek: mit jelent ez? Csak egyedül én értettem igazán az egészet. A legnagyobb fiú bőrig ázottan, katonásan megállt előttem és elmondta az üzenetet: „*Parancsnok úr üdvözlét küldi. Az lesz a jel, hogy itt voltunk, és megmondjuk, Katóka kisasszony valóban Bedén van-e?*”

Meglepetéssel, édes-fájó érzéssel hallgattam végig a fiú szavait és eszembe jutott: ő ismeri legjobban a köztünk magasló korlátokat, és mégis... mégis féltékeny lenne? Tudni akarja, hogy valóban ide jöttem, ahová mondtam?

Mondhatom, kellemesen érintett az üzenet. Most már nyugodt vagyok: biztos, hogy legalább addig, amíg kiadta kiscserkészeknek a parancsot, amíg rólam beszélt, addig rám gondolt, mert hasonló gondolatok foglalkoztatták, mint engem.

Sajnáltam a gyerekeket, mert teljesen eláztak, száríttgatták a ruháikat. Hét óra után vissza akartak indulni, de nem engedhettük őket ilyen nagy útra, szakadó esőben, sötétedéskor. Megnyugtattam a kis csapatot, hogy a felelősségemre nyugodtan maradjanak reggelig.

Vacsorát készítettünk tíz éhes gyereknek. Óriási lábasban paprikás-krumpli készült kolbásszal, majd fejenként 2-2 pohár tejet ittak. Figyeltem a helyes, komoly diákfiúkat, ahogy kitágult, csillogó szemmel mesélték az élményeiket, miközben nyelték a finom friss tejet.

A szomszédban készített éjjeli szálláson aludtak. Miért igen, miért nem, de este olyan jóérzéssel, nyugodtan aludtam el.

Másnap reggel kivételesen korán, már hét óra előtt fölkeltem, mert tudtam, hogy a kiscserkészek idejében akarnak visszaindulni.

Néhány sort írtam a parancsnoknak, kimentettem őket, a felelősséget magamra hárítva. Leveletem természetesen szigorúan csak erre a témakörre alapoztam.

Olyan szívesen írtam volna mást is, de nem akartam, nehogy bárki félreérthesse a félreérthetőt! Gondolom, ő nem bánná. Reggeli után aztán útnak indult a kis csapat, nagy hálálkodással.

Kedves gyerekek, úgy örültem nekik, és az üzenetnek, amit hoztak.

Dél előtt sok munka várt rám, kenyérdagasztás, aztán a lekvár főzésnél segédkeztem. Ebédre mákos tésztát készítettünk, végül főtt csemegekukorica került az asztalra.

A finomságokból jól kivettem a részem az eltelt idő alatt: a házi tej, főtt kukorica, és sok gyümölcs, mind olyan csemege, amit Salgótarjánban nélkülözni kell. Alaposan meghíztam. Meg sem fognak ismerni, ha visszamegyek.

Gyorsan telnek a napok, már csak két nap van hátra, aztán vége a nyaralásnak. Nem figyelhetem az udvaron szaladgáló kiskacsákat, az aranyos, koromfekete Csóri-cica játékát.

Jó lett volna, ha a szép nyári idő tovább tart, továbbra is járkálni kint a természetben, csak úgy, cél nélkül elmerengni a semmiben, élvezni ezt az egész csodás valószínűtlen valóságot.

Többet kellett tartózkodni zárt helyen, sokat olvastam. Most például Harsányitól a többkötetes „Whisky szódával” c. könyvet lapozom, már a második kötetnél tartok. Előtte elégé ismeretlen az a felelőtlen, semmittevő életstílus, amit az író ebben körvonalaz. Megbotránkoztat az ízléstelen, érzékies beszédmodora, ahogyan beszélgeti a szereplőit. Anna alakja tetszik benne, az a nyugodt, komoly, mégis élénk, életrevaló nőtípus. Nagyon érdekel partnerének, Titinek további sorsa.

Most leteszem a tollat és megyek, tovább olvasom a kötetet.

Csütörtök. – Eljött arany szabadságom utolsó napja. Úgy elszaladt az idő, észre se vettem. Nézem a szép tájat, nem tudok betelni vele. Kellemsen töltöttem a napokat, jót tett nekem ilyen sokáig zavartalanul pihenni.

Kár, hogy egy hétig esett az eső. Ez annyit jelent, hogy ki se lehetett mozdulni a nagy sár miatt. Szerettem volna még sétálni a szabadban, az erdőben.

De így is nagyon sokat jelentett a pihenés. Fizikailag teljesen rendben vagyok, de lelkileg, sajnos ugyanezt nem mondhatom el.

Gondjaim mind megmaradtak: nem tudom magam túltenni a családi bajokon, aggódom Bandi öcsém sorsa miatt; apukám fizetése alig elég az internátusi költségekre.

1946. szeptember 4. szerda. NYUGTALANUL aludtam. Álmomban össze-vissza keveredve láttam ismerős- és ismeretlen arcokat, köztük Gyugyi bátyám arcát, a régi ismerős mosolyával, zászlós egyenruhájában. Láttam dr. Koncz tanárt is, de nem olyan volt, mint mindig az életben; flegmán, közömbösen beszélt hozzám, ami fájdalmat okozott.

Salgótarján, 1947. január 9. csütörtök. Otthon álmomban, a rekamién ültünk hárman: rajtam kívül középen egy nagyon szép, bánatos szemű, általam ismeretlen lány, mellette Gyurka ült (nemsokára a vőlegényem). A lány betegesen szerelmes volt beléje, Gyurka pedig mindkettőnkbe. Én éreztem, hogy le kell mondanom róla, hisz' az a másik súlyos beteg.

Rám nézett Gyurka és én láttam a szeméből, hogy engem szeret jobban, de azt is tudtam, hogy mindez csak tünemény. Intettem a szememmel, hogy a másikra nézzen, mert ő figyel minket. Én pedig elfordítottam a fejemet, hogy ne lássák a szememből hulló könnyeket. Ekkor ment el a villamos az út mellett, zörgésére ébredtem föl, a párnám vizes lett a könnyeimtől.

1947. február 28. Aggódom Pityu bátyámért. Már Budapesten van, nem tudom, miért nem ad hírt magáról? Ha bajban van, miért nem tudatja velem? Ismerhet annyira, hogy mindig szívesen segíték neki, amennyire módomban áll. Aztán álmomban 2-3 levelet adott be a postás, Pityutól jöttek. Az egyiket elolvastam, nem jöttem rá, hogy mit tartalmaz.

„1947. március 11. Auschwitzi láger parancsnokát a Németországot felszabadító amerikaiak kiadják a lengyeleknek, s Varsóban kerül sor a bírósági tárgyalásra, ahol elítélik, és az általa létrehozott haláltáborban történt a büntetés végrehajtása (akasztás).”

1947. november 12. zavaros éjszaka: rémes álmot láttam. Talán azért, mert kicsit később vacsoráztunk? „Hekus Döncivel” és Gyurkával egy hegyről lefelé jövet, a bokrok közül gyanús alakok lestek ránk, el akartak fogni minket.

Visszafordultunk, próbáltunk menekülni. Gyurka elől szaladt, én nem bírtam, csak a kezemet nyújtottam feléje, de nem várt meg.

Később egy kertben találtuk magunkat. Gyurkát verték, de én nem tudtam rajta segíteni¹²

Utána egy sovány, csapzott kiscicát kínoztam (én, a nagy állatbarát!), mintha minden rossznak ő lett volna az oka. Aztán megsajnáltam, lefektettem és simogatni kezdtem. Mindez olyan zavaros, érthetetlen és nagyon kellemetlen volt, ezért annak örültem, hogy már hajnali ötkor felébredtem.¹³

¹² Ez az álom talán előrevetítette, hogy nem vagyunk egymáshoz valók. Bevált!

¹³ Hekus Dönci nevű, még Marosvásárhelyről ismerős diák, de nem ott járt iskolába, ahol én, csak baráti ismeretség volt köztünk. Furcsa, hogy most ennyi év után álmomban előjött.

Az élet igazán nem hordott, nem is hordhatott a tenyerén, hiszen legszebb éveimben szakadtam el attól a helytől, ahol legszebb középiskolás éveimet éltem, benne első szerelmeimet, boldog családi-rokoni kapcsolatokat, aztán el kellett szenvedni a menekülést Erdélyből, a front elől, a félelmeket, rémségeket kellett a front alatt átélnem.

Vártam a boldogságot, megtaláltam, én balga, azt hittem, hogy életem párját. Helyette mit kellett megélnem? Rettenetes nehéz, küzdelmes élet várt rám sokáig. Egy elromlott házasság, aztán egyedül három gyermekkel: küzdelem a létért, a fennmaradásért.

Tulajdonképpen az alatt a bizonyos 40 esztendő alatt, a kommunizmus idején teltek, és veszték el legszebb éveim.

Még Salgótarjánban hamarosan találtam munkahelyet, előbb a Városi Tanácshoz tartozó Egészségházban a Főorvos, aki a házasulandó felek eü. ügyeit intézte, keresett félnapos adminisztrációs munkára valakit, s amikor megtudtam, jelentkeztem hozzá.

Ott azonban kevés volt a jövedelem állások után kutattam, s a Bányairodában ideiglenes munkára, leltározáshoz is fölvettek, ezért délelőtt az Egészségházban dolgoztam, ebéd után pedig a Bányairodában, ahol jó fizetést kaptunk, azonban csak ideiglenes jelleggel foglalkoztatott 20 gépírní tudó személyt.

Azonban ez csupán három hónapra szólt, tovább érdeklődtem, és a salgótarjáni Városi Tanács Titkára keresett munkaerőt, ugyanakkor az Acélgyár is.

Én a gyárat választottam, mivel a fizetés ott jobbnak mutatkozott, a Forint megjelenése előtt kaptunk természetbeni járandóságot viszonylag jó fizetéssel.

Ott dolgoztam közel négy évig, nem akartak elengedni, én se hagytam ott őket szívesen, de nem tehettem mást, nagyon messze esett, négy kilométerre az új otthon.

Igaz, otthonnak nem nevezhető anyósom lerobbant lakása, ezért úgy jegyezték be a kilépésemet, hogy „Önkényesen” kilépett. Ez pedig azzal járt volna, hogy szabadságnál rosszul járnék, mivel nem ismerik el a korábbi munkahelyeket.

Még jó, hogy az új helyen ettől eltekintettek.

Amikor házasságot kötöttem, s mivel a gyár nagyon messze esett a lakástól (4 km), közelebbi munkahelyet kellett keresnem, mert akkor még nem volt autóbusz-járat, csak vonat, az pedig korán hajnalban vitt volna el, ami nem felelt meg.

1951-ben kerültem Balassagyarmatra

A közeli Vas- és Műszaki Nagykereskedelmi Vállalatnál helyezkedtem el. Első gyermekem születése után kellő gondozását nem tudtam megoldani sem GYES, sem bölcsőde nem volt még akkor, ezért bizonytalan időre szabadságot kértem, hogy néhány hónapot gyermekemmel szüleimnél, Szirákon tölthessek. Édesapám ott, huszonnégy tanerős általános iskola igazgatója volt, akkor már ő is jó jövedelmet élvezett, náluk jó helyet találtam.

Amikor visszatérem a szabadságomból Salgótarjánba, az irodában rebesgették, hogy megszűnik a vállalat.

A hír megijesztett. Nem lesz állásom?

Olyan intézkedés történt, hogy céget összevonják a Balassagyarmaton működő Kisgép vállalattal, annak is Budapesten volt a közös felügyeleti központja.

Kötelezték a vállalat dolgozóit, köztük engem, hogy Balassagyarmatra kell mennünk a leltározással kapcsolatos munka elvégzésére egy havi időtartamra. Ezt a hírt kitörő örömmel fogadtam.

Isten segítségét véltem benne; azt jelentette számomra, hogy legalább addig ismét távol maradhatok igazi otthonomnak sohasem érzett lakhelyemtől, anyósomtól és az oda közben leköltözött kellemetlen természetű sógornőmtől, aki elhagyta a férjét és oda jött a kétszobás lakásban két kisfiúval.

Talán megszánt a jó Isten hosszú szenvedéseimért, és közbelépett?

Szerencsémre, szüleim arra az időre, amíg nem tudom megoldani a lakást, örömmel vállalták kisfiam gondozását. Először még föl se foghattam, hogy itt a szabadulás órája!

1951. Csendes és tiszta város, Balassagyarmat

EGY VERŐFÉNYES tavaszi nap délelőttjén szálltam le az autóbusról Balassagyarmat központjában, a Tanácsháza előtt. Akkor még ott volt a távolsági autóbusz-járatok megállóhelye. Nem tudtam betelni a látvánnyal, ami fogadott: mindenütt tiszta, a kockakövel kirakott hangulatos főút: Rákóczi fejedelem útja tele virággal, szép rendben sorakozott a sok piros muskátli az ágyásokban, az utca mindkét oldalán gondosan nyírt fák nyújtottak árnyat a korai melegben. Amerre néztem, a környező utcák is mind tisztára voltak söpörve...

Salgótarján füstös-poros kisváros, egészségtelen levegője után nem győztem magamba szívni a friss, jó levegőt. Minden olyan más volt, óriási különbségnek tetszett, a látvány pedig egyszerűen megragadott engem. Otthonosan éreztem magam. Így ismerkedtem meg Balassagyarmattal.

Munkánk nem volt irigylésre méltó. Nagy melegben a nagy vállalat raktáraiban, palatetős padlásokon tárolt mindennemű árut, anyagot, gépet, eszközt számba kellett vennünk, majd az irodákban lajstromoztuk. Néha olyan meleg volt a palatető alatt, hogy lavórokba vizet öntve, az asztal alá tettük, s lábunkat hűsítve enyhítettük a kibírhatatlan forróságot.

Munkából visszatérve, a Bajcsy-Zsilinszky út elején a kis park melletti szálloda emeleti szobáiban pihentük ki fáradalmunkat. Ez az utca is hangulatot áraszt szépen nyírt fáival és a Spirea-bokrokkal.

Munkaidő után rendbe szedtük magunkat, majd a földszinti nagy étteremben vacsoráztunk, utána még a parkra néző erkélyen sokáig beszélgettünk, cigányzenét hallgattunk, máskor pedig sétálva ismerkedtünk.

Éreztem, a jó Isten megszánt a hosszú szenvedésért, és közbelépett? Először még föl se foghattam, hogy itt a szabadulás órája! De csak sorban, röviden vázolom, mi is történt velem abban az időben.

Marosvásárhelyen éltem szüleimmal, amikor jött a nagy VILÁGÉGÉS. Apám és fiútestvéreimet behívták katonának, a legidősebb már a fronton teljesített szolgálatot. 1944. szeptember 10-ét írtuk, mikor már oly közéről hallatszott a háborús front moraja, ezért nem várhattunk tovább. Össze kellett csomagolnunk, ott kellett hagynunk a kedves nagyvárosi otthont, és a legutolsó vonatszerelvénnel, három légiriadót követően kellett elindulni a bizonytalanságba, szülőföldre, Nógrád megye felé. Hiába menekültünk, a front utolért bennünket. Ezért egy kicsiny faluban, Kisbárkányban éltük át a háború borzalmait.

Amikor végre, annyira csendesedett a helyzet, hogy közlekedni lehetett, bátyámmal Salgótarjánba költöztem, ott fejeztem be Marosvásárhelyen a megkezdett középiskolát. Igyekeztem munkát vállalni, mert a háború alatt még a vonatra föladott útipoggyászaink is odavesztek; nem folytathattam tanulmányaimat elképzelésem szerint a képzőművészeti főiskolán. Két évig félcipőben és tavaszi-kabátban fagyoskodtam télen.

Leltározás alatt a két cég közös budapesti vezetősége részéről többen tartózkodtak a vállalatnál, irányították az összevonás munkálatait. Közülük többen már ismerőseim voltak, velük Salgótarjánban többször találkoztam a vállalatnál.

Megbeszélésre hívtak az elnöki irodára. Gondolkodtam, miért hívhatnak engem? Mikor beléptem, udvariasan leültek, és hamarosan közölték velem, hogy eddigi munkámmal elégedettek; felajánlották, hogy átvesznek a balassagyarmati részleghez, ahol a kötbérezéssel kapcsolatos munkát, és az általános levelezést bízzák rám.

Megköszöntem ajánlatukat, és némi gondolkodási időt kértem, hogy családi ügyeimet rendezhessem a megváltozott körülményekhez. Azonban magamban már aznap este eldöntöttem, hogy vállalom. Ujjongtam örömben! Talán most jobbra fordulhat sorsom, és örökre megszabadulok Salgótarjától és attól a háztól, ahol nem találtam nyugalmat.

Elhatároztam, hogy férjemet is válaszút elé állítom. Döntse el, hogy marad-e az anyjával, vagy ha ide jönne, csak úgy, ha azonnal elhelyezkedik valahol, biztos állásban.

Ugyanis a korábbi munkahelyén B-listára került, utána kerékpár üzletet nyitott, de később megtudtam, hogy azt a Budapesthez közel lakó nővére alapította, ami nem sok jövedelmet hozott, aminek általam ismert oka is volt. Egyelőre azonban nem említettem neki a cég ajánlatát, majd csak akkor szólok, amikor már biztos lesz az áthelyezésem, ami nekem egyre jobban tetszett.

Útviszonyok

Legközelebbi hétvégén, vonattal indultam Balassagyarmatról Szirákra, hogy láthassam kicsi fiamat és szüleimet. Nógrádkövesdnél kellett átszállnom vonatról autóbuszra. Na, nem valami kényelmes autóbuszra kell gondolni, hanem ahogy akkor nevezték, „fakaruszra,” értsd: ponyvával letakart nyitott teherautó, amelynek platójára körben fapadokat helyeztek ülés céljára.

Szűkös volt, nem elég az utasoknak, ezért azok, akik oly szerencsések voltak, hogy eme kemény kényelemben részesülhettek, még nagyon örültek. Akiknek nem jutott a padon hely, azok tántoroghattak egész úton egyik ülő embertől, vagy emberről a másikra, avagy valaki ölébe, netán a padlóra.

El lehet képzelni, micsoda „kényelmet” jelentett ilyen jármű-alkalmatlanságon utazni, akarom mondani, rázkódni, mivel ennek rugózata egyáltalában nem erre a célra lett megkonstruálva, és az akkori utakról nem is tudom, milyen jelzőket lehetne zengedezni, amelyeken a háború okozta óriási gödrök, meg kiálló kövek még fokozták az utazóközönség utazás alatti gyönyörűségét.

Egyszóval: majd' kirázta lelkünket az utazás Nógrádkövesdtől Szirákig.

Milyen érdekes az élet? Amikor valaki úgy érzi, hogy most már minden összeomlott, mikor már nem érez semmiféle reményt, hogy ebből a mélységből valaha is kijut, történik valami, vagy valakikkel találkozik, és egyszerre megoldódik a legnagyobb gondja.

Diákkorom óta kedvenc idézetem, Ady verssorai jutottak eszembe: „*Mikor elhagytak, amikor a lelkem roskadozva vittem, csöndesen és váratlanul átölelt az Isten!*”

Isten segítségét éreztem, hogy a sötét reménytelenség után ismét megvilágosodott előttem minden, a megoldhatatlannak látszó problémáknak egyszerre lett vége.

Vége lett? Na, ez még egyáltalában nem biztos!

Itt akarok élni

AMIKOR konkrét formában döntés született átvételemről, azonnal bútorozott szobát kerestem. Előbb a Petőfi utcában, egy szép kertes családi házban béreltem szobát, melynek ablakai a Hősök terére nyíltak. A szépen rendezett kis parkból hajnalonként behallatszott a madarak csiripelése, – élveztem a csendet és nyugalmat, a tiszta levegőt.

Később a céghez közelebb, a csendes Teleki Pál utcai kertes házban kaptam szobát, ahol sokáig laktam, egészen addig, amíg jó sorsom megajándékozott egy végleges, nevemre kiutalt lakással.

Időközben a szükséges holmit Salgótarjából igyekeztem áthozatni Balassagyarmatra, mivel bőven volt mindre hely, ahová elhelyeztem.

El se tudtam képzelni, miért gondolta anyósom, hogy a különféle edényeket, lábasokat, a kis fürösztő teknőt és egyebet saját céljaimra vásároltam; patáliát csapott, mert azt hihette, hogy otthagytam neki mindent, amit a cégtől vásároltam.

Fanyalogva fogadta azt az elhatározásomat, hogy átköltözünk Balassagyarmatra, végül belátta, hogy sógornóm odajövetele óta abban a házban, teljesen lehetetlenné vált valamennyiünk együttes élete.

Balassagyarmat – akkor

Hova csöppentem? Az új, a kommunizmus szellemétől harsogó fellegről, Kismoszkvából (abban az időben a salgótarjániak előszeretettel így emlegették), most egy csöndes, alvó kisvárosban ébredtem reggelenként. A város békés és nyugodt, sok ház romos, falakon még lyukak emlékeztetik a járőrelőt a háború okozta sebeke, károkra.

A város közepén, a korabeli híres-szép zsinagóga, a jelenlegi piac helyén) romokban hevert. Piac még nem volt, az Óváros kövezetén zajlottak a különféle vásárlások.

Itt mégis minden más, mint Salgótarjánban, ahol életemből majdnem hat évet eltöltöttem, mégsem éreztem soha otthonomnak. Hiába tartják városnak, hiába lakják talán többen Salgótarjánt zömében oda ingázó bányászok és gyári munkásokat beleszámítva, mégis egy „piszkos lebujs városka”¹⁴. A város központjában is csak földszintes, jellegtelen régi épületek állnak, szinte semmi városias jellege nincs.

Olyan volt, mint egy elhanyagolt falu. Balassagyarmat lakossága akkor még, alig érte el a tizenkétezeret, az emberek itt mégis egészen mások, még a romos épületek is kulturáltságot, patinát sugároznak. Meglátszik rajta, hogy „Nógrád megye legnagyobb múltú települése. A mezővárosi rangot követően volt nagyközség, rendezett város, majd, 1929-1950 között megyei székhely. 1950-től ezt a rangot átvette Salgótarján, mivel a megyeszékhely lett. Utána járási jogú város.

Jelenleg a város ismét szeretné átvenni a Megyeszékhely jellegét, mivel több lényeges hivatal: a Megyei Bíróság, a Megyei Ügyészség, a Földhivatal, a Megyei Múzeum nem került át Salgótarjánba, mert itt továbbra is a korabeli patinás épületeikben működnek. A Megyeháza is itt van, ahol hivatalok, s nagyteremben színház van, a lakossága is szaporodott, míg Salgótarján korabeli bányászváros lakossága lecsökkent, elvesztette megyei jellegét.

Lakást kaptam!

Kis családunk ügye rendeződni látszott 1951-ben, mivel amit évekig nem tudtam elérni Salgótarjánban, itt máris valóra vált. Lakáshoz jutottam a város szívében, majdnem szemben a céggel. Egy nagy épületben, eddig irodahelyiségeknek használt lakásról kérésemre lemondott a vállalat igazgatója, s ezt kiáltták nekem, telefonnal együtt¹⁵.

A cég telepének igazgatója, B. elvtárs, eredeti foglalkozása szerint bányász volt, egyszerű, de jóindulatú ember. Senkinek és semminek sem ártott, bár nem is nagyon használt.

¹⁴ Lásd: Utasi Ágnes, Gergely András, Becskeházi Attila: KISVÁROSI ELIT c. kötetében. Kiadta MTA Politikai Tudományok Intézete, 1996. évben. 140. oldal.

¹⁵ Pedig abban az időben, akik igényelték, még 10 évig is várhatták a telefont.

Akkor – így volt majd’ mindenütt. A ház, amelyben lakást kaptam, a korábbi idők városias jellegére utal. Egykor szálloda volt az épületben, benne Petőfi szállt meg egy alkalommal, falazatán emléktáblát helyeztek el, melyet minden évben megkoszorúz a hálás utókor.

Nemsokára berendezkedtünk, és végre elhozhattam szüleimtől kisfiamat Szirákról. A lakás központi fekvésénél fogva megfelelt nekünk.

Egy időben otthon, hatalmas szövőszéken szép palóc mintákat szőttem a Szécsényi Palóc Háziipari Szövetkezetnek, mert nemsokára sorsom nehéz döntés elé állított. Fel kellett mondanom a remek munkaviszonyomat, mert kisfiam az akkor még hiányosan fölszerelt bölcsődében megfázott, tüdő- és mellhártyagyulladászt kapott, vele otthon kellett maradnom.

Tudtam, hogy nagyon fog hiányozni a saját jövedelemem, hiszen mindig ez jelentette számomra a biztos alapot, mégsem tehettem mást. Nem akartam újra távol lenni tőle, bár szüleim továbbra is szívesen gondozták volna.

A cégnél jó helyem volt, megbecsültek és jó fizetést kaptam, ráadásul úgy jártam, mint az Acélgyárnál, hogy nem akartak elengedni, még pert is indítottak ellenem.

Azonban a gyermekem élete kockán forgott volna, ha nem maradok otthon vele. Így történt, hogy mindaddig, amíg a nála két és félévvel fiatalabb kislányom elérte az óvodás kort, kisgyermekeimet otthon neveltem, mert még nem találták föl a gyedet és a gyest, férjem kevés jövedelméből nem lehetett megélni. Időm volt rá, és a gyerekek nevelése mellett ki kellett valamit találni. Egy tanárnő Ismerősöm szövetkezetnél bedolgozó volt, én is jelentkeztem ott munkára.

Otthon népies terítő-, díszpárna- és függönyanyagokat szőttem nagy szövőgépen, ami teljesen betöltötte a kis szobánkat.

Sajnos, ebből kevés jövedelem folyt be, mivel többször elromlott a szövőgép, várni kellett, amíg megjavítják, vagy elfogyott a pamut, s arra kellett várakozni. Ezért amint a kislányom hároméves korában óvodába mehetett, mindjárt kerestem munkalehetőséget, ami férjemnek nem tetszett, olyan szót használt, hogy nem lehet leírni, azokra, akik dolgozni járnak. Én mégis ragaszkodtam hozzá, hogy találjak egy jó helyet, mert már a házasságunk is megromlott.

Én naiv, aki házasságom előtt azt hittem, minden ember igazat mond, mert ezt tanultam a szüleimtől.

Sajnos, hamarosan tévednem kellett.¹⁶

Én akkor még hittem neki és arra gondoltam, hogy csupán a családjában van a hiba, ha onnan elszakad, a mi családukban be tud illeszkedni. Nagy tévedés volt részemről, ezért szenvedtem vele olyan sokáig, mert szüleimnek nem mertem elmondani, mi mindent kell eltűrnöm.

Sajnos, a házasságom nem sikerült. Hamar rájöttem, hogy nem jól választottam meg életem párját. Azt is megbántam, hogy amikor áthelyeztek Balassagyarmatra, akkor megbocsájtottam neki, mert kérésére beleegyeztem, hogy ő is jöjjön ide. Ígéretet tett rá, hogy állást keres és családjától külön, másként fog viselkedni.

Nem érdemelte meg, hogy elhittem, mert tizenhat évig úgy kellett tűrnöm, mint korábban Salgótarjában. A családjával nem törődött, sosem jött haza időben, azt sem tudtam hol tartózkodik ilyenkor; munkahelyeit folyton váltogatta, s amikor elszólta magát, hogy „összevesztem az igazgatóval”, már tudtam, hogy onnan távoznia kell, s utána egy ideig itthon cipőstől a szoba kanapéjára fekve folyton cigarettázott, rontotta a lakás levegőjét, nem törődve a gyerekeivel sem. Ha akkor nem lett volna arra rendelet, hogy a munkakerülőket büntetik, akkor nem keresett volna új munkahelyet sem, őt is nekem kellett volna eltartani.

A Városi Tanácsnál

Elhelyezkedésem itt másként történt, mint annakidején Salgótarjában. Emlékszem, ott korábban hivatalos helyen még a jobb kezüket ökölbe szorítva és égnék emelve úgy köszöntek egymásnak az emberek: „Szabadság, elvtárs!”

Meglepett, mikor állás ürügyén előzőleg telefonon megbeszélve az időpontot, fölkerestem a Városi Tanács v.b. titkárát, aki udvariasan fogadott, s búcsúzásnál „kezét csókolom-mal” köszönt el tőlem. Nekem első találkozásnál különösnek tűnt ez a változás, mivel én évek óta gyermekeimmel töltöttem az időt. 1958-ban egyelőre ideiglenes jelleggel alkalmaztak a pénzügyi osztályra, ahol könyvelői munkát láttam el. A nyugdíjba készülőkollégánóm helyét nemsokára én is betölthetném, ehhez megvan hozzá a végzettségem.

¹⁶ Igaz, szüleim felvilágosítottak még időben, amikor el kellett volna tőle szakadnom. Hiszen nem is egy olyan embert ismertem, – talán bármelyikükkel jobban sikerült volna a házasságom.

Én azonban szerettem volna ottmaradni, ahol nyugalom és csend vett körül. Amint tapasztaltam, a titkárságról ezt nem lehetett elmondani, mert az nagyon mozgalmas hely. Ott a beosztott kolléganő szülési szabadságra készült, ezért nemsokára oda áthelyeztek. Aztán véglegesen otthagadtam, onnan mentem nyugdíjba sok-sok év után.

Amikor én odakerültem, Balassagyarmat már nem volt megyeszékhely, mivel az első választások eredménye miatt, mivel a polgári társadalom mellett szavaztak, a megyeszékhelyet Salgótarjánba tették át, Gyarmatot „reakciós város” bélyeggel, a művelt értelmiségieket „osztályidegen” címkével megbélyegezték”.

Abban az időben, még a „hatelemis” vezetők korszaka volt, még annál kevesebbel is megelégedtek. Akkor még a tanácselnököket is ide lehetett sorolni, őket a város jellege-helyzete nemigen érdekelte és ez a címke sokáig, Lombos Márton elnökségéig megmaradt.

Ebben az időben a volt járási tanácselnök úgy nyilatkozott: hogy korábban Tarján egy piszkos lebuj városka¹⁷, emeletes háza alig volt, a beruházások rangsorolás után mégis, megyének nyújtott pénzüsszeg kilencven százalékat kapta, a megye második városának, Gyarmatnak és a többi településnek a maradéka jutott, vagy semmi.

Balassagyarmat városi tanácsa és a helyi pártszervek élére is idegen, Salgótarjánból és vidékről párthű elvtársak kerültek, akik nem törődtek a fejlesztésekkel, ami erősen rányomta a bélyegét a városra. Volt szerencsém közülük néhányukat személyesen ismerni, mivel már ott dolgoztam.

A legutóbbi elnököt például, a Viharsarokból helyezték ide. Miért lett volna érdeke ezt a várost szolgálni? Csak bólintott ő is, akár csak az elődei, a megyei hatalmasságok döntéseire.

Csak néztem, amikor fontos tárgyalások után hazaérkeztek a városvezetők, s elmondták, hogy ott milyen döntések születtek, főleg Salgótarján fölvirágoztatására, nem Balassagyarmat javára. Kollégámmal a hallottakat megbeszéltük egymás között: Miért nem tudnak az asztalra csapni ilyen tárgyalásokon, amikor nyilvánvalóan megrövidítik Balassagyarmatot és a többi települést a megyében?

Amikor **1956-ot** úgy emlegették, mint „ellenforradalmat”, én sietve kijavítottam, persze amikor a körülmények megengedték, hogy: *„az bizony forradalom volt, mert a NÉP fölkelte elnyomói ellen!”*

¹⁷ Amit én személyesen is tapasztalhattam, amíg ott laktam.

A város ebből az állapotából az 1960-as évek közepén kezdett ébredni, amikor az idegen városi vezetők helyére végre helyben lakó, városát szerető ember, Lombos Márton került.

1965. május 1

ÓRIÁSI VÁLTOZÁS történt hivatalfőnökeim személyében. Új elnök került hozzánk, akivel valamennyien, de nemcsak az apparátus, hanem az egész város jól járt.

Volt már összehasonlítási alapom, mivel ismertem elődeit. Nem szajkózza a most divatos szólamokat, nem csak bólogat a megyei és városi nagyságok kinyilatkoztatásaira. Saját gondolatai, határozott elképzelései, tervei vannak, ami nagy szó volt abban az időben! Nem bántóan, szembe-helyezkedve, hanem kitűnő érzékkel találta meg a helyes hangot.

Egyik korabeli járási tanácselnök szavai: Amikor a megyei iparfejlődés dinamikusabbá vált, a tarjáni Üveggyár, az Acélgyár és a pénzt elnyelő lakótelep-építések maradékából részesült Gyarmat, 1956 után létesült a Bútorgyár, a Varroda, a Kábelgyár, Öntöde, és a Porcelánkészítő üzem. De az itt működő káderek csendes fojtogatása megmaradt...

A foglalkoztatás megteremtése után kezdődött a városban lakás-építés korszaka, mert akik vidékről, faluról jöttek, nekik is valahol lakniuk kellett. Ebben az időszakban nagy szerepe volt a berceli származású Lombos Mártonnak, főnökömnek. Igaz, zsidóember volt, apja kiskereskedő, testvére vállalatigazgató, a kapcsolatai és gondolkodása révén mindig tudott pénzt szerezni arra, amire nagyon kellett.

Az első időben, mint az Iparcikk Kiskereskedelmi Vállalat igazgatója, utána, tanácselnökként... ügyes taktikus volt, a megyét olyan helyzet elé állította, hogy nem mertek vele vitatkozni... Akkor épültek sorra az üzemek, a lakótelep, a Tervhivatal akkori vezetőjével együtt, a legkorszerűbb gépekre, beruházásokra szerzett fedezetet.

A nagy árvíz, 1966

ÓRIÁSI GONDOT jelentett a városnak, hogy a tavaszi hóolvadás- vagy nagyobb esőzések idején az Ipoly-part felőli területet árvíz fenyegette. A tavaszi árvizek idején ugyanis az Ipoly szinte menetrendszerűen kilépett medréből, töméntelen vízzel elárasztotta a partmenti utcákat, és az óvárost.

A folyóparton sorakozó épületek pincéit, udvarát megtöltötte a piszkos áradat, hiábavalónak bizonyult az ún. „nyúlátakkal” való védekezés.

Nagy készség volt rá, folytak a mentési munkálatok a folyóparton, az elöntött részeken. Mi, az apparátus dolgozói, katonaként, a Polgári Védelem, Határőrség, Tűzoltóság, és mindenki, akire számítani lehetett, be voltunk osztva a munkálatok végzésére. A megyei vezetés is megjelent a helyszínen. A Megyei Tanács elnöke túl közel merészkedett az Ipoly hömpölygő, zavaros vizéhez, megcsúszott a lába, és csak annak köszönheti, hogy nem sodorta el az áradat, mert a közelében állók még időben karon ragadták.

A hivatalban nagy forgalom volt. Folyton csörögtek a telefonok, nyüzsgött az egész ház. Óránkért lejártunk az Ipoly régi, lezárt, határt jelölő, leláncolt gyaloghídja melletti mércéhez, az áradást ellenőrizni. Olyan volt az egész ház, mint a megbolygatott hangyaboly.

Amint leapadt az ár, elnökünk a legmagasabb fórumokon tett lépéseket annak érdekében, hogy szabályozzák a folyót, nehogy megismétlődjék a mostani pusztítás. Hamarosan megkezdődtek az országhatár mindkét oldalán az Ipoly szabályozásának óriási munkálatai, és 1967 novemberében a folyót új medrébe terelték. Ezzel egyidőben elkészült az új híd, és a közös csehszlovák-magyar határátkelő állomás épületegyüttese. Az Ipoly szabályozásával a város némi területet nyert, amit aztán a nemzetközi tárgyalásokat követően máshol kárpótoltak, lévén az Ipoly határfolyó.

Elképzelhető, mennyi utánjárást, tárgyalást, munkát igényelt ennek véghezvitele, hiszen egyeztetni kellett idegen állami szervekkel, ami később a határ kiigazítását is maga után vonta.¹⁸

Rendbetette az apparátust

ELSŐ ÚJÍTÁSAI közé tartozott, hogy megszüntesse a korábban gyakorolt szokást, hogy a pártbizottságról kiselejtezett kádereket átpasszolják a tanácsapparátusba, akik már ott sem kellettek. Azt mondta az elvtársaknak: „Tegyétek oda őket, ahova akarjátok, de ne hozzánk. A tanácsapparátusban jól képzett szakemberekre van szükség.”

Ebben az időben az apparátus osztályvezetői körében változások történtek, képzett, tetterkész fiatalokat igyekezett maga köré gyűjteni.

¹⁸ Balassagyarmat Város Tanácsa V. B. Gazdag 5 esztendő 1966-70. c. kiadványából, ami készült a Balassagyarmati Nyomdaipari Vállalatnál, 1971. évben.

Arra mindig vigyázott, hogy a korábbi kádereknek máshol megfelelő elhelyezést biztosítson. Gyakran szólt át az előszobában ülő fiatal munkatársnőnek: Zsuzsika! „Tessék összehívni az okosok tanácsát!”

Ilyenkor döntő fontosságú dolgokról esett szó, az agyában megfogant ötleteket öntötték formába. Kiadta az utasításokat az illetékes osztályvezetőknek, a következő szavakkal engedte szét a szélrózsa minden irányába őket: „Addig haza se jöjjetek, amíg el nem intézitek a feladatot, ha kidobnak az ajtón, bújjatok vissza az ablakon, de jó hírrrel jöjjetek vissza hozzám!”

Egy alkalommal kérdést tett föl az „okosoknak”: mindenki mondja el, mi a véleménye, hogy lehet megoldani az éppen terítéken levő feladatot. Akkori jogász kollégánk, az Igazgatási osztály vezetője, azzal kezdte a mondókáját: „Lombos elvtárs, sajnos, a jelenlegi rendeletek nem teszik lehetővé, mert (az ilyen és ilyen) paragrafus a következőket írja elő”, és pontosan sorolja...

Mire a főnök: „Nézd, Ottó! Én azért hívtalak ide benneteket, hogy azt a paragrafust és lehetőséget keressétek meg, amelynek alapján meg tudjuk valósítani az előttünk álló feladatot!

Azért vállaltam el ezt a megbízatást, hogy a város lakosságának érdekeit szolgáljam, hogy itt minden lakó jól érezze magát. Tőletek is ezt várom. Ehhez tartsátok magatokat mindnyájan!”

Elődömet, a titkárság vezetőjét, mivel párttag volt, ezért pártvonalon Salgótarjánba, magasabb beosztásba áthelyezték, meghirdették az állást. Azonban a jelentkezők nem nyerték el elnökünk tetszését. Akkor már évek óta együtt dolgoztunk, az volt a véleménye, hogy jól ismerem és végzem a tanácsi munkát, az adminisztrációs feladatokat szinte teljes mértékben levettem a válláról, ezért előbb csoportvezetőnek neveztek ki, majd osztályvezetői besorolást kaptam. Jó volt mellette dolgozni.

Megismertem a munkastílusát, utána már csak néhány mondatban közölte elképzeléseit, én tudtam, hogy kell megfogalmazni az elnök nevében készülő iratokat, leveleket, elő- és fölterjesztéseket, mindent, ami feladatomhoz tartozott.

Jól ismerte az apparátus dolgozóit. Amikor valamelyik fontos álláshely megüresedett, már előre gondolt arra, hogy lehetőleg az itt dolgozók közül kell kiemelni a megfelelő képzettségű embert az állás betöltésére. Egy alkalommal például kinevezték egyik kedves kollégámat az Ingatlankezelő Vállalat vezetőjévé. Megüresedett a műszaki osztályvezetői státusz. Főnökünk azon az osztályon dolgozó építésmérnök képesítésű kollégánőt szemelte ki erre a helyre.

Nemsokára új osztály nyílt három csoport összevonásával, amit mi egymás között röviden TEFÓ-nak neveztünk el, mert kilométeres neve volt: Termelés-Ellátás-felügyeleti Osztály.

Oda új vezetőre volt szükség. Főnökünk most is az apparátusból akart oda vezetőt kinevezni. A jogászunkat szemelte ki; talpraesett, okos nő lévén, már jól ismerte a feladatokat. Mivel a titkárságon dolgozott, ezért a főnök először velem osztotta meg elképzelését.

Feladatom volt elkészíteni a minősítését, ami szükséges előírás volt előléptetésekhez. Ebben kiemeltem a titkárságon végzett jó munkáját, majd elindult a folyamat. Azonban a szakszervezet vezetőnek (szintén nő) nem tetszett, hogy megint egy nőt kiemelnek!

Főnököm tisztelte és szerette a női munkatársakat, s ezt nem is egyszer megjegyezte. Azt mondta nekem, hogy a nők általában szorgalmasabbak a férfiaknál, s megérdemlik, ha ezt méltatják.

– Ejnye, ejnye, és fogta a fejét, és azt mondta nekem. „Tudja, milyen szomorú dolog az, amikor nekem kell megvédenem (nőkkel szemben) egy kiváló női dolgozót, ha elő akarjuk léptetni? Nekem kellett harcolnom a műszaki osztály vezetői állás betöltésénél, és a jogászunk kiemelésénél is.

Úgy látszik, mindkettőnél női féltékenység az oka, mert ha férfi kerül szóba, soha sincs ilyen ellenkezés.”

Most azonban a főnököm megelőzte, nehogy hasonlóan végződjön, előre beszélt a két politikai szervezet női vezetővel, s így sikerült kolléganőm kinevezése.

Kicsit visszasan hangzott később, mikor az érintett kolléganőmmel úgy beszélt a szakszervezeti vezető, mintha „neki köszönhetné” előléptetését! A titkárságra pedig egy fiatal, friss-diplomás jogásznő került, szerencsére szintén jól képzett, agilis munkatárs lett.

Írásom csupán szerény visszaemlékezés; tisztelgés városunk kiemelkedő egyéniségének emléke előtt, emlékezni arra, hogy tizenöt esztendeje kísértük végső útjára...

Tudom, azok a nem mindennapi tettek összefoglalása, amit véghez vitt, nem teljes, nem is lehet mindent felsorolni, mert az egy nagyobb terjedelmű, elmélyülő munkát érdemelne.

Azonban én emlékezetből, és rendelkezésemre álló szerény gyűjteményemből ezeket tudtam vele kapcsolatban megörökíteni. Életműve marandó, kézzel fogható.

Az általa megálmodott és fölépített objektumok tanúskodnak mellette, s aki nyitott szemmel jár, lépten-nyomon találkozhat azokkal a városban.

Emlékeim közül visszaidéztem azt az időt, amit Lombos Márton elnöksége alatt az apparátus dolgozójaként mellette átéltem. Agyamban kavarnak az emlékek. Gyorsított tempója miatt olyan hamar elszállt az idő, amit közöttünk eltöltött, hogy mi, akik mellette voltunk, észre sem vettük. És mégis... annyi minden történt tizenkét esztendő alatt, ami mellett nem szabad szó nélkül elmenni.

Rövid leírásomban nemcsak a kézzel fogható, szemmel érzékelhető objektumokat, tárgyakat szerettem volna bemutatni, hanem magát az embert, aki szeretett családján kívül gondoskodott munkatársairól, egyengette útjukat, vigyázott rájuk. De nagy felelősséget érzett az egész város, az itt élő emberek iránt is. Amit ember megtehet, ő megtette értük.

Egyszer arról beszélt, hogy majd nyugdíjas évei alatt emlékeit, összegyűjtött anyagát csokorba szeretné kötni okulásul az utókornak. Arra kért, hogy segítsék majd ebben a munkájában.

Amikor nyugdíjba ment, zavaros két év következett az apparátusban, ráadásul családommal is nagyon el voltam foglalva. Nem került rá sor, hogy elkészítsük emlékiratait együtt, ő pedig sietve eltávozott örökre.

Ezért most – nyilván nem olyan teljes formában – e rövid írással igyekszem emlékének áldozni. Mégis több anyag van birtokomban azokról az időkről, s az agyamban is megmaradtak, világosan őrződtek meg a történések.

Visszaemlékezésemet Lombos Márton tiszteletére foglaltam össze, aki tizenkét évig volt a városi tanács elnöke, s nemsokára húsz éve, hogy örökre búcsút vettünk tőle a balassagyarmati temetőben.

1969. Mandula műtét karácsonykor

Katica lányom már utolsó évét járta a egészségügyi középiskolában, amikor a mandulája miatt belázasodott, és orvosi tanácsra, műtetre került sor. Ekkor tapasztaltunk, hogy bizony ilyen életkorban már nem olyan könnyű átvészelni egy mandulaműtétet, mint kicsi korban. Míg a kicsik már a beavatkozás másnapján jól érzik magukat, lányom tizenhét évesen három hetet töltött kórházban, a műtét után.

Mivel egészségügyi tapasztalattal rendelkezik, a gyakorlati idejük nagy részét a helyi kórházban töltötték, most is sokat foglalatoskodott a betegek körül, segített a nővéreknek, amikor jobban érezte magát. Sajnos, annyira elhúzódtott az idő, hogy a karácsonyi ünnepekre sem jöhetett haza.

Kisöccse itthon töltötte az iskola szünidejét, a bátyját pedig hazaengedték a katonaságtól.

Így Karácsony délutánján, már otthon mindennel elkészültünk, összeállítottuk betegünknek az ünnepi vacsorát, és egy szépen földíszített kicsi karácsonyfával, ajándékokkal felszerelve hárman bevonultunk a kórházba.

Ebben az évben így ünnepelhettünk mindnyájan együtt. Három hét kellett hozzá, hogy felgyógyuljon, az egész szünidejét kórházban töltötte.

Katonai eskütétel

A naptár 1971-et mutatott. Gyuri fiamat felvették Budapesten, a Műszaki egyetemre, azonban megkapta a rájuk vonatkozóan kötelező kilenc hónapig tartó katonai szolgálatra a behívót. Fiam katonai szolgálatát – mint előfelvételis egyetemistának, Debrecenben kellett letöltenie. Egy hónap elteltével rendezték meg a katonai eskütétel ünnepségét, amelyre lányommal együtt készülödtünk. Kétnapi útipoggyászsunkkal, meg a neki szánt finomságokkal megrakodva amúgy sem lett volna könnyű a helyzetünk.

Valamilyen vágányjavítás miatt egyik átszállásnál autóbust iktattak be, így a nehéz csomagjainkkal majd többször kell átszállnunk. Debrecenbe értünk.

DEBRECENBE KÉNE MENNI... Annyi biztos, hogy ezt az utat, sohasem felejtjük el.

A katonai eskü előtt nem engedik haza a kiskatonákat, ezért már előzőleg levélben kértem fiamat, foglaljon szállást nekünk, mert egy nap alatt szinte lehetetlen megtenni ezt a hosszú utat oda- és visszafelé. Érkezésünk időpontját megjelöltük, miután alaposan áttanulmányoztuk a menetrendet a helyi vasútállomáson.

Lázás készülődés előzte meg utazásunkat, mivel hosszú az út Balassagyarmattól Debrecenig, s az akkori utazási feltételek mellett túl nagy kényelemre amúgy sem számíhattunk. „Félfüllel” hallottuk, hogy valamilyen vágányjavítás miatt egy szakaszon autóbust iktattak be. Ötször (!) kell majd átszállnunk, tehát számítottuk rá, hogy két napra való poggyászsunkkal, meg kiskatonánknak szánt finomságokkal megrakodva, amúgy sem lesz idilli a helyzetünk.

Kevéske „útilázunk” ellenére, örömmel néztünk elébe az előttünk álló napoknak, mivel kis országunk legtöbb táját ismerem, de ezen a vidéken még nem jártunk. Akarom mondani, én csak egyszer, átutazóban jártam arrafelé, Erdélyből való kényszerű távozásunk idején, a front közeledtével „tévedt” arra a menekülteket szállító vonatszerelvény.

Ugyanis Marosvásárhelyről Nagyváradra utazva, a hadi események miatt Debrecen is érintettük.

Idézek a korabeli naplóból:

„Út közben Marosvásárhely és Nagyvárad között, 1944. szeptember 10-13. – UTOLSÓ SZEMÉLYVONAT ebéd után indul.

Utánkban mindenki az állomás felé tart! Mi is összehakoltunk, búcsúzkodtunk a nálunk lakó osztálytársaimtól, akik szintén csomagolnak. Róza néni sír (Ő segített anyukának a háztartásban), megtudta, hogy elmegyünk. Mi lesz vele? Egy darabig még biztosan ügyel a házra, az itt maradt holmira. Ki tudja, meddig teheti? Nem fogják-e vandálok szétdúlni mindenünket, őt meg kirakják valahová. Mi lesz az árván maradt kiscicáimmal? Lelkére kötöttem Róza néninek, hogy gondoskodják róluk.

Apukám tartalékos tisztként egy leventekorú csoportot menekít Nyugatra, elkísért bennünket az állomásra; a szerelvény már bent állt, mindenütt rengeteg ember...

Közbenjárásával egy háromszemélyes tisztí fülkét vehettünk igénybe. Lassan teltek a kocsik.

Ember-ember hátán mindenütt, kilencen szorongtunk a pici helyen, (mint a halak, szardíniásdobozban). Se állni, se leülni nem lehetett.

Indulás előtt egy órával megszólalt a sziréna... Az emberek a közeli dombra menekültek. Az eső zuhog, pizsok, sár, mindenütt. – Megjelentek a repülőgépek, de nem bombáztak. Lefűjták a riadót, mindenki elfoglalta helyét. Fél óra múlva megint riadó! Zűr-zavar mindenütt, de elindították a szerelvényt. Még ki se értünk a városból, megint légiriadó! A vonat ablakából elmerengve néztem a várost, a Marost, a víkendtelepet, ahol olyan sok kellemes órát töltöttünk, fürödtük, csónakáztunk. Most senki nincs arrafelé, mindenki rohan, csomagol.

Így haladtunk lassan Nagyvárad felé, mert még élt bennünk a remény egy szikrája, hátha visszatérhetünk Marosvásárhelyre. Ezért a személypoggyászunkat Nagyváradra irányítottuk. Később kiderült mindez hiú reménynek bizonyult, mert az értékeink számunkra örökre elvesztek, a családnak maradt egy-egy kicsi útibőrönd, benne egy-egy váltás ruhával és aprósággal.

Alig hagytuk el a várost, több helyen, ahol átutaztunk, nyomot hagytak a bombázások. Ezt a pár napos utat igazán nem lehet luxusutazásnak nevezni. Egész úton vonatfüst, zsúfoltság ember- ember hátán, még a vonat tetején is emberek kapaszkodtak. Három teljes nap kellett hozzá, hogy Marosvásárhelyről Nagyváradra érjünk. Debrecent azért kellett érintenünk, mert nem volt közvetlen csatlakozás.

Debrecenben szörnyű pusztulás képe tárult elénk. Az állomás épületének fele romokban, a pályaudvar nagy része romhalmaz.

A vonat- és villamossínek sok helyen felszaggatva. Mire jó az emberek nehéz munkájával teremtett világunkat romba dönteni? Istenem! Te tudod, miért van ez így!”

MOST AZONBAN, CSALÁDI ÜGYBEN, kislányommal készülődöm Debrecenbe, amikor ez a történet jelent meg előttem. Mindent megterveztünk előre, előkészítettünk, hogy a hosszú út lehetőleg zavartalan legyen. Pontosan tanulmányoztuk a menetrendet, nehogy meglepetés érjen bennünket. De milyen a SORS? Mégsem lett olyan egyhangú, ahogyan elképzeltük. Előző nap olvastam a napi sajtót, arról értesültem, hogy a Debreceni MÁV Igazgatóság területén Poroszló-Tiszafüred közötti szakasznál a vasúti sínek átépítése folyik. Felhívták az utazóközönség figyelmét: indulás előtt saját érdekükben a vasútállomásoknál érdeklődjenek az iránt, hogy úti céljukat mennyiben befolyásolják a munkálatok. A jó tanácsra hallgatva, telefonon érdeklődtem az állomásnál, mi a helyzet az átépítés körül, mennyiben érint mindaz bennünket?

Korai öröömre szolgált a közlésük, hogy esetleges akadályokról semmiféle rendelkezést nem kaptak. Reménykedtem: mégsem lehet olyan vészes a helyzet, ha a MÁV információnál nem értesültek róla. Ennek tudatában – hajnalban – teljes nyugalommal, Balassagyarmaton felszálltunk a vonatra.

Első kellemetlen meglepetés Füzesabonyban ért bennünket, ahol át kellett szállnunk. Itt ugyanis teljes káosz uralkodott. Azt senki se sérelmezheti, ha valahol javítják a vágányokat, vagy egyéb munkálatok folynak, hiszen ez mindenki érdeke, aki vonattal jár. De az átélt események nem az átépítés, hanem emberi mulasztások és hanyagság miatt történtek meg velünk és sok más utassal. Még örülhettünk, hogy csak kellemetlenségeket kellett átélnünk, mert a hanyagságok következtében akár baleset vagy szerencsétlenség is előfordulhatott volna.

Mi történt ezen az állomáson?

Még a vonatban a következő levelet fogalmaztam a MÁV Igazgatóságának, ezért nem is másítok rajta. Elmondom:

„Amikor leírom a következőket, egyben felhívom a t. Illetékeseket a következőkre:

1./ Helyi szokásokat csak az ott lakók, vagy azok ismerhetik, akik naponta vagy legalábbis gyakran utaznak ugyanazon a vonalon.

2./ Akik ritkán közlekednek erre – mint például mi, most – honnan tudják, mik a helyi szokások – pláne, ha nem tájékoztatják erről őket.

3./ Ha van hangosbemondó – márpedig van, mert használták. akkor azon az utazóközönséget érintő fontos, lényeges információkat jó lenne ismertetni.

4./ Ha unalmas ugyanazt állandóan ismételtetni, akkor írják ki megfelelő helyre, ahol mindenki elolvashatja.

5./ Az állomáson legyen egy hely, ahol érdeklődhetnek az utasok. Ugyanis most az információs iroda zárva volt. Igaz, hogy egy karszalaggal ellátott egyén udvariasan, de kicsit „borgózós” állapotban teljesített szolgálatot, ezért még jóindulattal se lehetne állítani, hogy hivatása magaslatán állt!

A lényeg: Egy felirat jelezte, hogy Debrecen felé 14 óra 30-kor induló személyvonat a 2. vágányról indul, csak azt nem tüntették fel, hogy honnan? Ugyanis, ha megfelelően tájékoztatták volna erről a szerintem fontos tudnivalóról a t. Utazóközönséget, akkor mi sem nézzük olyan nyugalommal az érkező és távozó vonatokat az állomás épülete előtt várva a beérkező vonatot, miközben a következő tapasztalatokat gyűjtöttem:

Gondolom, nem szabályos, hogy a 6. vágányon az állomás elé érkező Miskolc-Budapesti gyorsvonat állási ideje alatt, ellenkező irányból beengedtek eléje egy tehervonatot, mely megállás nélkül futott tovább, – miközben a gyorsvonathoz rohagáltak az utasok – és közben kifutott a gyorsvonat is, egyik jobbra, másik balra! Se egy jelzőőr vagy hangosbemondói figyelmeztetés nem történt!

Óránkra nézve látom, vészesen múlik az idő, mikor a hangosbemondó közvetlenül indulás előtt 2-3 perccel közli, hogy „személyvonat indul Debrecen felé a 2. vágányról 14 óra 30 perckor”.

Mi erre a vonatra vártunk, de hiába meresztgettük szemünket az állomás előtt állva csomagjainkkal, se jobbra, se balra, sehol sem láttunk vonatot.

Már nagyon nyugtalanok voltunk. Berohantam a váróterembe, érdeklődni: bementék, hogy a vonat mindjárt indul, de vonat, sehol! Egy vasutas-egyenruhás embertől érdeklődtem, aki azt a felvilágosítást adta, hogy a vonat kint áll jó messze, nem is jön be, nem áll meg az állomásépület előtt!

Nosza, futásnak eredtünk a nehéz csomagokkal, rajtunk kívül legalább még nyolc ember járt hasonlóan. Talán egy percünk volt indulásig. A vonat tömve, az ajtók már zárva voltak! Futás tovább. A harmadik kocsiba igyekeztünk, mikor már mozgott a vonat. Mivel tömve volt a peron is, alig bírtuk kinyitni az ajtót. Lányom már valahogy följutott a bőröndjével. Én azt hittem, hogy lemaradok. Aztán észrevették kínládásomat, segítő kezek nyúltak felém, elkapták a táskákat és fölhúztak.

Itt most minden teljesen szabálytalanul történt, mert a kalauz nem jelzett, az állomás tisztviselője sem jelent meg a vonat indulása előtt azzal a bizonyos tárcsával („palacsintasütőjével”).

Miért maradtak el a kötelező jelzések? Örök titok marad számomra.

Miért nem mondták be a hangosbemondón, hogy a vonat nem jön be az állomásépület elé, hanem messze kint áll, és onnan fogják elindítani? Holott bőven lett volna hely, legalább négy sín pár állt üresen az épület előtt.

Még mindig nincs vége kálváriáinknak.

Ahogy az újságokból értesültünk, a Poroszló-Tiszafüred közötti szakaszon, ahol az átépítés folyt, tulajdonképpen rendben ment minden – mert itt vonatról le, buszokra fel, majd buszról le, vonatra fel a csomagokkal rendben átszállítottak bennünket.

Azonban itt is tartogatottak számunkra kellemesnek nem mondható meglepetést.

Ugyanis Tiszafüreden elfoglalva helyünket a vonatban, megtudtuk, hogy ezt nem indítják el 16 óra 50-kor, mert bevárják a később érkező vonatot is! A következő kérdésem:

Ha Füzesabonyban látták, mennyien rohannak az induló vonat felé, miért nem tájékoztatták az utazni vágyókat, hogy az átépítések miatt változott a helyzet, és nemsokára újabb szerelvényt is indítanak ugyancsak Tiszafüredre, s ott a vonatot bevárja a Debreceni járat.

Talán érthető, hogy ezek után jó kétórányi késéssel érkeztünk meg Debrecen nagy-állomására. Gondolom: az nem sértés, ha úti kalandjainkért nem mondok köszönetet a MÁV Vezérkarának!

Azonban kérés nélkül is felhívom figyelmüket a következőkre: lelkiismeretesen végzett munkával, kis előrelátással, az általunk átélt kellemetlenségeket igenis el lehetett volna kerülni! Elhihetik nekem, hogy ezt az utazást nem a legkellemesebb emlékeim között fogom számon tartani.

Ha most ne adj' Isten, baleset történt volna ezen a vonalon, milyen mentségeket hoznának fel maguk mellett? Vagy úgy gondolják, hogy a megfelelő intézkedéseket elég akkor megtenni, amikor már megtörténik a baj?

Azt javaslom, ne várokozzanak, sürgősen tegyék meg a kellő intézkedéseket, előzzék meg a súlyos gondokat, gondolom, hogy Önöknek sem mindegy!"

EDDIG a levél fogalmazványa.

Tehát a katonai eskü előtti napon több órás késéssel, viszontagságos utazás után, holtfáradtan, késő délután érkeztünk meg Debrecenbe. Fiam el se tudta képzelni, miért késik a vonat két órát?

Viszont azt mondhatom, s jó ízlésére vallott, hogy az „Aranybika” szállodában foglalt nekünk igazán kényelmes szállást. Ránk is fért, mert nagyon fárasztó utazás után érkeztünk oda.

Másnap reggel kilenckor kezdődött az ünnepség.

Bár fiam elmondta, hol találjuk meg a laktanyát, de nem voltunk járta-sak Debrecenben, így nehezen találtunk rá. Utolsó percekben érkeztünk a laktanyához. A bejáratnál kiskatonák fogadták az érkezőket. Mindenkitől megkérdezték, kinek a hozzátartozója érkezett? Mikor bemondtam a nevemet, gyorsan hozzánk szegődött az egyik fiú, és elkísért, egyenesen a tribünön kijelölt helyhez vezetett... Összenéztünk leánnyal, nem tudtuk mire vélni e kitüntető helyet, mert ott a magasrangú parancsnokság mellett alig láttunk civileket.

Mindjárt kezdődött az ünnepség, nem sok időnk maradt csodálkozásra. Hamarosan megtudtuk, miért ülhetünk a tribünön.

Mindjárt a ceremónia elején katona-fiam dísz egyenruhájában, a nemzeti lobogó előtt mondta el Szendrei József: Katonai eskü című versét. Megható volt hallgatni a szépen előadott költeményt; megkönnyeztem. Fiam még a középiskolában, később az egyetemi éve alatt külön órákra járt, ahol szép kifejezőmódra, versmondásra tanították.

A szakszerűen megrendezett ünnepségen borzasztó hőséget kellett elszenvednünk a tűző napon, a laktanya udvarán.

Ezt követően körülvettek a „körleten”. Egy külön társalgóban kicsit pihentük. Délután városnézésre indul-tunk. Nem tudom, hogy ismerhette ennyire kiskatona fiam a várost, mert el-távozásra nem mehettek eskütétel előtt, legfeljebb menetoszlopban láthatták.

Ennek ellenére jó kalauznak bizo-nyult, körüljártuk a nevezetes helyeket, megnéztük az egyetemi épületet, kinn jártunk a Nagyerdőnél, alaposan elfá-radtunk. Közben sok fényképet készí-tettünk, a szálloda előtti szobor talap-zatán, és az egyetemi parkban.¹⁹ Aztán el kellett búcsúznunk, mert délután indult a vonatunk hazafelé és ismét Nehéz út előtt álltunk.

Késő este érkeztünk haza.

¹⁹ A fényképen már felnőtt lányom és katonai idejét töltő fiam látható.

Amikor otthon a csomagjainkkal fölfelé indultunk a lépcsőn, alig vándorogtunk a fáradtságtól. Én ennek ellenére rákezdtem az ismert nótára: „Debrecenbe kéne menni...”, mire Kati lányom csak ennyit válaszolt: – Jaj, Anyuci, csak azt ne!

„Balassagyarmat 1971-72.”

TANÁCSELNÖKÜNK állapota miatt nemsokára eljött az idő, amikor döntenie kellett, hogy nyugalomba vonul. Nehéz szívvel vettünk tudomásul, hogy elmegy. Nem sokan lehetnek az apparátusban, akik másként érznek. Külön osztályvezetői értekezleten búcsúztattuk. Az osztályértekezlet vége felé, amikor már a pohárköszöntők is elhangzottak, az egész társaság előtt elnökünk olyan kijelentést tett, ami nagyon meglepett, s azt sem tudom, helyesen cselekedett-e ezzel?

„Most, mikor már elmegyek innen, elmondhatom, hogy én Katikát évek óta mindig nagyon tiszteltem és most is tisztetem. Munkájával mindig maximálisan meg voltam elégedve. Most azért teszem szóvá, mert lelkiismeret-furdalást érzek iránta. A szorgalmát, jó munkáját jutalomosztások alkalmával nem tudtam megfelelően honorálni, azt hittem, munkatársaim félreérténék, ha kimagasló teljesítményeiért kimagasló elismerést javasolnék számára. Ezért aztán miattam hátrány érte, amiért most, utólag mindnyájatok előtt bocsánatot kérek Tőle”.

Ezek hallatán majdnem elájultam, mert az egész társaság felém fordult, az érdeklődés középpontjába kerültem és zavaromban szóhoz sem jutottam. De mit is mondhattam volna? Számomra nagyon kínos volt, hogy most kiemel az egész társaság előtt. Becsültem azért, mert jó munkatárs, remek főnök volt. Mióta megjelent a város élén, azóta szinte élvezet volt mellette dolgozni. Kibontakozhatott mellette minden ember. Sosem akart többet senkitől, mint amit elbírt az illető. Megértő és emberséges, közvetlen jó barát tudott lenni. Bajban mindenkinek segítségére sietett, nekem és másoknak is. Azt hiszem, hogy nemcsak én, hanem legtöbb munkatársam ezért, a megbecsülésen túl szerettük, mint egy jó testvért vagy apát.

Miért volt kínos mindez számomra? Mert két kolléganóm arcán, akik most itt jelen voltak: a párttitkár és a szakszervezeti titkár, láttam, hogy a megjegyzése náluk féltékenységet váltott ki, s ezt később rajtam megbosszulták, amikor főnökünk végleg megvált az apparátustól. De ez már egy másik téma.

Jóval később értettem meg azt, mikor búcsúzóul főnököm felajánlotta nekem, hogyha nem akarok itt maradni tovább a tanácsnál, állást tud ajánlani nekem a Kábel Műveknél. Akkor én hallani sem akartam arról, hogy közel a nyugdíjazásom előtt elmenjek innen, ahol évtizedekig dolgoztam, és jól éreztem magam.

Csak azt nem tudtam, hogy ezután mi következik! Sok keserves órától, naptól mentesülhettem volna, ha elfogadom az ajánlatát.

A város fejlesztéséről szóló színes kiadványok szerkesztésében, összeállításában részt vettem, később a legnagyobb terjedelmű kiadvány, a Gazdag 5 esztendő kötetet két munkatársam segítségével magam szerkesztettem. Emlékszem, hogy hajnalban, néha késő éjszakákba nyúlóan személyesen jártam a nyomdába, ott, jelenlétemben született meg a mű.

Megszálltuk Szlovákiát?²⁰

1.

MIÉRT MONDOM EZT? Mindjárt érthető lesz. Közvetlen kolléganőm családi körülményei miatt hirtelen elment tőlünk, ezért új munkaerőt kellett alkalmaztunk.

Éva került mellém az irodába, akit főnököm ajánlott hozzánk (kedves, nyugodt természetű asszony jó irodai gyakorlattal). Már ismertük egymást korábban, sorstársak voltunk, ő is egyedül nevelte lányát és fiát. Hamar barátságba kerültünk, gyakran találkoztunk munkaidőn túl is nála, vagy minálunk.

Kolléganőm megismerkedett egy „hazánktól idegenbe szakadt” férfivel, aki Belgiumból rokonai látogatására érkezett Magyarországra, éppen Éva szomszédságába. Kedves és csinos kolléganőm megtetszett neki, folyton a nyomában járt. Egy Ford Mikro busszal közlekedett, úgy hajtott vele, mint a szélvész. Igyekezett minél előbb megismerkedni Évával. Néhányszor meghívott bennünket szórakozni. Voltunk Vácon, Deákváron egy éjszakai bárban, meg több helyen.

1968. augusztus 20-a emlékezetes maradt számomra, de biztos vagyok benne, hogy ő sem felejtí el. Történt, hogy szórakozni indultunk ünnep előtti szombat délután. Nem gondoltunk arra, hogy hamarosan történelmi eseménynek leszünk résztvevői.

²⁰ 2005-ben, a Boldog Jövők Alapítványa pályázatán a novellával Pro Bono díjban részesültem.

Vili meghívott bennünket, menjünk vele Salgótarjánba, az új toronyház éttermébe, vacsorázni. Elfogadtuk a meghívást, jól éreztük magunkat, beszélgettünk, még táncoltunk is a földszinti nagyteremben. Lehetett már este 11 óra, amikor hazafelé készülődtünk. Szécsényt elhagyva, két határőr állította le az autót, mindnyájunkat igazoltatták és közölték:

– Kérem, forduljanak vissza, ezen az úton nem mehetnek tovább. Évával a hátsó ülésen összenéztünk. Nem értettük. Talán Vili papírjaival lehet valami baj, mivel külföldi állampolgár?

– Miért nem mehetünk haza? – kérdeztük egyszerre.

– Az utat lezárták! – közölték röviden.

– Gyerekeim otthon várnak; haza kell mennem, megijednek, ha nem megyek haza – sóhajtottam.

– Sajnos, nem mondhatunk többet – válaszolták. Hiába könyörögtünk, azt sem ajánlották, hogy az Ipoly-menti gyalogúton próbálkozzunk hazajutni.

Végképp’ nem értettük, annyira különösnek találtuk az egészet.

De mit tehattunk volna, ezért visszafordultunk. Vili, a Belga (magunk között így hívtuk) említette, hogy rokonai élnek Szécsényben, szállást kér tőlük éjszakára. Arra gondoltunk, hogy onnan hazatelefonálunk, hogy ne izguljanak miattunk.

Vili visszafordult a kocsival és bekopogunk az alvó rokonaihoz, már éjfél is elmúlt, álmukból vertük föl a családot, nem biztos, hogy örültek a váratlan látogatásnak! Azért kaptunk tőlük szállást. Szerettük volna az otthoniakat tájékoztatni, hol vagyunk, miért csak holnap megyünk haza, de a telefonjuk süket volt. Miért? Ki tudja? Most már igazán nem értettük a helyzetet, szállásadóink sem tudtak bővebb felvilágosítással szolgálni, mivel este még jó volt a készülék.

Reggel korán keltünk Évával. Gondoltuk, ha nem lehet autóval közlekedni, Vili ráér, de mi kimegyünk a vasútállomásra, és vonattal megyünk haza. Már elmúlt nyolc óra, az irodában kellene lennünk. Az állomáson is, csak körülményesen sikerült telefonvonalat kapni. Még ez is, gondoltuk. Könyörgésünkre azonban kivételesen kapcsolták a balassagyarmati Városházát. Főnökünkkel beszéltem.

– Katika! Hol vannak? Megijesztettek, amiért nem találtuk reggel az irodában!

– Mi is megijedtünk, amikor éjfél tájban Salgótarjánból hazafelé jövet Szécsény után lezárták az útvonalat, nem tudtunk hazamenni.

Elmondtam, hogy jártunk. Tőle tudtuk meg, mi történt: „Bevonultunk Szlovákiába” közölte némi humorral, katonai járműveknek tartják fenn az útvonalat!

– Micsoda? – Ezt hallva, majd’ leültem a meglepetéstől. Kértem, szóljanak haza telefonon, mert a gyerekek biztosan aggódnak miattam. Balassagyarmatra érve az állomásról egyenesen hazamentem. Gyermekeim nyáron otthon töltötték a vakációt – nagy ovációval fogadtak. Megkapták az üzenetet, hogy nemsokára megérkezünk vonattal, ezért megnyugodtak.

Este ők sem tudták elképzelni, miért nem mentem haza. Nekik is furcsa volt, hogy az elmúlt éjjel a katonai menetoszlopok közlekednek az úton; ki akartak menni, megnézni a tankokat a 22-es fő-útra, ami közel van a lakásunkhoz.

2.

MUNKATÁRSAM, H. Béla később elmesélte nekünk, hogy rokonai élnek Szlovákiában, közel a határhoz. Egy látogatása idején félig tréfásan, félig komolyan azzal fogadták őt: „megszálltatok” bennünket! Éva, munkatársam ismeretsége a „Belgával” végül rosszul végződött.

Ugyanis Vilinek vissza kellett utaznia Belgiumba. Éva viszont tetszett neki, meghívta, menjen ki vele, nézze meg, milyen helyen lakik. Ő viszont sokat rágódott rajta, elfogadja-e a meghívást két hónapi ismeretség után, végül beleegyezett. Arra gondolt, jót tesz egy kis kikapcsolódás, világot látni, úgyis hamar visszajön. Szabadságot kért, kiváltotta az útlevelét, akkor az sem volt könnyű feladat.

Telt-múlt az idő, csak akkor kaptam tőle egy képeslapot, amikor már itthon kellett volna lennie. Kusza írással néhány sort írt egy levelezőlapra, látszott, hogy sietve vetette papírra. Csodálkoztam rajta, mivel egyébként szép kézírással szokott írni, de csak sejteni lehetett, hogy valami történt, de nem lehetett megérteni, de a szöveg nem tetszett nekem. Úgy vettem észre, mintha valamit még akart volna közölni, de nem merte leírni. Nemsokára beigazolódott aggodalmam.

A hivatalban felkeresett egy rendőrtiszt, érdeklődött munkatársam iránt.

– Lejárt a vízuma – közölte. Megkérdezte, mit tudok róla, küldött-e értesítést a munkahelyére? Azt is kérdezte tőlem, szándékában állt-e disszidálni? Kérem, mondja meg, ha tudott róla, mert ilyenkor arra lehet következtetni. Abban az időben nagyon figyelték, és nagy bűnnek számított, ha valaki külföldre távozott és elfelejtett visszajönni!

3.

KAPTAM AZ ALKALMON, közöltem vele az aggodalmam, a képeslapot is megmutattam neki, amelynek utolsó mondata most világosodott meg előttem! Azt viszont nyugodtan állítottam neki: nagyon jól ismerem őt, ezért nyugodtan mondhatom, hogy nem állt szándékában külföldön maradni, hiszen középiskolás lányával él együtt, akit nem hagyna itthon szó nélkül, s az a gyanúm, hogy féltékeny udvarlója nem engedi hazajönni!

Nem kellett sokáig várnunk, amikor megtudtam, mi történt valójában. Rövid üzenetet kaptam tőle, hogy szökve menekült haza. Fél, hogy nemsokára keresi őt a Belga, ezért egyenesen Esztergomba utazott egy barátnőjéhez. Arra kért, ha megjelenne nálam, ne áruljam el, hol van, tagadjam le azt is: tudom, azt, hogy hazajött.

Néhány nap múlva hajnalban csöngetésre ébredek. Kinézek az ablak kémlelőjén, Vili köszönt rám. Látszott rajta, hogy nagyon ideges, ezért nem mertem beengedni. Azonnal Éva után érdeklődött.

– Nincs nálatok? – kérdezte. Se őt, se a lányát nem találtam otthon. Igazán tudni akarom, mi van vele, hol van? Nagyon fontos nekem!

– Sajnálom Vili! – igyekeztem meggyőzni. Nincs nálunk, arról se tudok, hazajött-e. Együtt utaztatok el, én attól az időtől nem láttam. Nyugodtan mondhattam, mert így igaz.

Továbbfaggatott: beszélt nekem egy barátnőjéről, aki Esztergomban lakik. Meg tudnád adni a címét?

Húha, kicsit megijedtem, tehát tud a barátnőjéről. Mégis, nem volt nehéz válaszolnom, mivel én se tudtam a címét. Feldúltan távozott, biztos voltam benne, hogy utána megy megkeresni. Egy hét múlva telefonon hívott Éva. Valóban megjelent Esztergomban Vili, de barátnője is letagadta, hogy valamit is tud róla. Hosszú vitájuk támadt a lakás bejáratánál, miközben Éva rettegett, nehogy berontson a szobába, ahová hirtelen behúzódtott.

Ezt követően Éva telefonon hívott, közölte, hogy beszélni akar velem. Azt javasolta: félúton, a váci rév túloldalán, a Pokolcsárdában találkozunk. Igent mondtam.

A megbeszélte időben érkeztem, Éva a lányával várt rám sötét nap-szemüvegben, a tikkasztó nyárestén, fején vékony selyemsállal. Örömmel üdvözöltük egymást, de megijedtem, mikor megláttam közelről. Az álca ellenére még mindig jól kivehető kék foltok éktelenkedtek bájos arcán. Aztán a terített asztal mellett, miközben finom vacsorát rendeltünk, – elmesélte a rémtörténetét.

A kellemes nyári estén egy vakációzó egyetemista pincérkedett, aki udvariasan leste minden kívánságunkat. A finom étel után pezsgőt bontottunk a viszontlátást- és „szerencsés” visszatérését megünnepelni.

Röviden vázolva az eseményeket, elmondta, hogy hamar kisült gavallérja beteges féltékenysége. Bárhová mentek, árgus szemmel figyelte minden lépését, mozdulatát. Ha üzletbe mentek étterembe, vagy séta közben, szinte remegett, ha bárhová nézett. Lassan már, szinte nem mert senkire ránézni, különben jelenetet rendezett. Hazaérve gorombán bánt vele, megverte, s annak nyomai látszanak rajta most is. Ha elment valahová, bezárta őt. Nem engedte hazajönni, leveleit cenzúrázta, azért nem tudta velem közölni,²¹ milyen bajba keveredett.

Együtt mentek a követségre, ott se tudott segítséget kérni. Félt tőle. Végül megszökött, amint lehetett.

Egy alkalommal, amikor Vili elment otthonról, átmászott a magas kőkerítésen, ami körülvette udvarlója birodalmát, majd fölkereste az elég távol lakó – egyetlen szomszédot, aki sejtette, milyen helyzetben került. Ő segített neki, hogy megszabaduljon „kedves” vendéglátójától. Így végződött a kellemesnek ígérkező nyári utam – mondta Éva, kész krimi a külföldi utazásom! Ezért úgy döntöttem, hogy lányommal együtt végleg Esztergomban maradok.

Ott vállalt állást. Sajnáltam, hogy meg kellett válnom tőle, akivel megértettük egymást a hivatalban, akihez szoros barátság fűzött, s ezután már a nagy távolság miatt csak ritkán látogathattuk egymást.

Arról a bizonyos történelmi augusztus 20-áról mindig eszembe jut a rémtörténete.

Jutalomutazás

VISSZAEMLEKEZÉS egy régi utazásra. 1970. novembert mutatott a naptár, amikor meglepetésemre, közölték, hogy eddigi sikeres munkám jutalmául részt vehetek egy Szovjetunióbeli utazáson, melynek keretében megcsodálhatom Kiev, Leningrád és Moszkva nevezetességeit. Az utazási költségek mellett a költőpénzt is a hivataltól kaptam. Kitörő örömmel fogadtam a hírt, megyek világot látni!

²¹ Rövid levele is ezért volt olyan zavaros, amit nem értettem meg.

Budapestről gyorsvonattal indultunk egy hideg őszi hajnalon. Négyen tartottunk együtt, itthonról a hivatali gépkocsival szállítottak Budapestre a pályaudvarig.

Rajtam kívül elnökhelyettesünk felesége: Éva nevű óvónő társult hozzánk, tanácsapparátusból a szakszervezeti titkárunk Baba, végül Margó, aki szomszédom volt a Lenin lakótelepen, különben ő is a terv-osztályon dolgozik, s talán ő volt egyedüli az egész vonatszerelvényen, aki saját zsebére utazott a vonaton, mivel neki be kellett fizetnie az út költségeit. A többiek, én is, jutalomként kaptuk.

Elhelyezkedtünk a hálókocsokban. Úgy osztottuk be a fülkét, hogy Margó és én vállaltuk az emeletet, mert másik két társunknak – az „öregeknek” derék-problémáik voltak – emiatt nehézséget okozna a föl- és le-mászás a magasból. Esténként sokat meséltünk, nevetgélünk. Mikor végre elálmosodtunk és aludtunk volna, Margó rázendített a horkolásra, amit hajnalig abba sem hagyott!

A vonatban, a közlekedő folyosón egy igazi orosz számovár állt, onnan kaptunk teát, gyakran éltünk a lehetőséggel. A vonat személyzete fiatalabb nőkből tevődött össze.

Sorra járták a fülkéket, szívesen vásároltak az utasoktól bármit, amit magunkkal hoztunk. Főleg női fehérnemű, harisnya és piperecikk érdekelte őket. Én azonban erre nem számítottam, amit a táskámban hoztam, arra mind szükségem volt az utazás idején, ezért velem nem kötöttek üzletet.

A vonatban étkeztünk. Nekem ízlettek a különleges orosz ételkülönlegességek, csak a kenyérrel nem voltam kibékülve. Ugyanis minden négy-személyes asztalra helyeztek egy-egy kosárába fehér, a másikba barna kenyeret. Kolléganőmnnek, Babának nagyon ízlett a csokoládébarna kenyér, én éreztem rajta a korpa ízét, ami a háborús időket juttatta eszembe, nem tudtam megenni. Ezért amikor elfogyott a fehér kenyér, pótlást mindig kaptam.

Háború alatt sem bírtam megenni a rosszul sült, vagy inkább keletlen-sületlen kenyereket. Különféle magokból: kukoricából, rozsból, árpából, és ki tudja, még miből gyártották a szomorú háborús kenyereket. Abban időnként bogár, sőt, még egér is előfordult; nem a jó sikértartalmú, magyar-honban termett búzából sütötték szakértő kezek. Akkor is sokat nélkülöztem, nem bírtam megenni. Helyette bármi mást elfogyasztottam, ami volt, például főtt krumplit.

Általában éjszaka utaztuk át a hatalmas távolságokat, gyorsvonattal, a nappalokat pedig városnézéssel töltöttük.

UTUNK ELSŐ ÁLLOMÁSA KIEV, szép, régi város, melynek határában megnéztük a Babij Jar szakadékot, ahol 1941 szeptemberében harmincötezer zsidót lőttek halomra. Mondhatom, rémületes látvány volt, még ilyen időtávlatban is.

A városban gyönyörű régi műemlék-épületet tekintettünk meg, sokat még romos állapotban. Egy fényképezőgépet vásároltam, amin az utána következő évek során legalább 20 évig sok-sok képet készítettem. Nehézséget jelentett számomra a vásárlás, mert nem tanultam oroszul. Igaz, Éva kivételével a többi útitársam sem értette a nyelvet, pedig ők az általános iskolában kötelező nyelvként tanulták az orosz nyelvet.

Estefelé már sötétedett, amikor a pályaudvarról továbbutaztunk Leningrád felé. Lefüggönyözött kocsikban robogtunk célunkhoz. Kértük Évát, figyelje az állomásokat, ahol elhaladunk, és közölje velünk is, hogy tudjuk, merre járunk, mert ő ismerhette az orosz nyelvet.

Készséggel figyelt a függöny mellett, s mikor meglátta a következő állomást, csak annyit mondott: igaz, tanultam oroszul, de a futó Cirillbetűket nem ismerem.

Ezért továbbra is csak ismeretlen tájakat láttunk, a nagy Szovjetunióból, amikor kinéztünk az ablakon. Ősz lévén, amúgy is borús az idő, mindenütt sötétség fogadott. De amit mégis láttunk, az felülmúlta minden képzeletünket. Itthon is vannak kis, eldugott községek, elhagyott tanyák, de ami ott élénk tárult, az egészen más volt. Szegénység, rozoga viskók, kocsi-tengelyig érő sár mindenütt, sivár, nyomorúságos, elhanyagolt hatalmas térségek... a tajgák.

A szomszéd fülkében kellemes társaság gyűlt össze. Az erdészettől mérnököket, tanult fiatalembereket ott szállásoltak el, gyakran társalogtunk velük a folyosón, náluk, vagy a mi fülkénkben.

Mindig azzal kezdődött a nap, hogy belebújtam a köpenyembe, vállamra dobtam a törülközőt, magamhoz vettem a tisztálkodási eszközeimet és bejelentettem, hogy megyek fürödni. Ez annyit jelentett, hogy bevonultam egy kicsi, szűken is csak alig égy-négyzetméternyi helyiségbe, amit fürdőszobának neveztem el.

Ez az egyedüli hely volt, ahol egy icipici víz csordogált. Itt helyezték el a WC kagylót, meg egy magas, keskeny állványon a tenyérszerű kézmosószerkezetet.

A vízhez csak úgy lehetett hozzájutni, ha az egyik kezemmel nyomva tartottam az e célra készült valamit.

El lehet képzelni azt a tisztálkodást: fél kézzel, ahol alig csordogál a víz, közben a csomagomat is hónom alatt tartva, mert nincs alkalmas hely, ahová letehetném. Minden nap külön élvezetet jelentett számomra ez a különleges tisztálkodás. Még szerencse, hogy több szivacsot vittem magammal, így ezeket neveztem ki színük szerint, különböző testrészeim tisztítására, amit aztán a csordogáló víz fölött leöblögettem.

Innen visszavonulva a fürkébe, sietnem kellett az öltözködéssel, fészülködéssel, ha Éva már elkezdte a piperézkedést, akkor mi belátható időn belül lemondhattunk róla. Gondosan, szinte szálanként rendezgette el dús fekete hajkoronáját.

LENINGRÁD HÍRNEVES VÁROS. Megcsodáltuk gyönyörű régi épületeit, a palotákat, gazdag múzeumokat és képtárakat. Nem is tudom, hogy maradt meg ilyen szépnek a nagy világégés, a második világháború után, s hogyan tudták megőrizni a háború alatt ezt a töméntelen kincset.

Igaz, rengeteg holmit összezabráltak Európa ódon városaiban, többek között a magyar múzeumokból, képtárakból is. Több híres magyar festőtől láttunk kiállítva képeket, amit nyilván ilyen módon kaparintottak meg.

Akadtt némi szabadidőnk, amikor mindenki tetszése szerint járkalhatott a városban.

Egy alkalommal, Margóval kísértáltam a tengerpartra, ahol hajók parkoltak. Hatalmas területen katonák gyakorlatoztak. Mi nem sokat törődtünk velük, nyugodtan sétálgattunk a kellemes napsütésben. Egyszer egy csinos tiszt kivált a gyakorlatozók közül, felénk tartott. Nem tudtuk, mit akarhat.

Udvarias, barátságos arccal beszélt hozzánk, de egy mukkot sem értettük belőle, mert oroszul akart velünk valamit közölni. Az én orosz nyelvtudományom csak annyira terjedt, hogy „Nye ponyemáj pa ruszki” (fonetikusan), ami azt jelentheti, hogy nem értek-, vagy beszélek – oroszul, ezért most is ezt hajtogattam, majd átváltottam németre, de azt meg ő nem értette.

Végre kézzel-lábbal magyarázva megértettük, hogy ez katonai terület, egyébként láttuk, hogy gyakorlat folyik és kitaláltuk: nyilván azt magyarázza, hogy civileknek nem szabad itt tartózkodni.

Kézzel mutattuk, hogy elnézést kérünk, és visszafordultunk. Este megnéztük a hidak zárását. Itt csak egyetlen éjszakát töltöttünk.

MOSZKVA KÖVETKEZETT, utolsó állomásunk. Különleges fogadásban részesítették szerelvényünk utasait, ahol utaztunk mi, a megye „elitje”, akik abban a kiváltságos helyzetben voltunk, hogy jutalomként jöttünk ide. Amikor megállt a hosszú szerelvény, autóbuszok vártak bennünket. Egyébként Kijevben is így történt. Gyorsan bepakoltuk bőröndjeinket, utána vissza kellett mennünk, mert köszönten akarták a különleges utas-szállítmányt, mint előbb említettem, Nógrád megye, köztük „Kismoszkva” – vagyis Salgótarján nagyságait!

Az idős úr, pardon: elvtárs, egy tábornok, nyilván valamelyik, vagy mindkét világháború veteránja, kitüntettette, mivel széles melle válltól lefelé derékig teleaggatva jelvényekkel-érmekkel. Vele még a későbbiek folyamán találkozunk! Mindenképpen jól esett a kedves fogadtatás.

Itt már több éjszakán át szállodában, ágyban alhattunk, ami nem mozgott alattunk, mint a gyorsvonat. Úgy kezdődött, hogy megérkezve a szálloda előterébe, elosztották a szobákat. Én Margóval társultam, mivel nemcsak kollégák, de szomszédok is voltunk otthon. Mikor végre megkaptuk a kulcsot, gyorsan elfoglaltuk helyünket és kipakoltunk. Örömmel vettük tudomásul, hogy végre valódi fürdőszobánk van!

Csomagolás után első utam oda vezetett, hogy a fél hete rám rakódott – hogy is mondjam? – koszt, lemossam magamról. Nagy örömmel nyitottam meg a csapot, ó, jaj! – olyan valami kezdett folyni belőle, amilyen színű, sötétbarna kenyeret kaptunk a vonaton!

Csodálkoztam rajta, mert eddigi életemben ilyen csapból folyó valamivel még nem volt szerencsém találkozni. Nem tehettem mást, csak beleültem, és megfürödtem benne. Arra gondoltam, hogy legalább valamennyi kosztól mégis megszabadít. Aztán kisült, hogy nem mindenkinek jutott fürdőszobás elhelyezés, ezért meghívtuk vonatfülke-társainkat egy nagy fürdés-partira! De úgy vettük észre, megsértődtek, amiért nekünk van, s nekik nincs ilyenjük, pedig erről mi igazán nem tehattunk. Szekrény is volt a szobában, ezért igyekeztünk rendbe tenni ruhatárunkat, kivasaltuk, majd egyenként fogasokra aggattuk a darabokat. Mivel már igazi, szállodai étteremben szolgálgják föl az étkezéseket, rendesen öltözve kell megjelennünk az étteremben.

Moszkvában sok közös és egyedi programban volt részünk, de kimehettünk cirkálni magunkban is a városba. (Itt nem kellett félni attól, hogy valaki ide akar disszidálni.) Ismerkedtünk a Metróval, többször utaztunk benne Moszkva központjába. Egy alkalommal úgy eltévedtünk Margóval, hogy alig tudtunk visszatalálni.

Nehézen igazodtunk el, mivel nem ismertük a Cirill-betűket sem. Minden napunk közös programmal kezdődött. Sok tapasztalatot szereztünk, szép élménnyel gazdagodtunk. Annak ellenére, hogy óriási a szegénység az oroszok földjén, mégis, csodálatos múzeumokat, képtárat, templomot láttunk ebben a városban is.

El ne feledkezzem a Vörös-téri látogatásról, amire egy esős délelőtt került sor. Hatalmas tömeg várakozott Lenin mauzóleuma előtt, rendezett sorokban állva. Ott futottam össze későbbi szomszédommal, Cs. Palival, egy fiatalemberrel. Papáját régebből, de őt eddig csak hallomásból ismertem. Az esőben egy-ernyő alatt, élményeinket kicserélve töltöttük a várakozás hosszú perceit. Bent a mauzóleumban szigorú őrizet mellett kellett haladni, csendben, szó nélkül mentünk libasorban egymás után. Nekem idegennek, lárvaszerűnek tűnt Lenin arca. Annyira ki volt világítva, mintegy glóriával vette körül a fény, valószínű, nem véletlenül! Eszembe jutott, vajon miért nem hagyják már békében nyugodni?

Ezt követően a KREML területére mentünk, ott töltöttük a nap további részét; a cárok rezidenciáját, a csodás görögkeleti hagymakupolás koronázó templomot, a nagy megcsorbult harangot néztük meg, ahol fényképet is készítettünk.

Utolsó nap autóbusszal kivittek bennünket Katalin cárnő vidéki nyári palotájába, ami ugyancsak zsúfolásig telve volt műkincsekkel. Nekem egy szép, kék mintákkal díszített finom porcelán étkészlet tetszett legjobban, mondtam is, hogy elfogadnám ajándékba.

A múzeum előtt várakozva, Margóval fölfedeztünk valamit, illetőleg valakit. Előttünk hosszú sor állt, köztük két jólöltözött úr, akik szintén bennünket figyeltek. Nekem feltűnt, hogy az egyik nagyon hasonlít dr. E Gy-re, az én kedves szegedi gavalléromra. Mivel egyszer Margó otthon beugrott hozzám, mikor nálam volt, egyetértett azzal, hogy valóban nagy a hasonlóság köztük. Később bemutatkoztak, kisült, hogy egyikük katonatiszt, Salgótarjánban szolgál, ide azonban civil ruhában jött. Említettem neki, hogy egy ismerősünkre nagyon hasonlít.

Utána több alkalommal találkoztunk vele, sőt, később egyik hivatalos útja alkalmával Balassagyarmaton fölkeresett bennünket az irodában.

Külön élményben is lehetett részünk. Margóval elindultunk szőrmét vásárolni, mert megtudtuk, hogy az egyik üzlet szállítmányra vár. Beálltunk a sorba, de túl hosszúnak bizonyult, ezért igyekeztünk egy kicsit előre tolatkodni, csak úgy, mintha nézegetnénk.

Aztán hirtelen fölénk tornyosul egy hatalmas ruszki, megfogja Margót és csoda „udvarias” gesztussal egyszerűen kipenderíti a sorból. Eszembe jutott a front alatti mondásuk: szinte méterben mutatták, milyen hatalmas a ruszki kultúúúra! Sokáig mondta még a szöveget haragjában, amiből nem sokat értettünk, de engem nem is érdekelt, nem akartam vásárolni, csak nézni szerettem volna a szép szörméket.

Többször megfordultunk a két nagyáruházban: a Gum-ban, és a Cum-ban. Csak azért látogattunk oda, mert emléket akartunk vásárolni az otthoniaknak, apróságokat. Minden található anyag-tárgy ott volt fölhalmozva óriási összevisszaságban. Mondanám, hogy lezseren rendezték be az áruházat, általában az üzleteiket. Mindenhol minden, de nem rendben, hanem kupacokban. Egy ablakmélyedésben például a földön, kalapokat láttunk csak úgy, egymásra dobálva, mellettük forrasztópáka, női cipő, zománcozott edény, fél pár fekete férfi félcipő, esernyő, gyertyatartó és melltartó!

Megállva elcsodálkoztam rajta, mi lenne, ha valaki a cipőt párban szeretné megvásárolni... megtalálnák a zűr-zavarban?

Az utcákat járva, talán egyetlen olyan üzletet találtunk, amely hasonlít a hazaiakhoz, ahol ugyanaz látszik a kirakatban, amit rendesen, kulturáltan elhelyezve bent az üzletben árulnak. Ilyet máshol sehol nem is láttunk.

Szállodánk földszintjén, a hátsó bejáratnál cukrászdát fedeztünk föl. Nem kell azt képzelni, hogy főváros lévén, össze lehetetne hasonlítani egy budapesti vagy egyszerű városi cukrászdával.

Ez egy kicsi helyiség, mint otthon vidéki kis faluban egy régimódi kamra. Mindegy, nekünk tetszett, többször megfordultunk ott, feketekávé szerettünk volna inni, finomat, amilyet otthon iszunk. Egész utunk alatt nem sikerült fölfedezni sehol egy finom feketekávé. De az, amit ott élénk tettek! Nagy bögrékben, jó híg levet kaptunk, még jó, hogy előre figyelmeztettek és vittünk magunkkal gyorsfőzőt, Nescafé, s ahol lehetett, főztünk magunknak.

Egy este hivatalosak voltunk a moszkvai Magyar házba, ahol zene szólt, és akinek tetszett, táncolhatott.

Elvittek a Kongresszusi palotába is. Hatalmas épület, a teremben, körben emelkedő ülésekkel, minden sor előtt pici kihúzható asztalkával. Itt ülésezik a szovjet Duma. Kipróbáltuk a honatyák ülőhelyét. Mivel az épületet színházteremnek is használják, s tudtuk, hogy terv szerint megnézünk majd egy műsort, ezért Margóval az alkalomhoz illően öltöztünk; este elegáns estélyi öltözkében léptünk be a terembe.

Annak örültem, hogy a kis bőröndömben alkalmi ruhát is csomagoltam; egyébként, sokan nem gondoltak rá, hogy ilyen helyen is megfordulunk.

ELJÖTT AZ UTOLSÓ NAP, a búcsúest, amit szépen megrendeztek. Egy hatalmas teremben úgy helyezték el az asztalokat, hogy lehetőleg mindnyájan szembefordulva láthassuk a vendéglátókat, akik egy hosszú asztalnál, velünk szemben foglaltak helyet.

Én jó helyen ültem, felismertem az idős urat, aki érkezésünk alkalmával a vasútállomáson fogadott bennünket, most is majdnem tetőtől-talpig érmekkel és kitüntetésekkel teletűzdelve. Egy fiatal tolmács foglalatokodott körülötte. Szépen, tisztán beszélt magyarul, ezért arra gondoltam, hogy magyar egyetemista lehet, aki Moszkvában tanul. Odamentem hozzá és megkérdeztem:

– Mondja, ön magyar diák? Azért kértem, mivel tiszta, irodalmi nyelven beszéli a magyar nyelvet. Mire ő kihúzta magát és büszkén válaszolta: – „Én szovjet állampolgár vagyok!”

Mindenki elfoglalta a helyét, az idős úr nemsokára fölállt, néhány barátságos mondat után fölemelte poharát, azzal köszöntötte a vendégeket. Minden teríték mellé vodkát töltöttek egy pici pálinkáspohárba.

Mindnyájan megragadtuk, s szájunkhoz emelve kortyoltunk belőle.

Azt hittem, hogy menten kigyullad tőle a torkom, olyan erős volt.

A finom vacsora után az eddig halk zeneszó átváltott tánczenére. Elsőnek egy Strauss-keringőt játszottak.

Mivel éppen az idős katonával szemben ültem, a keringő dallamait hallgatva, amikor felénk nézett, feléje emeltem a poharamat. Erre fölállt, előttem meghajolva táncra kért.

Nagyon jól vezetett, jót keringőztünk, utána a helyemre kísérve, búcsúzóul kezet csókolt.

Nagy tapsot kaptam a társaságtól.

Másnap reggel élményekkel gazdagodva, fáradtan, de jókedvűen indultunk hazafelé.

A hosszú vonatozás közben játékos vetélkedőt szerveztek, azzal a címmel: ki tud többet Szovjetunióról?

A mi fülkénk szövetkezett az erdésziúkkal.

Azt hittük, hogy nehéz kérdéseket kapunk, de olyan jól sikerült, hogy elsőkké lettünk és mindnyájan ajándékokkal tértünk haza.

Lipcsei vásárban

Részletek egy utazásból, 1975

IBUSZ UTAZÁST szervezett a hivatal. Lányom már állásban volt, pénzt keresett ő is, elhatároztuk, hogy mindketten befizetünk a Lipcsei vásárra. Akkor még csak gavallérom: közölte velünk, hogy csatlakozna hozzánk, ha megengedjük.

Amikor Budapesten fölszálltunk a gyorsvonatra, hiába vártuk, nem volt ott. Utolsó pillanatban késve, csomag nélkül érkezett az állomásra. Azt mondta: közbe jött valami, nem tarthat velünk, azonban nem mond le róla, repülőgéppel utánunk jön! Ebben maradtunk. Megbeszéltük a napot, órát, Lipcsében a színház előtt fogunk találkozni, s együtt nézünk meg egy előadást.

Pozsonyt érintve hagytuk el a Dunát. Innen Csehszlovákián keresztül vágatott velünk a szerelvény, s nemsokára megláttuk az Elba folyócskát, amely haladásunkkal egyfolytában szélesedett. Mikor átléptük a csehnémet határt, tovább is a Prágai medencén át vitt utunk, ahol már nagy folyóként hömpölygött a sínek mellett, s futott Észak felé, hogy a tenger ölelő karjaiban vegyüljön el a sós tengervízzel.

Tiszára takarított mezőkön keresztül haladtunk. A vonat ablakából csodáltuk a tájat. Nekünk azért tűnt föl, mert Magyarországon amerre járunk, mindenütt kidobált szeméthalmokkal találkozunk városok-falvak határában, erdők-mezők útjai mellett, itt pedig vonatunk ablakán kinézve, mindenütt tiszta mezők, útszélek, s koraósz lévén, még minden tiszta és üde zöld volt.

Ezért már az odafelé vezető út is emlékezetes és nagyon megkapó volt számunkra. Jól éreztük magunkat, élveztük a gyönyörű tájakat.

Sok szépet láttunk a Német Demokratikus Köztársaságban a rövid öt nap alatt.

Első állomásunk Lipcse volt, ott töltöttük az idő javarészét. A belvárosban szálltunk meg, a régi városháza melletti Hotelben, a földszintjén étkeztünk a hatalmas ebédlőben. Én minden nép ételét szívesen kóstolgattam.

Ott is igyekeztem a különlegességekkel megismerkedni. Sokat sétáltunk, hamar föl találtuk magunkat a városban. Naponta barangoltuk a hatalmas területet elfoglaló vásárban, végigjártuk az egyes országok kiállításait, megcsodáltuk a kiállított újdonságokat, már amennyi az időnkől és erőnkől telt.

Visszatérve aztán szabadon csatangoltunk a városban. Egyre halványodó német nyelvtudásommal igyekeztem magam megérttetni, még Marosvásárhelyen, amikor a német csapatok ott állomásoztak, egész jól bírtam a nyelvet.

Megnéztük a város nevezetes épületeit, bekukkantottunk az üzletekbe, némi apróságot vásárolva, hogy otthon meglephessük majd szeretteinket. Mindez fárasztó volt, utána jól esett a pihenés.

DREZDA. Lipcséből Karl-Marx-stadton keresztül vonattal átruccantunk Drezdába. A csoport tagjai közül csak néhányan mentünk át egy napra, mivel ez nem tartozott az úti-programunkba, s hazafelé ott már nem lesz időnk városnézésre, megcsodáltuk a különlegesen szép város pazar látványt nyújtó régi épületeit, palotáit, rendben tartott, virágokkal, szökőkutakkal teli sétányait.

Nem lehetett betelni a sok szépséggel.

De mindez semmi volt ahhoz képest, amit a képtár kapuján belépve láttunk: a Zwinger csipkés palota-együttesét, rendezett, szökőkutakkal, szobrokkal teli parkjával. Idejövetelünket megkoronázta az a néhány óra, amit bent a képtárban töltöttünk.

Az ember csodálattal adózik a sok szépség láttán, a régmúltban élt, nagy művészek alkotásai előtt. Rafael, Tintoretto, Veronese, Tizian, Storze festményei, vagy Correggio: Csodálatos éj című képe előtt, s hogy ne soroljam tovább.

Aztán a szobrok, majd a vitrinbe zárt kupák, vázák, tányérok és a többi szépség látványától szabadulni sem tudtunk volna, de letelt az idő, sietnünk kellett a sétányon át a vasútállomásra, majd vissza Lipcsébe, ahol csoportunk időzött.

Eljött az idő, mikorra megbeszéltük a randevút. Csinosan öltözve érkezünk a színház elé, ahol hiába váraoztunk, udvarlóm sehol... Ezért a szép színházat csak kívülről és az előcsarnokot csodáltuk meg.

Azt azonban a mai napig sajnálom, miért pazaroltuk el időnket rá várakozva ahelyett, hogy jegyet váltottunk volna az előadásra. Mindez különösebben nem bántott bennünket, mert nagyon jól éreztük magunkat.

A vámnál nagyon izgultunk, pedig semmi tiltott dolgot nem hoztunk magunkkal. Mindketten egy-egy bőröndöt vásároltunk, a sok látnivaló, fénykép, dia- és egyéb apróság mellett ez maradt meg nekünk emlékül.

Főnökváltás, Akasztófa-humor

Történt 1979-ben, nyugdíjazásom előtt

GONDOLKODTAM a velem történt eseten s elhatároztam, hogy megörökítem az esetet és közreadom, hogy majd később, ha már megemésztettem, nevessek vagy bosszankodjak azon, mert bizony, ilyesmi is megtörténhetett abban az időben...

Édesapám halála után testvéreim el akarták adni szüleim balatoni házát. Olyan szépen elgondoltam már, hogy nemsokára időmilliomos leszek (nyugdíjas), bőven jut időm arra, hogy rendbe tegyem a házat és környékét, s a jó időt, a nyarakat felváltva testvéreim családjával ott tölthetnénk... Elképzeltem, hogy bankkölcsön igénybevételével a padlásteret kihasználva, tetőtért húzhatnánk rá, akkor egyszerre akár több család is nyaralhatna ott. Ezért villámként ért a hír: nem fért a fejembe, hogy apánk verejtékével létrehozott otthonát idegen kézre adjuk, aki azért fáradozott, hogy akkor is, amikor már ők nem élnek, a gyermekei, unokái továbbra is élvezzék a csodás balatoni nyarakat, ahol korábban olyan jól éreztem magam kis családommal.

Főnököm nyugdíjba ment, engem két év választott el a nyugdíjazásomig. Valaki a helyemre pályázott, aki munka mellett a jogi egyetemre járt, a munkahelyén előadói munkakörben is alig felelt meg, egy hibátlan mondatot sem tudott érthetően leírni, s csak a korábbi elnökünknek köszönhette, hogy végre, ki tudja hányadik próbálkozására megkaphatta a diplomáját.

Ezt én csak véletlenül tudtam meg, ugyanis a tanácselnök egy alkalommal a helyettesét Budapestre küldte, hogy az illetékes minisztériumban kérjen segítséget, hogy ifjú kollégánknak legyenek segítségére és végre őt is doktorrá avassák.

Kolléganőmmel azzal a gépkocsival utaztunk, és elnökhelyettesünk elmondta, mi járatan megy a minisztériumba!

Így kapott diplomát és doktori címet, különben sosem lett volna jogászdoktor! És most ő nem egyenesen, szembenézve velem, hanem a hátam mögött fordult ellenem. Az irodában már mindenki tudott róla, csak én nem, mit is akarnak velem tenni (az akkori titkár és az új elnök, miután Lombos Márton nyugdíjba ment), őt kiemelve, az nem fontos nekik, hogy egy gyenge munkaerő még előadói munkájában is.

Akkor már biztos voltam benne, mi az új vezető és a titkár célja, pedig mindkettőjüktől megkérdeztem, hogy mit akarnak velem tenni.

Egyik sem volt képes ezt nekem őszintén feltárni, azonban kolléganőm tudomásomra hozta, hogy vele írást írták meg a következő tanácsi gyűlésre, hogy azt a munkahelyet, amit én töltök be, az ifjú titánt helyezték oda. Sőt, egy alkalommal az érintett ifjúnak is feltettem a kérdést: a helyemre pályázol? – nemmel felelt nekem.

Amikor a vezetők ki akarták próbálni a „tehetségét”, feladatot bízta rá, készítsen egy szerződést, akkori időkben fontos volt bizonyos munkáltató cégeket kiemelni. Képtelen volt megírni, egy szerződést, és alig hittem el, hogy tőlem kért segítséget! Én azonban azt válaszoltam neki: diplomája van, kicsit erőltesse meg az eszt!

Apja, becsületes ember, haláláig mint főorvos, a tanácsapparátusban dolgozott, az Egészségügyi osztályt vezette, ha mindezt tudta volna, biztos vagyok benne, hogy ezt nem tűrte volna el a fiától. Nem egyszer panaszkodott mindkét fiára, hogy lusták, egyikük sem szeret tanulni, mindig baj volt velük.

Az is közrejátszott, hogy titkárunk féltékeny volt rám. Ugyanis régi ismerősöm volt még a front előtti időkből a salgótarjáni v.b. titkár, aki onnan Budapestre került, olyan helyen dolgozott, ahol munkájukkal újtársakkal segítséget nyújtanak az önkormányzatoknak. Amikor erről tudomást szereztem, már több éve, elnöki engedéllyel többször megfordultam nála, és az apparátusban igyekeztem bevezetni a kapott tanácsokat, ami a munkánkat megkönnyítette. Titkárunk ezt nem bírta elviselni, talán azt hitte, hogy a helyére pályázom, ezért ő is igyekezett nekem kellemetlenséget okozni, s helyettem más titkárságvezetőt akart kineveztetni.

Amikor erről konkrét tudomást szereztem, betegállományba mentem, mint azelőtt soha, mivel az idegeim ennyi mindent nem bírtak elviselni. Nem bírtam emberek közé menni, folyton, mint egy kisgyerek sírva fakadtam, mert arra sem méltattak, hogy ezt, mint a tanács vezetői, tudomásomra hozzák.

Jól jött nekik, hogy akkor már Lombos tanácselnök nyugdíjba vonult, mert biztos, hogy ezt ő megakadályozta volna. az is biztos, hogy nem merészték volna kezdeményezni sem.

Valakivel így elbánni nyugdíjazása előtt, évtizedek óta aki példásan végezte a munkáját és központi díjat is kiérdemelt elsőként a városban, azt hiszem, hogy kirívó cselekedet. Elhatároztam, hogy kórházba megyek, ezt a helyzetet nem bírtam tovább elviselni, és nem akarok miatta szenvedni.

Gusztai bátyám lányát és ifjú férjét a helyi kórház bel-osztályán alkalmazták, kedvesen és figyelmesen intézték a felvételemet, mert az idegességtől teljesen kikészült a gyomrom, lefogytam. Korábban én intéztem emberséges főnököm segítségével nekik, hogy a helyi kórházba fölvegyék őket; első állásuk volt a diplomájuk megszerzése után. Ott ápolgattak az osztályon.

Még gyenge, és rossz állapotban voltam, amikor két bátyám fölkeresett. Örültem nekik, azt hittem, csak a beteg hűgukat akarják meglátogatni, de nagyon rosszul esett, mikor együtt előhozakodtak a szüleim balatonmelléki háza eladásával, holott jól tudták, milyen rosszul érint engem.

Gyözködtek, de nem akartam elhinni, hogy csak én, és gyermekeim ragaszkodunk hozzá. Hihetetlen, megemészthetetlen volt számomra!

Zsebkendőmmel törölgettem a szemem, alig bírtam visszatartani a sírást. Annyi intrika, igazságtalanság ért abban az időben munkahelyemen is, hogy Akasztófahumornak neveztem el.

Időként mulatságos dolgok történtek körülöttem. Jellemző volt munkahelyemre, de inkább úgy mondanám: arra a szellemre, amelyet az új vezetés alkalmazott, hogy még oda, a kórházba is kinyújtották mocskos kezeiket!

Amikor néhány hétig betegen feküdtem, a következő eset történt: heti egy alkalommal tartottak főorvosi vizitet az osztályon. Az osztályos főorvos a vezető „fő-főorvosnak a felesége volt”. Az első nagyvizit alkalmával a következő kérdést intézte hozzám, ami annyira nyilvánvaló volt, hogy „valahonnan” eligazítást kaptak:

– Milyen beosztásban dolgozik a tanácson? – kérdezte a fő-főorvos tőlem.

– A Titkárság vezetője vagyok – válaszoltam. Amikor ezt meghallotta, gyanúsán nézett rám, lesírt a tekintetéből, hogy nem hiszi el, amit mondtam, mivel nyilván nekik nem azt mondták. Én meg majdnem elnevettem magam a furcsa ábrázatán, mert úgy nézett rám, mintha legalább azt mondtam volna, hogy én vagyok Mária Terézia vagy Katalin cárnő! Pedig csupán nem bírtam elviselni a mostani hivatali környezetemet, azt az aljasságot, amit velem szemben elkövettek, ami valósággal kiborított.

Mindent megpróbáltam, nem akartam magam körül zűr-zavart, szerettem volna inkább elmenni innen más céghez, de már közel álltam a nyugdíjazásomhoz. Megpróbáltam szolgálati úton az előnyugdíjaztatásomat kérni; jártam a megyénél, pártszerveknél, eredmény nélkül, hiszen nem voltam párttag.

Mindenhol ismerték a tevékenységemet, azt is tudták, hogy munkámért országos kitüntetést is kaptam, első nőként a megyében. Látszólag megértették a helyzetemet, de segíteni nem tudtak, vagy nem akartak. Persze, ha párttag lettem volna, biztosan találtak volna rá módot. Igazság szerint, nem bírok a közelükben lenni!

Átvillant az agyamon: ezek – minthogy a főorvosokat kinevező szerv a tanácsi testület – képesek hivatásukkal visszaélve, még arra az aljasságra is, hogy befolyásolják az orvosokat, azt állítva, hogy nekem kényszerképzeteim vannak, mert szerintük olyasmit állítok, ami nem igaz. Eszembe jutott: talán még azt is híresztelhetik rólam, hogy bediliztem? Nem bírtam megállni, elmosolyodtam, ahogy eszembe jutottak az átélt események.

És akkor, ott, látva a „fő-főorvos” aggodalmasan kételkedő arcát, elmúlt a nevethetnékem. Komolyságot erőltetve magamra, benyúltam az éjjeliszekrény fiókjába, elővettem a személyi igazolványomat, kinyitottam megfelelő helyen.

Tessék: Ott áll beírva, (még ma is), bélyegzővel ellátva a munkahelyem és foglalkozásom – mondtam és ráböktem az ujjammal!

Erre aztán a fő-főorvos nézett nagyot, majd összenézett feleségével és átnyújtotta neki az igazolványt, hogy ő is meggyőződhesen róla, mi az igazság.

A főorvosnő, akivel rövid idő alatt közvetlen, mondhatnám: barátságos viszonyba kerültem, másnap az irodájában elmondta nekem, hogy „megfelelő vonalon eligazítást kaptak” velem kapcsolatban! No lám, mégis jól következtettem... gondoltam magamban.

Ezután minden hétvégén hazamentem, a főorvosnő arra kért, ne szóljak erről senkinek, és lehetőleg észrevétlenül (!) járjak az utcán is, ne lássák „onnan”, hogy kiengednek (!), mert ebből nekik kellemetlenségük származna...

Sejtettem, és mindez csak megerősített abbéli hitemben, hogy a „kedves” tanácsi vezetők el akarták érni, sőt, még utasították az orvosokat, ne engedjenek haza, mintha joguk lenne meghatározni azt, hogy valaki épeszü-e, mert nem tudja elviselni azt a jogtalanságot, amit valakivel művelnek... Talán még azt is szerették volna elérni, hogy engem, mint egy elmebetegét helyezzenek zárt osztályra?

Ugyanis csak ezzel tudták (volna) igazolni a velem kapcsolatos minősíthetetlenül aljas viselkedésüket! Már-már emlékeztettek a Sztálini-időben szokásos viselkedésre, hogy ha valami nem tetszik nekik, akkor „megrendelésre” akár zárt osztályra is helyezhetnek bárkit.

Nemsokára hazamentem a kórházból és „járó-betegként” vettem betegállományba, mert őszintén feltártam az orvosoknak, hogy munkahelyemen a jelenlegi környezetben nem bírok, nem is akarok megmaradni. Most már legalább otthon lehettem.

Újdonságnak hatott nekem a kórházi környezet, általában a betegellátás, amíg ott voltam. Korábban nem jártam még orvosokhoz sem, esetleg akkor, ha a gyerekek megbetegedtek. Most viszont nem volt más választásom, valahogy ki kellett böjtölnöm ezt a rövid időt...

Akárhogy bántott a jelenlegi helyzet, az új főnökségtől távol, lassan jól éreztem magam, teljesen elmúlt a gyomorfájásom is. Igaz, hogy a kórházban nem szedtem be a gyógyszereket (mindig viszolyogtam tőle), csupán a leggyengébb nyugtatót vettem be, amitől jókat aludtam. A többi kapszulát egyszerűen lehúztam a WC-be.

Ahogy telt az idő, elhatároztam, hogy igenis meg fogok gyógyulni, nem teszem magam tönkre ilyen emberek miatt, akik azt sem érdemlik meg, hogy ennek tituláljam őket!

Már csak a felülvizsgálati napokon kellett megjelennem a kórházban, hogy a táppénzes igazolásokat megkapjam.

Úgy éreztem, erős akarattal ura vagyok a helyzetnek, mostantól fogva újból autót akarok vezetni! Mikor ezt bejelentettem, csodálkozva néztek rám, aztán örömmel gratuláltak nekem.

Nem sok idő volt hátra, hogy elérjem nyugdíjazásom idejét; arra gondoltam, azt a kis időt már fél lábon is kibírom. Ahhoz nincs joguk, hogy azt megakadályozzák.

A két tanácsi vezetőt így jellemeztem: Egy részeges gyenge jellem, aki folyton úgy leissza magát, hogy másnap nem tudja, hogy mit csinált és most ő vezeti-tanítja be a tanácsi munkába a jellemtelen felettesét!

Egy alkalommal találkoztam az utcán titkárunk feleségével, jól ismertük egymást. Megkérdezte tőlem: Milyen csinos vagy, sokat fogytál. Milyen receptet van rá? Meghökkenem a kérdéstől, azt hittem, tudja a férjétől hogy miket művel ő a munkahelyén.

– Kérdezd meg a kedves férjedtől, mert ezt a receptet senkinek sem kínálnám jószívvel! – válaszoltam neki.

Elhatároztam, nem hagyom annyiban azt, amit velem tettem, amikor kezembe kaptam a megfelelő iratokat, jogi úton keresem az igazságom.²²

Hosszú, és unalmas jogi hercehurca következett. Itt, a megyében nem érhettem el célokat, mivel kezük odáig kinyúlt, ezért a Legfelsőbb Bírósághoz is nem véltem benyújtani a panaszomat, rendelkezésükre bocsájtván a bizonyítékomat, ahol végre igazságot szolgáltatottak.

Igaz, közben telt az idő, s már nem mentem vele sokra, de legalább a Legfelsőbb szintű Igazságszolgáltató-szerv mondta ki, hogy velem szemben törvénysértést követtek el! Sosem felejttem el, amikor sorra került az ügy, két idősebb bíró hogy csóválta a fejét.

S ekkor – bár nem természetem – mégis kárörömöt éreztem azok iránt, akik ezt elkövették velem.

Nem telt el hosszú idő, amikor híre jött, hogy utódom nem sokáig töltötte be a volt helyemet, csak ugródeszkának kellett neki egy osztályvezetői besorolás, hogy abból a székéből máshol, vezetőállásban tudjon elhelyezkedni. Előre sejtettem, hogy képtelen lesz azt a sok és komoly munkát elvégezni, ahová annyira vágyott.

Nyilván hamar rájött, hogy ott dolgozni kellett, még hozzá nem keveset, hanem sokat! Az új helyén pedig lehet, hogy majd csak dirigálni kell a beosztottainak!

„Kedves” főnökeim pedig csodálkozhattak, amikor megkapták a legmagasabb fórum döntését. Megérdemelték a leckét!

Balassagyarmat, 2003. május 1.

HAZAHOZTUK ATTILÁT, kisfiamat a többnapos ünnepre. Mára virradóan, az elmúlt hetek eseményei miatt nyugtalanul aludtam.

Érdekes álmot láttam, de különösebb részletek nem maradtak meg bennem. Olyanokkal álmodtam, akik eddig még álmomban nem jelentek meg s már nem élnek: Apukát, Lombos Mártont, aki nekem valamiben segíteni akart, szegény, még álmában is. Nem tudom, mit jelenthet? Aztán Zsuzsikát fiatal munkatársamat láttam, talpig gyászban, talán a közeli temetés miatt. Csak annyi maradt meg bennem az álomból, hogy kellemes volt velük találkoznom.

²² Sokat jelentett nekem, hogy három évig jogot tanultam.

Levél a Nők Lapjához – 2002

LAPJUKBAN OLVASTAM az „Eladósodás” c. kétségbeesett sorokat, s bennem is összegyűlt a keserűség és feltettem a kérdést magamnak: Mi lesz velünk? Kérem, olvassák el leveletem: a mi sorsunkat.

Nemcsak az én családom, de ismerőseim, baráti körömből sokan olyan helyzetbe kényszerültünk, hogy (illetékesek segítségével helyett) az OTP segítségét vesszük igénybe: az „A” és „B”-hitelt.

Lányom egyedül neveli két iskoláskorú gyermekét. Szerencsére (manapság már ez is nagy szó!) állása van, de igencsak nehezen élnek, ezért addig, amíg tehettem, én segítettem – ahogy tudtam – őket (főleg a kertemből). Sajnos, ma már erre képtelen vagyok. Ő is igénybe vette már az „A”-hitelt”.

Ugyanis már ott tartunk, az én becsületes, életem során végzett munkámmal megszerzett nyugdíjamat „éhbérnek” sem lehet nevezni, hiszen abból ennivalóra alig jut, mert a havonta érkező csekkek befizetésére elmegy majd’ az egész összeg.

Három gyermekemet egyedül neveltem, iskoláztattam, az „ideális 3-gyermekes családot egyedül”. Legidősebb fiam villamosmérnök, számítástechnikai-automatika szakon diplomázott a Műszaki Egyetemen. Sajnos munkahelye megszűnt, munkanélkülivé vált. Hosszú éveken keresztül nem tudott elhelyezkedni, ezért „kényszervállalkozó” lett, – nem sok sikerrel.

Ez év tavaszán sikerült ideiglenes jelleggel elhelyezkednie, így öt hónapig dolgozott. Most megint kilincsel, munkát keres. Közben a számítógépe tönkre ment, s – mivel OTP lakossági számlám van, ahová rendszeresen érkezik a nyugdíjam, hozzá segítettem, hogy részletre megvásárolja a számítógépe bizonyos alkatrészeit. Most a következőképpen állok anyágilag:

Férjem két éve meghalt, temetésére igényelnem kellett az „A-hitelt”, most a számítógép miatt a „B-hitelt” kellett igénybe vennem, ezért mínusz-ból élünk! – az OTP jóvoltából! Nehezíti helyzetünket, hogy ahányan, annyi felé élünk: Lányom és pénz nélküli fiam Budapesten él, külön-külön. A már 37 éves rokkant gyermekem foglalkoztató intézetben éli napjait, s ahol már ők sem kapnak munkát, mint korábban. Amit kap, édeskevéshoz, amire feltétlenül szüksége lenne, nekem kell pótolnom.

Mit ad Isten? Egy hónapja robbant le a 17 éves Wartburgom, a motor felújítása közel 50 ezer forintba került.

Autómat nem tudom nélkülözni, mert e nélkül sem rokkant fiam, sem én nem tudunk 4-5 kilométert gyalogolni, csomagokkal (mivel ahol él, nincs rendszeres, közvetlen autóbuszjárat, sem vonat).

Csekély nyugdíjból sok pénz a benzinre megy el.

Szomorú, hogy ilyen körülmények között háromszoros benzinárat kell fizetnünk (már literenként 150 Ft), hogy ilyen „luxus-kocsin” hordhassam haza a kisfiamat.

Napról-napra romlik a helyzetünk. Két éve még álomban se gondoltam arra, hogy így lerobbanunk. Akkor még megengedhettem magamnak egy-két könyvet is, ma már a Nők Lapját is csak nagy nehezen tudom kigazdálkodni!

Nem tudom, hogy számolnak a NAGYOK, hogy jövőre 6-8% lesz az infláció, hiszen naponta drágul minden, lassan már semmit se ér a nyugdíjunk. Egy-két éve nem hittem, hogy ilyen mélyre lehet süllyedni, hogy a felvett hiteleket se tudom törleszteni! Ma már nem lehet előre, másnapra se tervezni.

Ne gondolja senki, hogy én a sült-galambot vártam, mindent megtettem, hogy felszínen maradjunk, hogy kicsit jobban élhessünk! Pont az ezredfordulón lesz 20 éve (!), hogy nyugdíjas lettem. Nem nehéz kiszámítani, hány éves lehetek.

Tíz éve vállalkozási engedélyt váltottam ki, közvetítő kiskereskedelem folytatására, – befektetés nélkül. Ez is jó volt, mert hébe-hóba bejött valamennyi forint, ami mindig jól jött.

Ahogy belenézek a feljegyzésekbe, kezdetben szépen hozott jövedelmet, abból még el tudtam menni nyaralni, s jutott belőle néha-néha olyan dolgokra, amire mostanában már gondolni se lehet.

Már ez se hoz sokat, hiszen ismerőseimnek, másoknak sincs már pénze, ők is ugyanúgy küszködnek a napi megélhetésért, ezért, amit én kínálok, nem nélkülözhetetlen, ezért lassan arra a csekély jövedelemre sem számíthatok.

Borzasztó érzés, hogy nem tudok magamon, családomon segíteni, hogy hiábavaló volt az egész életem fáradozása, hogy minden befektetett munkám, álmom szertefoszlik!

Mi lesz velünk?! Kérdésemre ki ad választ?

Köszönöm, hogy meghallgat.

Bűnöző Úr!

2006.11.11.

EMBERI MÉLTÓSÁG, igen, van ilyen is, de kinek az emberi méltóságát kell védelmezni? Annak-e, aki vétett mások ellen, vagy azokat, akik elszenvedték a tettét, annak hatásait?

A törvények betartása mit jelent és ki mellett áll: a bűnözők mellett, vagy a törvénytisztelő, becsületes emberek mellett? Azért tettem fel kérdésként, mivel nemegyszer annak kell félnie a törvényektől, aki ellen vétettek/elkövettek valamit.

Időnként tapasztalhatjuk, hogy „Bűnöző Úr” emberi méltóságát oltalmazák, a sértett ember pedig félhet annak következményeitől, hogy kellene magát megvédeni, mit mondhat? Isten ne adja, véletlenül meg ne sértse azt, aki ellene valamit elkövetett, vagy sérelmet okozott neki.

Véleményem: ha Bűnöző Úrnak nem volt jó élete gyermekkorában, és rossz útra tért, s ezért „kénytelen volt” a bűn útjára lépni, akkor sem kell őt védeni, szemben azzal, akinek ártott!

Megbotránkoztat, amikor riporter- vagy bárki, beszélget a Bűnöző Úrral nemcsak kötelező udvariassággal, hanem ráadásul „mély tisztelettel teszi!”

Gyakran érzem, hogy bizonyos dolgokat túlzásba visznek, ez is olyan cselekedet.

Amikor valaki már nyilvánvalóan nagy bűnt követett el, a legnagyobbat, hogy valakit kirabolt vagy meggyilkolt, vagy arra támad, aki éppen a tisztességes embereket védi a hozzá hasonlóktól (pl. rendőrt); nem tudom megérteni, miért kell mindenáron „védeni annak emberi méltóságát”?

Netán a bűnözőket kell sajnálni, azokat, akik csalnak, rongálnak, és randalíroznak, vonatokat, autóbuszokat, villamosokat és metrókat belső berendezését szaggatják föl, rongálják, az utcán a falakat bemocskolják, vagy amit találnak, mindenben kárt okoznak? Lehet, csak bánatukban azért teszik, mivel kedvenc focicsapatukat legyőzte az ellenfél, vagy éppen örömeikben, mert győzött a csapat?

Volt szerencsém egy alkalommal éppen olyan vonatszerelvényre szállni, ahol egy drukker csapat utazott – vesztünkre ők is a fővárosig. Emlékeimet leírtam, íme most közreadom: „Volt egy kis kalamajka, mivel tele volt a peron rendőrrel, ahol én a családommal a vonatra várakoztunk. Először nem tudtuk mire vélni, de aztán hamarosan kiderült az ok:

Nagy hanggal egy csomó csürhe (bocs') érkezett énekelve-ordítózva (már akkor alig volt hangjuk, rekedten kiabáltak) s annyi derült ki a szövegükből, hogy ők a – itt nem nevezem meg, melyik – foci-csapat drukkerai.

Félelmetesen viselkedtek. A legutolsó (mellettünk levő) kocsiiban helyezték el őket. Kiabálásukkal, durva magatartásukkal félelmet keltettek mindenkiben. A rendőrök – a vonat indítása előtt hallottuk – mobiljukon erősítést kértek.

Amikor megérkezett egy újabb rendőr-csapat, úgy nézett ki, majd' minden drukkerre jut egy-egy rendőr, akik végigkísérték a társaságot egészen Budapestig. Alighogy megállt a szerelvény a Keleti pályaudvaron, óriási puffogás, durroztatás keltett az utasokban félelmet. A drukkerok a vonat ablakából a vasúti sínekre petárdákat dobáltak.

Leszállva a vonatról, félve mentünk az épület felé, mert velünk egyszerre szálltak ki a drukkerok is; rendőrök mindkét oldalon szorosan körbefogva kísérték őket. Ott is ordítottak, hangosan énekeltek. Legalábbis addig, amíg mi láthattuk őket. Nem történt semmi nagyobb baj, mert szoros rendben gyülekeztették őket a rendőrök, kiérve a Keleti elé, több rendőrkisbusz várakozott...

Számomra érthetetlen, miért kell a foci-drukkereknek ilyen módon viselkedni, hogy már csak ekkora rendőr-biztosítás mellett lehet őket útnak indítani. Képzeltető, ha a meccs előtt ilyenek, mit fognak művelni utána, akár győz, akár veszít a csapat.

Miért kell randalírozásukat a békés embereknek elviselni, az okozott kárt, a „védelmüket” fizetni?

De ha a rend őrei fellépnek ellenük, s urambocsá' nem éppen kesztyűs-kézzelel fékezik meg őket, akkor ártatlanokat bántalmaznak? Sőt, ha károkozásukért büntetést kapnak, akkor üldözötteknek tekintik magukat, s vannak, akik szintén ártatlanoknak tekintik őket..." Eddig a kis történetem.

**. **

AZ MÁR BAJ, ha nemcsak a focipályákon, és oda-visszamenet randalíroznak, ezzel félelmet keltve az emberekben, mivel a huliganizmus akar uralkodni tereken, hidakon és utcákon is. Ha pedig mindig, mindenkinek szabad bármit elkövetni – mások kárára, ha mindezt nem tudják megakadályozni a mindenkor erre hivatott szervezetek, akkor következik a káosz, és az kinek lenne jó?

Tehát helyes a törvények ellen vétőket sajnálni?

Micsoda erkölcsi felfogása van azoknak, akik a bűnözők, rendzavarók mellé állnak?

Minden józanul gondolkodó embernek támogatni kell a rendbontókkal, fosztogatókkal és zavartkeltőkkel szemben azokat, akik a rendre, annak védelmezésére esküdtek fel.

Talán őt, a rendbontót, rongálót, a rablót, a gyilkost kellene sajnálnunk, mert elítélik, hogy aztán egy ideig a cella félhomályában gondolkozzon a cselekedetén? Közülük sokan, ha korábban kiengedik, mert megbánást mutatott/vagy színlelt, utána ismét tovább űzi kisded játékait az emberiség kárára? Őket kell védeni, vagy a kárt elszenvedőket?

Nem vagyok köszívű, ha megbántanak, ha valaki vét ellenem, igen, meg tudok neki bocsátani, még ha marad is bennem tüske az igaztalan bántalomért.

Azonban a garázdaságot, a gyilkosságot, rablást, a milliárdos károkozók bűneit soha, senkinek nem szabad, nem lehet megengedni és megbocsátani!

**. **

KÖZELEMBEN történt esetet említek meg, ami szintén arra utal: miért kellene sajnálni azt a magáról megfélekezett apát, aki tönkretette családját?

Épp' a napokban találkoztam szembe egy, a városunkban, és általam is jól ismert Bűnöző Úrral, aki mosolyogva köszöntött, mert valamikor abban a társasházban lakott, ugyanazon emeleten a családjával (a feleségével, és két gyermekével: 10 év alatti fiával és kislányával), ahol én és családom.

A „kedves” volt szomszédom gyermekei előtt metszette le édesanyjuk fejét, késsel megfenyegetve-kényszerítve őket arra, hogy mindezt végignézzék, s közben még csak nem is pisszenhettek.

Ismertem a gyilkos édesanyját is, aki elismert, jó tanár volt, gyermekeimet is tanította az általános iskola felső osztályaiban. Férje súlyos alkoholista volt, ezért elváltak.

Azonban valószínűnek tartom, hogy (az apa) gyermekeibe átörökölhette alkoholtól károsodott génjeit, mivel a két fiúgyermeke közül egyik egész életében pszichiátriai kezelésre és állandó gyógyszererezésre szorult, s ennek kapcsán csendes, túlzottan magába zárkózott egyén, mégis, neki és feleségének becsületére válik, hogy gyilkos testvére gyermekeit ők nevelték föl, mivel apjuk hosszú időre elmeorvosi intézeti bezárás-büntetést kapott, s 10-15 év múltán, szabadon, kint sétálgat a városban.

Még szerencse, hogy egy idő múlva kitiltották a városból!

Hogy lehet megbocsátani annak, aki meggyilkolta gyermekei anyját, gyermekeit megfosztotta anyjuktól, és olyan emléket oltott beléjük, amit egész életük folyamán magukban kell hurcolniuk.

Egy ember életének elvétele nem a gonosztevők dolga, sem bírójuké, csak az Istené. Egy gyilkos, aki elvette más életét, köszönje meg és adjon hálát Teremtőjének, hogy nálunk már nincs halálbüntetés, „csak” életfogytig, ami 15 évig tart.

Olyanokra pedig, akik rabolnak, randalíroznak, másoknak kárt okoznak, és tettükkel milliós-milliárdos károkat okoznak, megfelelő szigorral sújtsa le az igazságszolgáltatás. Az ország vagyonát, mindnyájunkét senki se vehesse el, és ne tehesse tönkre büntetlenül!

Ha tőlem függne, én az életfogytig büntetést szó szerint mérném ki, hogy aki azt „kiérdemelte”, soha többé ne élvezhesse a szabad levegőt és a Teremtő éltető napsugárt.

V É G E

A Zárszó egy vers:

A Fenyőfa pályázatra készült, 2011. augusztusban.
Versem megírását Kankalin költőtársam: Hangtalan c. verse ihlette.

Némaságra ítélve

1.

Csendes az erdő, üres madárfészek
magányosan leng a faágon... árván
búslakodik, mint az én lelkem árnya
homályba révedezve, ha rám néznek.

Néma táj körülölel, csak szél süvölt,
faágakon reccsen a gally, már félholt.
Lelkem öre láncsa csörren, fenn a hold,
a csöndet zavarva, csak farkas üvölt.

Szívem remeg, oly félelmetes a táj,
sziklatömb tetején fekete sasmadár
figyel a földre, éhesen koncra vár.

Mi ez a csend, mért nem dalol a madár?
Fészekben fiókák éhesen várják
anyjukat. Senki se tudja, merre jár?

2.

Félve tekintek szét a néma tájon,
fülem hallja, mire készül a FÖLD,
a szél se rebben, már semmi sem zöld,
némaság mindenhol a rónaságon.

Vétkes ember, a Földet lerombolta,
kizsákmányolta – élető javaink
már sehol: nem teremnek magvaink,
senkit nem kímél a sors, kakukkszóra

hiába várunk! Már az idő lejárt!
Ember! Szállj magadba, bánjad bűneid,
érezzed vétkeid, kérj kegyelemet,

míg erdőben újra dalol a madár,
a fiókák többé ne éhezzenek
étket csőrben hozza az anyamadár!

_

Kedvelt könyveim (egy része) mellett